

Arbejdsrapport fra
Danmarks Miljøundersøgelser
Miljø- og Energiministeriet

Emne: Årsrapport 1994

Lokalitet: Tipperne

Udgivet: 1995

Naturovervågning

Datablad

Titel:	Årsrapport 1994. Tipperne
Forfatter:	Ole Amstrup
	Tippernes Økologiske Feltstation Postboks 9 6830 Nr. Nebel Tlf.: 75 28 90 36
Afdelingsnavn:	Afdeling for Flora- og Faunaøkologi
Serietitel:	Arbejdsrapport fra DMU. Naturovervågning
Udgiver:	Miljø- og Energiministeriet Danmarks Miljøundersøgelser
Udgivelsesår:	1995
Redaktion:	Pelle Andersen-Harild og Michael Stoltze
Layout:	Pelle Andersen-Harild
Databehandling og figurer:	Ole Amstrup og Pelle Andersen-Harild
Tegninger:	Peter Kristensen
Referee:	Pelle Andersen-Harild og Michael Stoltze
Bedes citeret:	Amstrup, O., 1995: Årsrapport 1994. Tipperne. 96 s. - Arbejdsrapport fra DMU. Naturovervågning
ISSN:	1395-5675
Pris:	50 kr.
Oplag:	150 stk.
Købes hos:	Danmarks Miljøundersøgelser Afdeling for Flora- og Faunaøkologi Grenåvej 12, Kalø 8410 Rønne Tlf. 89 20 14 00 - Fax 89 20 15 14
	Miljøbutikken Læderstræde 1 1201 København K Tlf. 33 93 92 92

Arbejdsrapport fra DMU
Naturovervågning

ÅRSRAPPORT 1994

TIPPERNE

Danmarks Miljøundersøgelser
Afdeling for Flora- og Faunaøkologi

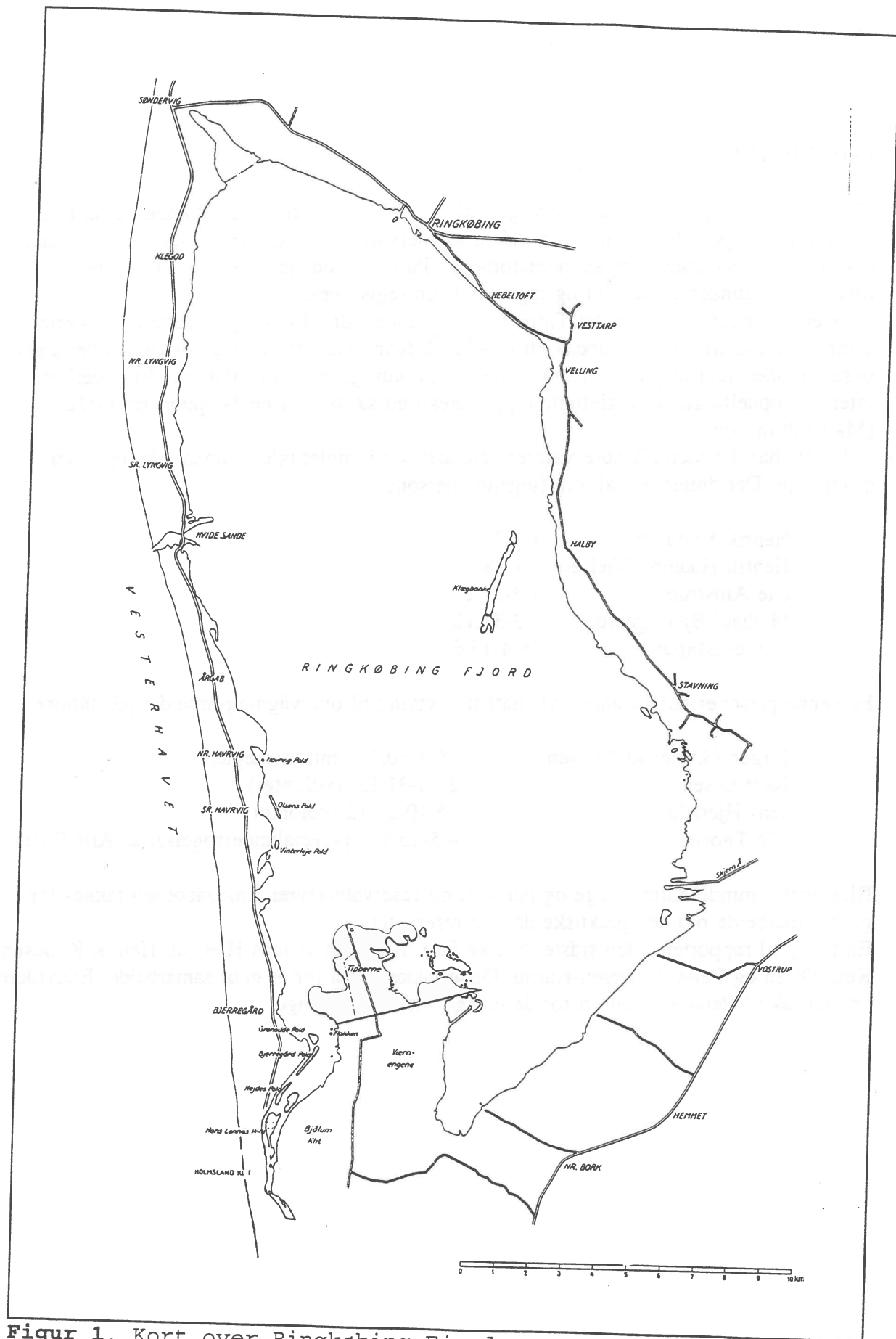
Ole Amstrup

Miljø- og Energiministeriet
Danmarks Miljøundersøgelser

1995

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning	
Sammenfatning	
Arbejdsprogram og optællingsmetoder	
Optællingsdækning	
Klima, vandstand og salinitetsforhold	
Pleje	
Indledning til artsgennemgangen	
Artsgennemgang af fugleobservationer Tipperne	
Lommer og Lappedykkere	
Hejrer	
Svaner	
Gæs	
Svømmeænder	
Dykænder	
Rovfugle	
Vadefugle	
Kjover og Måger	
Terner	
Duer	
Gøge og Ugler	
Spurvefugle	
Ringmærkning	
Optælling af fugle på Værnengene	
Registrering af jagt på Værnengene	
Andre dyr	
Invertebrater på vaden	
Invertebrater på engene	
Linietaksering af dagsommerfugle	
Orkidé-overvågning	
Appendix 1. Besøgende på reservatet	
Litteraturliste	

Figur 1. Kort over Ringkøbing Fjord.

INDLEDNING

Naturforholdene på reservatet overvåges årligt. Formålet med overvågningen er at følge udviklingen i specielt fuglefaunaen indenfor reservatet. Desuden overvåges invertebrater, orkideer samt vandstand og salinitetsforhold. På de tilstødende arealer, Værnengene, følges fuglefaunaen ekstensivt og jagtaktiviteten registreres.

Overvågningen på reservatet Tipperne blev påbegyndt i 1928 og fortsatte i 1994 efter samme retningslinier som påbegyndt i 1972. I denne rapport gives en oversigt over årets observationer, idet oplysninger om ynglefuglene kun gives summarisk, da disse særligt intensive optællinger af ynglefugle rapporteres i en særskilt Arbejdsrapport fra DMU (Majlandt in prep.).

I 1994 har der været 2 observatører hele året, og i ynglefuglesæsonen yderligere én observatør. Det drejer sig ialt om følgende personer:

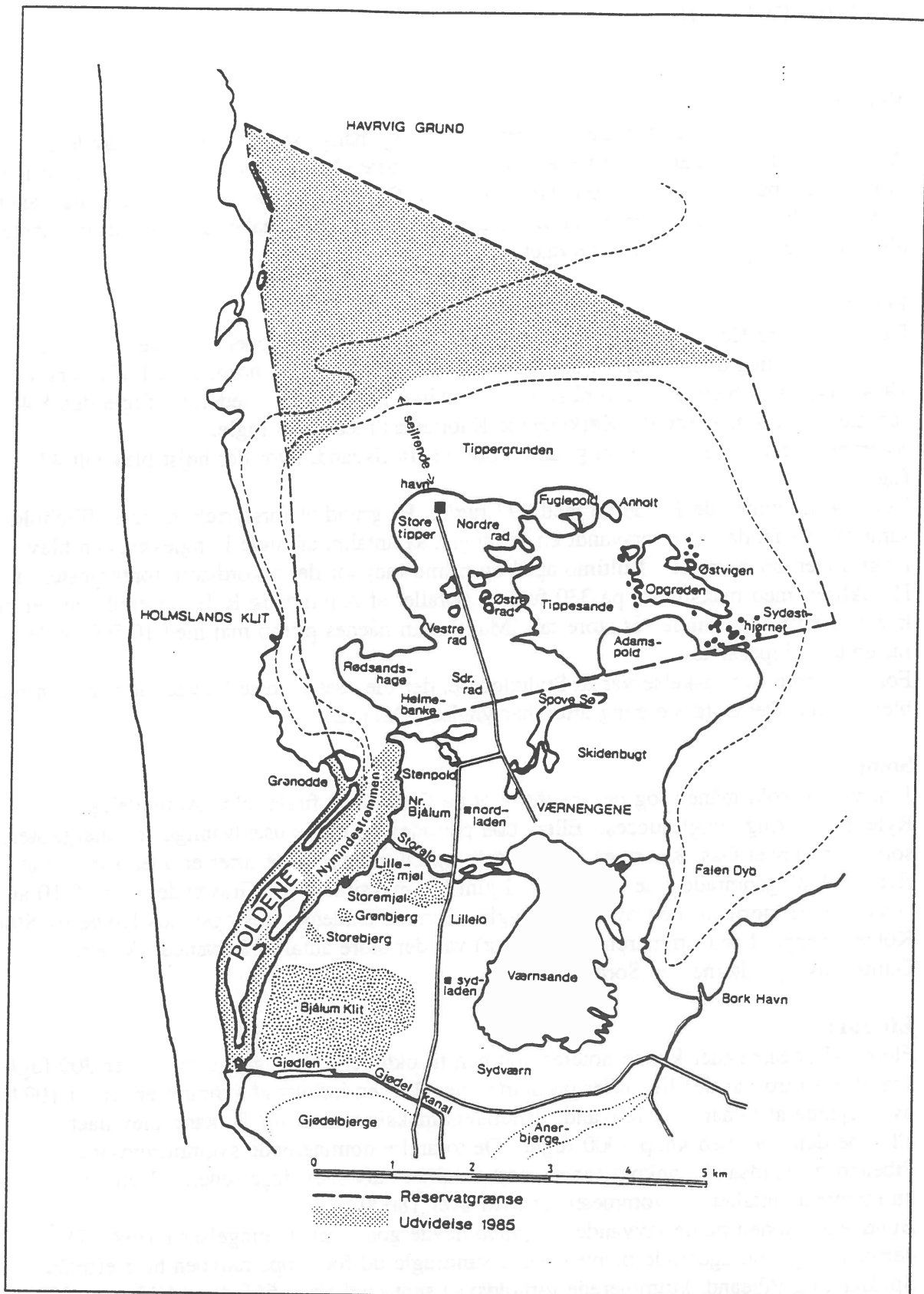
Henrik Knudsen	1.1-28.2
Henrik Haaning Nielsen	1.1-28.2
Ole Amstrup	1.3-31.12
Michael Bjerregaard	1.3-31.12
Gerner Majlandt	16.4-15.6

Følgende personer har på anden vis haft tilknytning til overvågningsarbejdet på stationen:

Jørgen Grundvad Nielsen	16.2-30.7 (militærnægter)
Kent Olsen	28.8-31.12 (volontør)
Jens Hjerrild	15.10-31.12 (volontør)
Ole Thorup	4.5-15.8 (specialundersøgelser af Alm.Ryle)

Blåbjerg/Nyminde Klitplantage og her specielt reservatbestyrer Erik Jacobsen takkes for godt samarbejde om den praktiske drift af reservatet.

En hjælp til rapporten i den sidste kritiske fase blev ydet af Jens Hjerrild, Henrik Knudsen, Kent Olsen og Pelle Andersen-Harild. Disse takkes også for et godt samarbejde. Endvidere en stor tak til Peter Kristensen for de mange smukke tegninger.

Figur 2. Tipperhalvøen med grænserne for naturreservatet indtegnet. Kun de ikke skraverede dele af reservatet dækkes ved 5-dagesoptællingerne

SAMMENFATNING

Vinter:

I januar og indtil medio februar var vejret mildt, og mange svømmeænder dukkede op. Allerede medio februar kunne tælles over 1800 Pibeænder. Desuden var der også mange svaner, der fouragerede rundt om Tipperhalvøen: Op til 358 Pibesvaner og 92 Sangsvaner. I ultimo februar satte vinteren ind og i knap 3 uger var vandarealerne frosset til og næsten alle vandfugle forsvandt fra reservatet.

Forår:

Færre og færre Kortnæbbede Gæs har de seneste år benyttet Tipperreservatet til fouragering. Kun nogle få hundrede sås kortvarigt fouragere på den nordlige del af reservatet i 1994. Derimod blev der sat forårsrekord i antallet af Bramgæs med 1506 fugle den 8.4. og samme dag kulminerede de Mørkbugede Knortegæs med 1180 fugle.

Svømmeænderne sås i sædvanligt antal, bortset fra Skeand, hvor der højst blev talt 43 fugle.

Den 7.4. kulminerede Klyderne med 892 fugle. På grund af forstyrrelsen fra et filmhold samt omstørfende ræve forsvandt en del fugle, så antallet af fugle i ynglesæsonen blev langt under det normale. I ultimo april og primo maj var der rekordstore forekomster af Hvidklirer, med maksimum på 330 fugle. Antallet af Almindelig Ryle varierede en del og kun ved lave vandstande sås store tal. Maksimum nåedes primo maj med 10.500 fugle, rastende i Tipplesande.

Forårets store overraskelse var to Stylteløbere, der blev set i sidste halvdel af maj. En rede blev fundet. Det er første gang arten har ynglet i Danmark.

Sommer:

Juni var en kold måned, og det medførte at de fleste ynglefugle, bl.a. Almindelig Ryle, havde ringe ynglesucces. Ellers bød perioden på nogle usædvanlige sommergæster, som Kortnæbbet Gås, Knortegås, Dværgfalk og Dværgryle. Tre arter er åbenbart ved at flytte fældningsområde i de senere år: I juni sås maksimalt 291 Gravænder. For 5-10 år siden var det normalt med over 1000 fugle. Samme tendenser ses også hos Klyde og Stor Kobbersneppe. I sensommeren (juli-august) var der store antal af Skeænder, Viber, Odinshøns, Fjordterne og Sortterne.

Efterår:

Flotte tal af Skeænder kunne noteres helt hen til oktober - flere gange med over 300 fugle. Traditionen tro var der lige efter jagtstarten den 1.9. en influks af svømmeænder - i 1994 overvejende af Gråand og Krikand. Efterårets maksimumstal for Krikand blev nået allerede den 2.9. med knap 7000 fugle. De to andre dominerende svømmeandsarter - Pibeand og Spidsand - ankom først i stort antal en halv snes dage senere. Den 11.9. kulminerede antallet af svømmeænder med over 18000 fugle.

Bundvegetationen på de lavvandede grunde havde gode vækstbetingelser i 1994. Der var derfor mange fouragerende planteædende vandfugle ud for Tipperhalvøen hele efteråret. Spidsand og Pibeand, kulminerede forholdsvist sent med hhv 1615 den 14.10. og 10670 den 10.11.. I slutningen af oktober ankom Pibesvanerne i stort tal. De største antal sås den 18.11. med 1091 fugle - det næststørste tal på Tipperne nogensinde. Imidlertid brugte de Tipperne mere som sove/hvilested end som fourageringslokalitet. I december var det

Sangsvanens tur til at dominere billedet, idet der kunne ses op til 209, langt flere end der plejer at opholde sig på Tipperne. I december var der også en influks af Blisgæs med op til 165 fugle. Blishønen fremviste også pæne tal med over 3300 fugle.

På Tipperhalvøen sås fem Havørne, alle kortvarigt rastende. Duehøg og Vandrefalk havde rekordstore forekomster efteråret 1994 begge med mindst 15 forskellige individer.

Der sås også store tal af Almindelig Ryle med op til 10500 fouragerende fugle. For første gang sås overvintrende Stor Kobbersnepe på Tipperreservatet - 3 fugle i december.

OBSERVATØRERNES ARBEJDSOPGAVER

Dagligt foretages registreringer af fuglenes forekomst og fordeling på reservatet efter en fastlagt optællingsmetodik. Der indsamles meteorologiske data foruden data vedrørende vandstand, saltholdighed og grundvandstand på reservatet og i fjorden.

I ynglefuglesæsonen kortlægges Tippernes ynglefugle grundigt. Endvidere udføres ynglefugletællinger på Værnengene, poldene i Nymindestrømmen, Højsand, Haurvig poldene samt Klægbanken.

Hver måned optælles fuglene på Værnengene, og halvårligt tages der prøver af bunddyrene på vaden og på engene.

I forbindelse med jagten på Værnengene foretages skudtællinger, og der bliver registreret skudte/anskudte fugle.

Registreringer af pattedyr, sommerfugle og krybdyr/padder foretoges, og reservatets orkidéer optælles.

Endvidere består observatørernes arbejde i alment opsyn med reservatet sammen med områdets opsynsmand, praktisk drift af stationen, samt naturvejledning af besøgende.

I hver 5-dagesperiode i 1994 foretog observatørerne en optælling på Skallingen i den nordlige del af Vadehavet i samarbejde med Langli feltstation.

Derudover bliver der lavet 2 punkttællinger af fugle om måneden i henholdsvis agerlandet ved Sdr.Tarp og i plantagen ved Nyminde og i sommerperioden bliver der foretaget linietaksering af sommerfugle syd for Vesterlund.

Optællingsmetoder

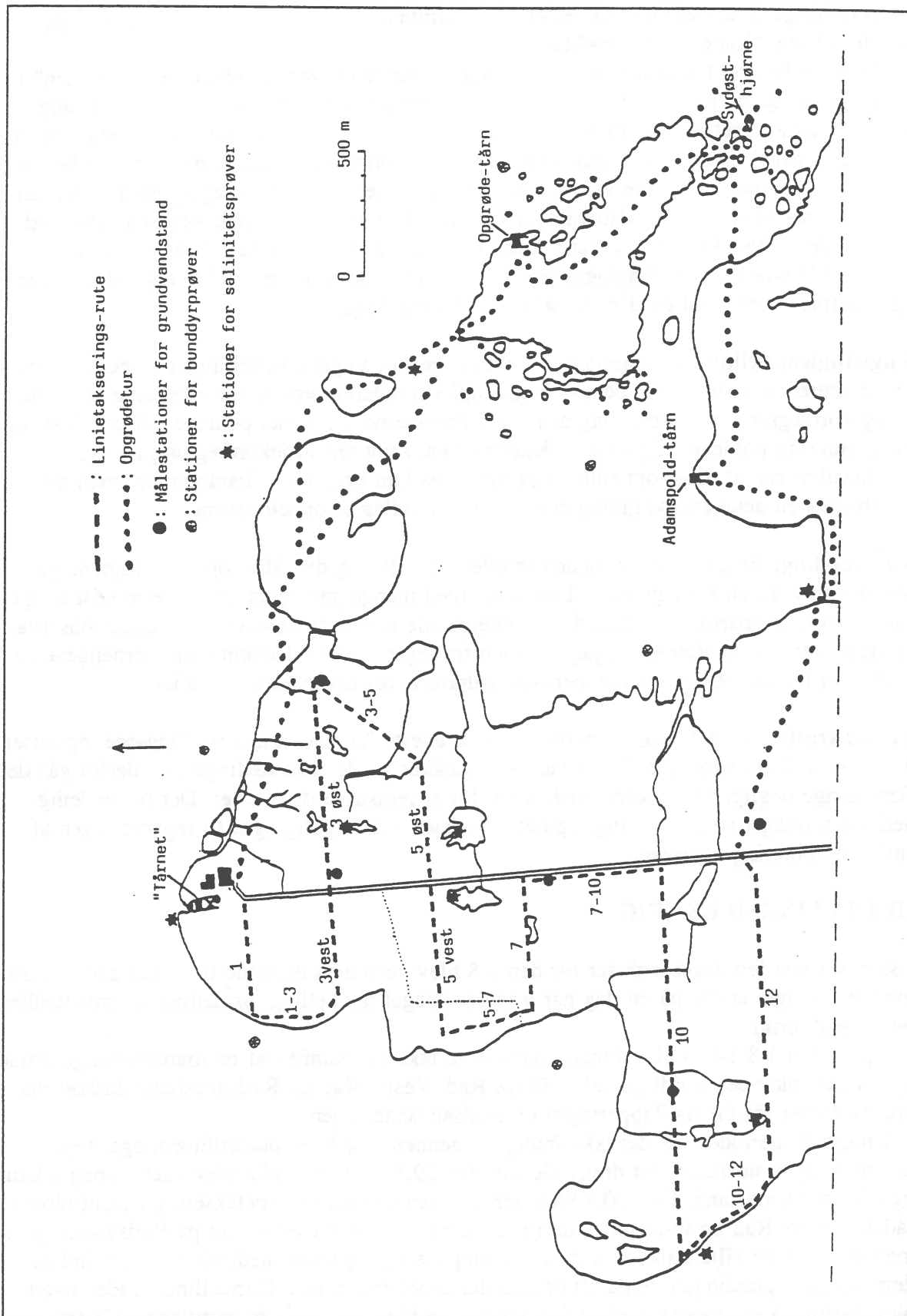
Tårntælling: En optælling af hele reservatet foretages så ofte som muligt fra det 12 meter høje observationstårn ved Tipperhuset. Herfra optælles fugleforekomsterne på det synlige vandareal (ca. 80% af reservatet ved gode sigtforhold), og forekomster af større og let synlige arter på engene som for eksempel gæs. Fuglenes placering og fordeling indtegnes på kort.

Østtælling: Optælling og kortlægning af fuglenes fordeling i Tippetande fra et 3½ meter højt tårn på Adamspold foretages mindst en gang i hver femdagesperiode.

Opgrødetur: En koordineret optælling af reservatets østligste dele, der bl.a. inkluderer blandt andet en østtælling, en optælling fra Opgrødetårnet samt en optælling i Sydøsthjørnet. Fuglenes placering og fordeling indtegnes på kort. Foretages mindst en gang i hver femdagesperiode.

Linietaksering: Registrering af alle arter langs en cirka 10 kilometer lang fastlagt rute over engene. Alle fugle indenfor 100 meter til hver side noteres særskilt, og disse giver linietakserings-indekstallet. Observationerne fordeles på ruter, som deles op efter biotoper (efter skilte anbragt langs Tippervejen).

Optællingsmetoden har til formål at følge årstidsvariationen af ellers svært registrerbare arter som Dobbeltbekkasin, Sanglærke, Engpiber med flere, samt at følge visse elementer af vadefuglenes fænologi. I maj måned hvor kreaturerne kommer på græs, indstilles linietakseringerne ofte i en kortere periode, af hensyn til ynglefuglene (nyudsatte, vilde og kåde kvier, og fuglereeder, er en dårlig kombination).

Figur 3. Optællingsruter, placering af observationstårne og diverse måle- og prøvetagningsstationer på Tipperne.

Totaltælling: Omfatter en stort set samtidig tårntælling, opgrødetur og linietaksering, således at alle blinde hjørner dækkes.

Denne optælling foretages mindst en gang i hver femdagesperiode, og er "rygraden" i fugleoptællingerne på Tipperne. I visse perioder med meget ustabil vejr, kan det dog være svært at foretage alle disse tællinger på en gang, da opgrødeturen og tårntællingen helst skal laves i klart vejr, mens linietakseringen foretrækkes lavet i diset men stille vejr, frem for klart men blæsende vejr. I sjældne situationer kan en femdagesperiodes totaltælling spoleres af kraftige vindstuvninger med deraf følgende ekstreme vandstandsforhold, der gør de østlige dele af reservatet ufremkommelige. Usigtbart vejr forekommer også i sjældne tilfælde i en hel femdagesperiode (især om efteråret, og i milde regnfulde vintre), og medfører som regel en dårligt dækkende totaltælling.

Ynglefugleoptælling: En observatør har ansvaret for ynglefugletællingerne, mens de øvrige observatører assisterer efter behov. Ynglefugletællingerne omfatter kortlægning af territorier og kortlægning eller optælling af reder i områderne Tipperne, poldene i Nymindestrømmen, Haurvig poldene, Højsand og Klægbanken, samt territoriekortlægning på Værnengene. Resultaterne af disse optællinger præsenteres kun kort her i årsrapporten, men der udarbejdes en detaljeret ynglefuglerapport på grundlag af optællingerne.

Værntælling: En gang om måneden (mellem den 10. og den 20.), optælles fuglene på Værnengene ad en fastlagt rute. I perioder med mange gæs, optælles disse mindst en gang i hver femdagesperiode, og herudover noteres alle relevante observationer under observatørens færdsel på Værnet. I jagtsæsonen fra september til december er Værnengene så godt som fugletomt, og i denne periode nedprioriteres tællingerne i området.

Tipperkrattet: Krattet bag Tipperhuset er de eneste "rigtige" træer på Tipperne, og huser derfor en hel del småfugle. Disse kan ikke dækkes på de faste tællinger, og derfor gås der flere gange dagligt en tur gennem Krattet, for at registrere disse arter. Der bliver lejlighedsvis foretaget ringmærkning, og dette bidrager selvfølgelig også til registreringen af småfugle omkring stationen.

OPTÆLLINGSDÆKNING

I stort set alle femdagesperioder før den 1.8 blev de standardiserede tællinger gennemført, hvilket vil sige, at der på én dag har været foretaget tårntælling, østtælling, opgrødetælling og linietaksering.

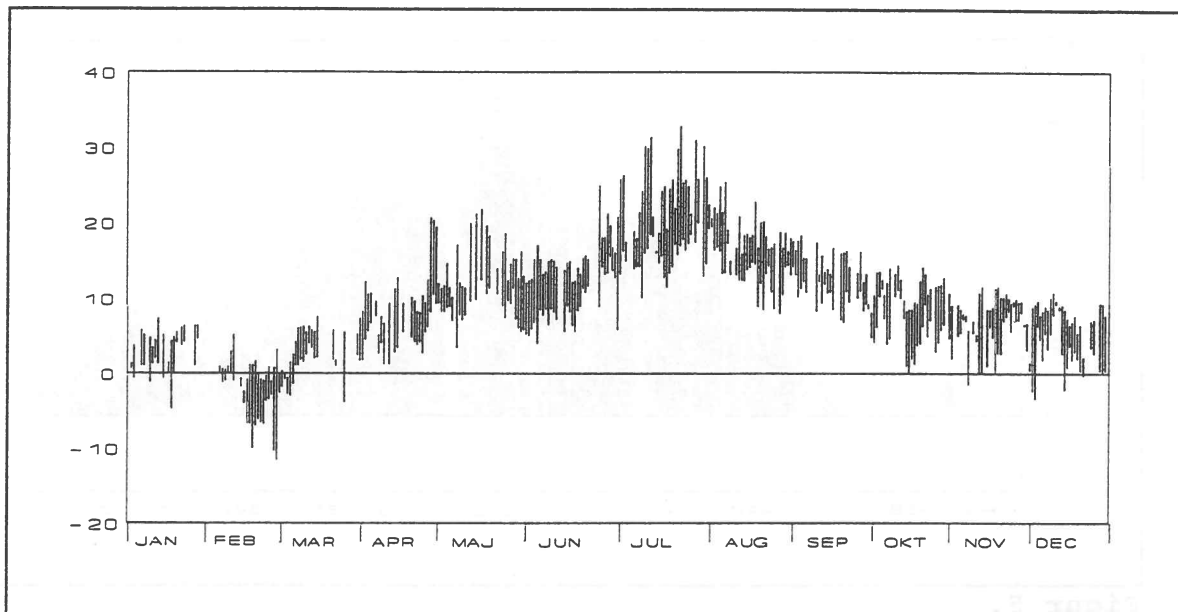
I perioden 1.8-14.10 blev linietakseringerne ikke gennemført af ressourcemæssige grunde og i stedet blev den nordlige del af Østre Rad, Vestre Rad og Rødsandshage dækket via observationer fra bil fra Tippetvejen og Rødsandshagevejen.

I nogle få perioder var det ikke muligt at gennemføre hele totaltællingen pga. vejr, kreaturer og vandstand. Det drejer sig om den 29.1, hvor der ikke blev gået en opgrødetur pga. for høj vandstand. Den 20.5 blev der kun gennemført en linietaksering i Kontrolområdet, Nordre Rad og Østre Rad, da kreaturerne lige var blevet sat ud på Rødsandshage, og man derfor ikke ville risikere at dyrene trampede æg og unger ned, når man gik ind til dem. Under optællingen den 2.10 opstod der problemer under Tårntællingen, idet sigten blev dårlig, så et område nordøst for tårnet ikke blev dækket tilfredsstillende. Under totaltællingen den 26.10 blev linietakseringen først gennemført den 27.10. I 72. periode blev der kun foretaget en grundig tårntælling den 26.12.

KLIMA, VANDSTAND OG SALINITETSFORHOLD

Temperaturer

Minimum og maximumstemperaturer, der aflæses hver morgen klokken 08, er afbilledet i figur 4. Januar startede med forholdsvis milde temperaturer, kun få gange blev der registreret minusgrader - dette vejr fortsatte til hen omkring medio februar, hvor kulden satte ind og minusgrader fortsatte til primo marts. Laveste temperatur blev -12°C , målt den 25.2 om morgenen.

Figur 4.

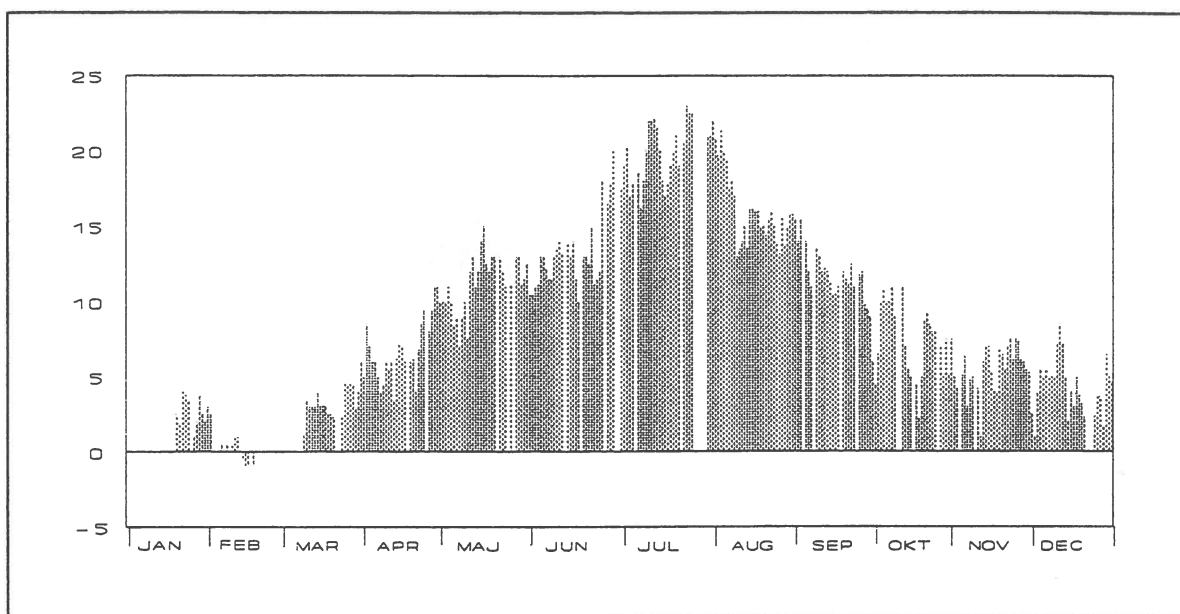
Maksimum og minimumstemperatur på Tipperne 1994

I marts måned var temperaturerne faktisk nogenlunde konstant. En enkel nat gik minimumstemperaturen dog ned på -4°C og i ultimo marts sneg temperaturen sig op over de 10° . I sidste halvdel af april steg temperaturen markant, da varme sydøstenvinde blæste op. Max-temperaturen steg til 21°C . Primo maj blev det koldt igen, men medio maj satte en ny varmeperiode ind. Dette holdt kun en uge, da vinden tog en nordlig retning og temperaturen faldt til omkring $14-15^{\circ}\text{C}$. Dette forholdsvis kolde vejr fortsatte til hen sidst i juni, hvor et langvarigt højtryk satte ind, og hele juli måned samt primo august blev utrolig varm, varmeste dag blev d. 25.7 med $32,5^{\circ}\text{C}$, det blev samtidig årets varmeste dag. I løbet af august blev det hurtigt koldere. Temperaturerne i september var nogenlunde konstante, men i oktober kom max-temperaturen for første gang i lang tid under 10 grader. Resten af året var forholdsvis mildt, idet minimumstemperaturen kun nåede under 0 grader 6 gange.

Vandtemperatur

Vandtemperaturen, der hver morgen måles mellem klokken 08.00 og 08.30, er vist i figur 5. Den måles fra Tipperhavnen ved turist-broen på halvøens nordligste kyst.

Sidste halvdel af januar lå temperaturen på omkring de 3°C, herefter faldt temperaturen til ca 0°C, og gennem sidste halvdel af februar måned var fjorden frosset til. Fra medio marts forsvandt isen og vandtemperaturen steg støt og roligt, frem til ultimo juli, hvor den nåede sit maksimum med 23°C, herefter vender tendensen og året ud skete der ikke de store udsving i forhold til gennemsnitstemperaturen.

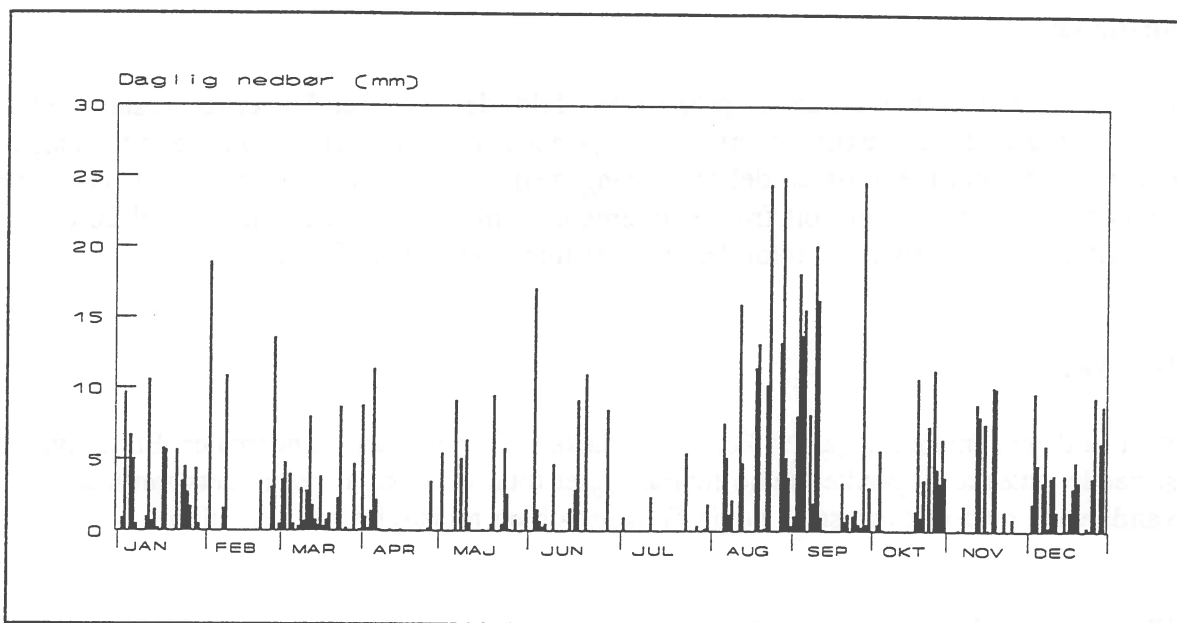

Figur 5.
Vandtemperatur i Tipperhavnen kl 08.

Nedbør

Nedbøren måles hver morgen klokken 08.00 og er vist i figur 6. Årets samlede nedbør blev 784,4 mm mod normalt 742 mm.

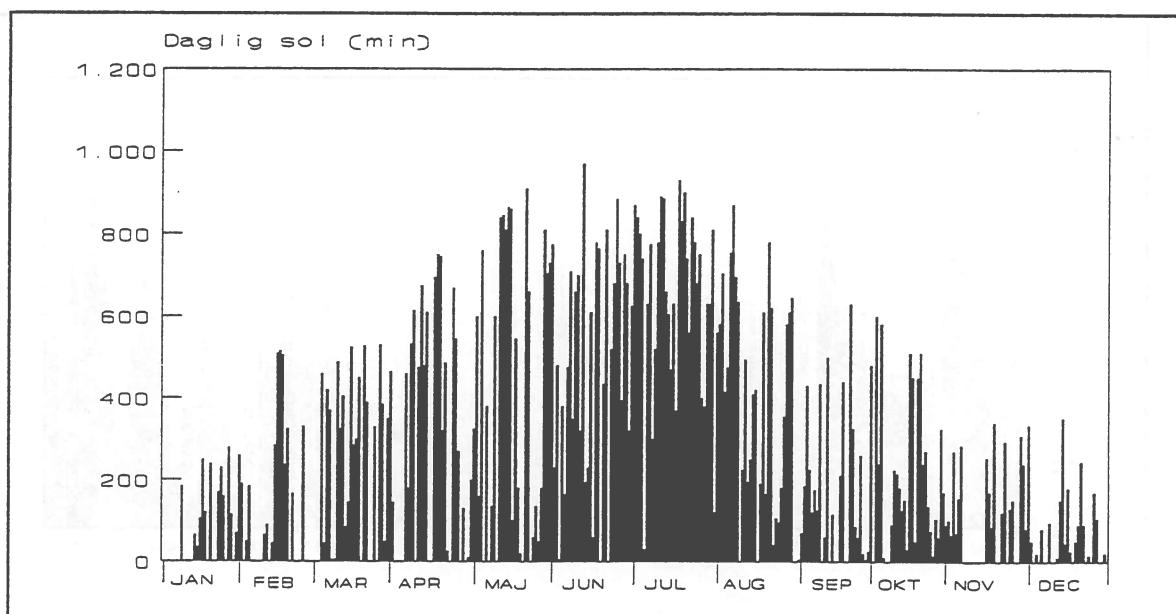
Nedbørsmængden i januar var meget normal. Kun i starten af februar faldt der regn, en enkel gang dog 18,9 mm. d. 4.2. Hele marts og primo april blev temmelig våd med regn i alle marts-månedes dage bort set fra 8! Frem til august faldt meget lidt regn. Kun en enkelt dag kunne præstere over 10 mm nemlig 17,1 mm. d. 3.6. Lige inden da havde der været en mindre højtryksperiode med lidt regn i maj. Fra ultimo juni til primo august satte en længerevarende højtryksperiode ind og frem til juli faldt stort set intet vand! Fra august tog vejret dog revanche og satte ind med meget ustabilt vejr, der faktisk varede til primo oktober! I denne periode faldt utroligt meget nedbør, faktisk faldt der 283 mm i denne periode, 36% af hele årets nedbør. Max.-nedbøren på én dag i denne periode blev d. 3.9 med 25 mm. Resten af efteråret var temmeligt mildt med perioder med højtryksvejr og var ikke specielt regnfuldt. Kun 4 gange kunne nedbørsmåleren vise nedbørsmængder på over 10 mm. I december regnede det dog ofte, men ikke de store mængder.

Figur 6.
Daglig nedbør. Tipperne 1994.

Solskin

Det daglige antal solskinsminutter er vist i figur 7. Solskinsmængden afveg ikke det store fra tidligere år. Fra primo juli trak et større højtryk ind over landet, hvilket betød masser af sol helt frem til medio august. Fra denne måned begyndte det

Figur 7. Daglig antal solminutter på Tipperne 1994.

ustabile vejr med meget regn o.s.v., dog med enkelte fine undtagelser resten af året. Det samlede antal soltimer blev 1661 eller ca 100 mere end gennemsnittet for Tipperne 1979-91.

Snedække

Kun i perioden ultimo februar til primo marts faldt der sne over Tipper-reservatet, og hele reservatet blev totalt dækket af sne i denne periode. I samme periode var det også meget blæsende, hvilket medførte en del snefygning med store snedriver til følge, især langs med Tipper-vejen. Hvis vi ser bort fra snedriverne blev max snetykkelse vurderet til 20 cm den 2.3. Efter denne sneperiode faldt der stort set intet sne resten af året.

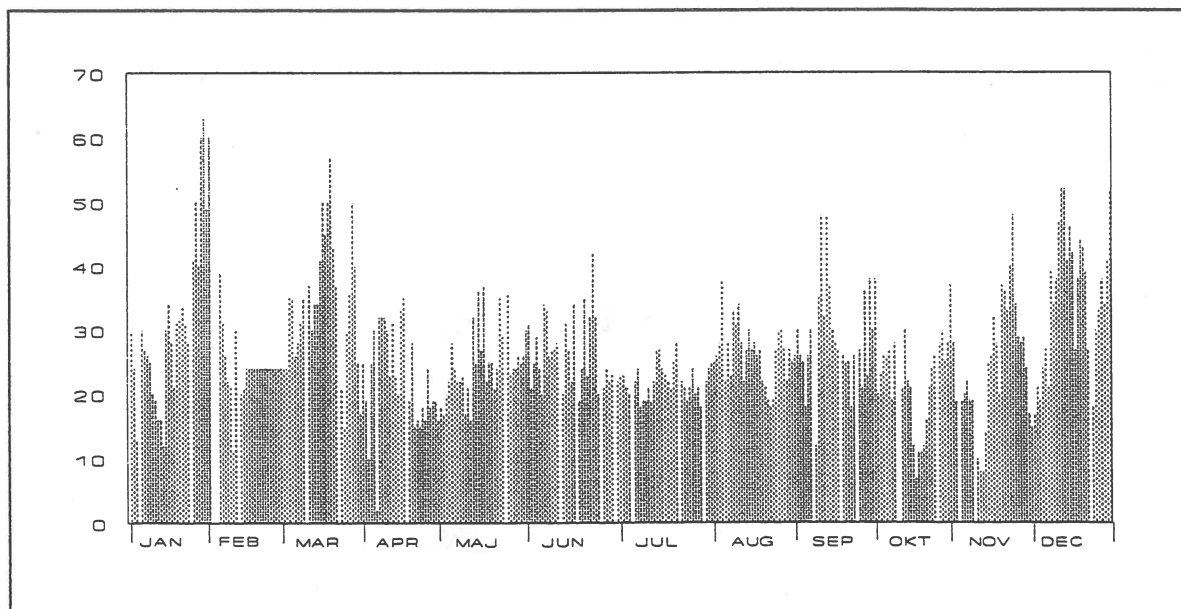
Isdække

Kun få dage i midten af januar kom der isdække på reservatets vandarealer. Et gradvis stigende isdække begyndte medio februar og et total isdække af reservatets samlede vandareal - med undtagelse af nogle få våger - blev registreret fra 18.2 til den 4.3.

Fjordens vandstand

Fjordens vandstand aflæses hver morgen mellem klokken 08.00 og 08.30 i Tipperhavnen, og er vist i figur 8.

I den sydlige del af Ringkøbing Fjord, hvor Tipperhalvøen ligger, er vandstanden meget påvirket af vindens retning og styrke, da nordlige vindretninger stuver vandet sammen omkring reservatet og især ved kraftige nordlige vinde oversvømmes store dele af engene. Vinde fra sydlig retning betyder derimod tørblæsning af især Tippetande og dele af Tippergrunden samt fladvandsområderne øst for Opgrøden.

Figur 8.
Vandstand i Tipperhavnen 1994

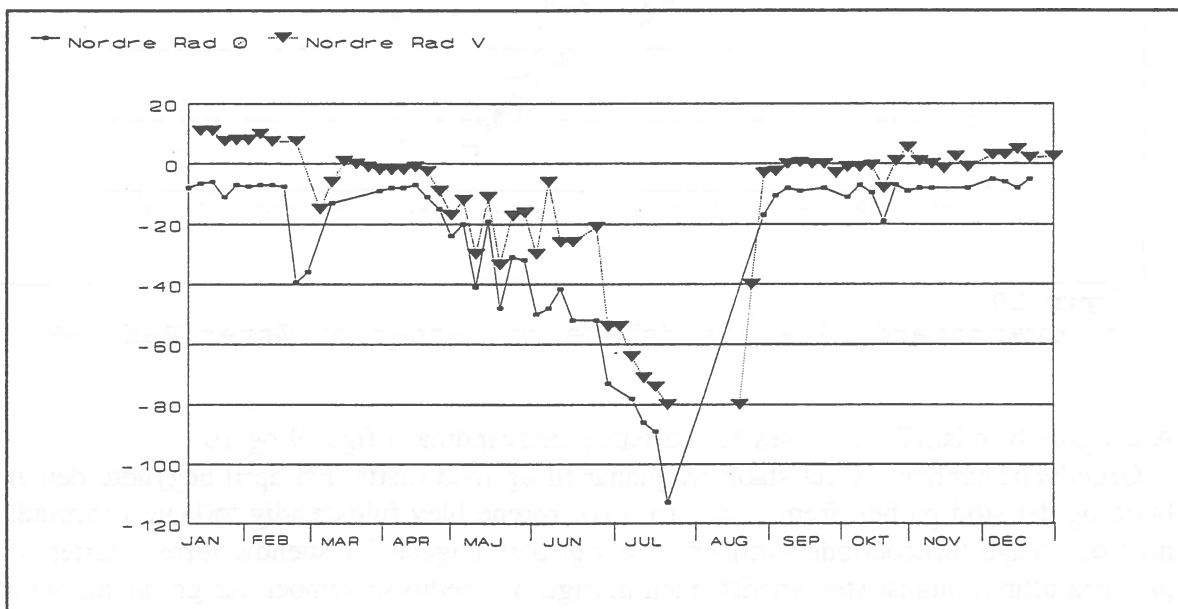
Generelt kan siges, at ved vandstande mellem 0 og 25 centimeter kan op til store dele

af vadefladerne være tørblæste og tilgængelige for især vadefugle og måger. Ved vandstande mellem 25 og 30 centimeter findes kun små og lokale områder med blotlagte vadeflader, hvilket har stor betydning for rastende/fouragerende fugle. Mellem 35-40 centimeter oversvømmes poldene i Tippesande, og fourageringsmulighederne bliver meget vanskelige eller umulige for især vadefugleunger. Ved vandstande over 40 centimeter dækkes Opgrøden af vand, og ved vandstande på 50 centimeter eller derover begynder de egentlige engområder at blive oversvømmet.

I årets første måneder var der nogenlunde konstante vandstande varierende mellem 20 og 30 cm. Ultimo januar var den dog helt oppe på 60 cm på grund af hårde nordvestlige vinde. Fra marts og hele foråret ud lå vandstanden under normalen mellem 15 og 25 cm. En gang var den dog helt nede på 2 cm på grund af kraftige vinde fra syd. Et par gange i slutningen af maj steg den til 36 cm, da nordlige vinde blæste ind over reservatet. Ellers var der ret konstante vandstande i løbet af sommeren. Tippesande var næsten tørblæst i en mindre periode ultimo juli. Resten af efteråret svingede vandstanden en del. En periode omkring medio september steg vandstanden gevaldigt og store dele af N.Rad og Ø.Rad blev oversvømmet. Ellers må man sige, at vandstanden var under normalen i resten af efteråret. I december fik vi igen vandstande op til 52 cm.

Grundvandstand

Fem steder på engene på reservatet er nedgravet et grundvandsmål, som består af et 1 meter langt plastikrør med gazenet i bunden, hvor afstanden mellem jordoverfladen og vandstanden i rørene måles en gang i hver femdagsperiode i forbindelse med linietakseringen. Grundvandstandsmålenes placering er, ligesom alle andre målestationer på reservatet, markeret i figur 3.

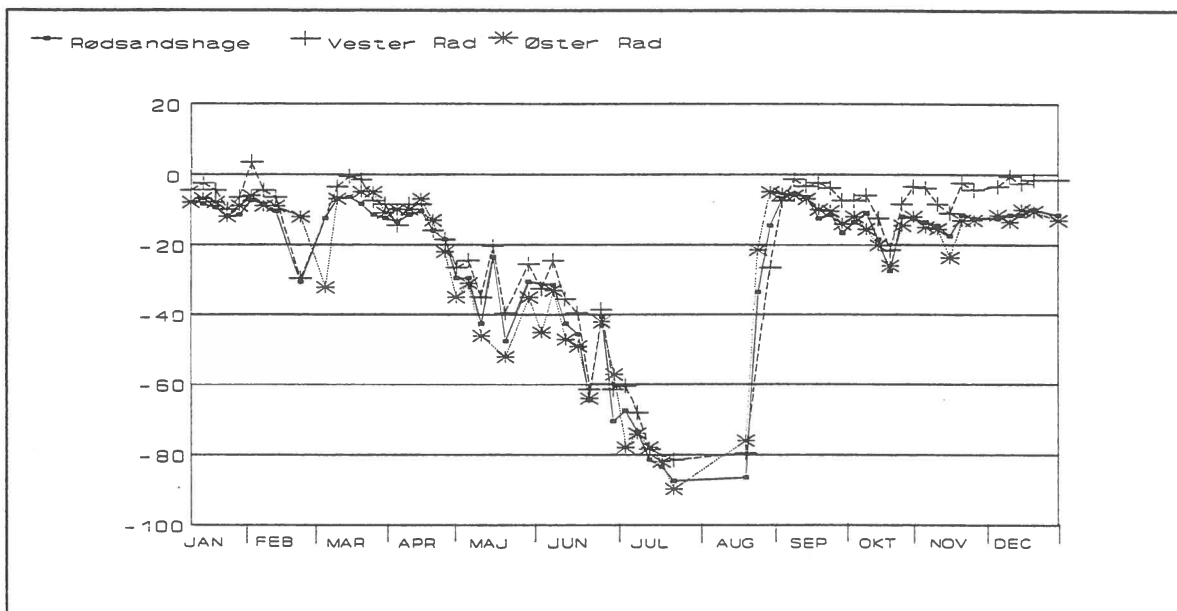

Figur 9.
Grundvandstand på Nordre Rad Ø og V 1994

Grundvandsmålene er ikke nivellerede i forhold til hinanden, men giver værdier i

forhold til det omgivende engareals overflade. Den målte grundvandstand er dog ikke en grundvandstand i ordets egentlige betydning, rørene er gravet ned, ofte gennem vandstandsende eller sværtgennemtrængelige lag i jorden, og der kan således blive en vis trykeffekt af vand nedefra og op i rørene. At alle grundvandsmålene bevæger sig nogenlunde parallelt er dog et godt indicium på, at helt lokale forhold omkring det enkelte rør ikke spiller afgørende ind, og målene må derfor anses for at give et godt billede af fugtighedsforholdene på engene.

Ved grundvandstande på over -10 centimeter virker engene stærkt fugtige, eller sjappede, ved -10 til -20 centimeter fugtige, fra -20 til -35 centimeter nogenlunde fugtige, og der er stadig vand i næsten alle loer og pander, fra -40 til -60 centimeter begynder engene at virke tørre, og der er kun vand i bunden af de dybeste loer og pander. Fra -60 til -80 centimeter virker engene udtørrede, og fra -70 centimeter tørrer de sidste pander ud. Omkring -80 centimeter begynder flere af grundvandsmålene at tørre ud, og der kan derfor ikke måles lavere grundvandstand. Engenes fugtighedsforhold om foråret er ekstremt vigtige for de arter, som yngler på engene. Det er utrolig afgørende for ynglesuccesen, at tidspunktet, hvor engene tørrer ud, trækker så længe ud som muligt, jo senere i ynglecycklus jo bedre. Fugtighedsforholdene har desuden stor betydning for især bekkasiner og svømmeænder om efteråret.

Figur 10.
Grundvandstand på Rødsandshage og Vester og Øster Rad 1994

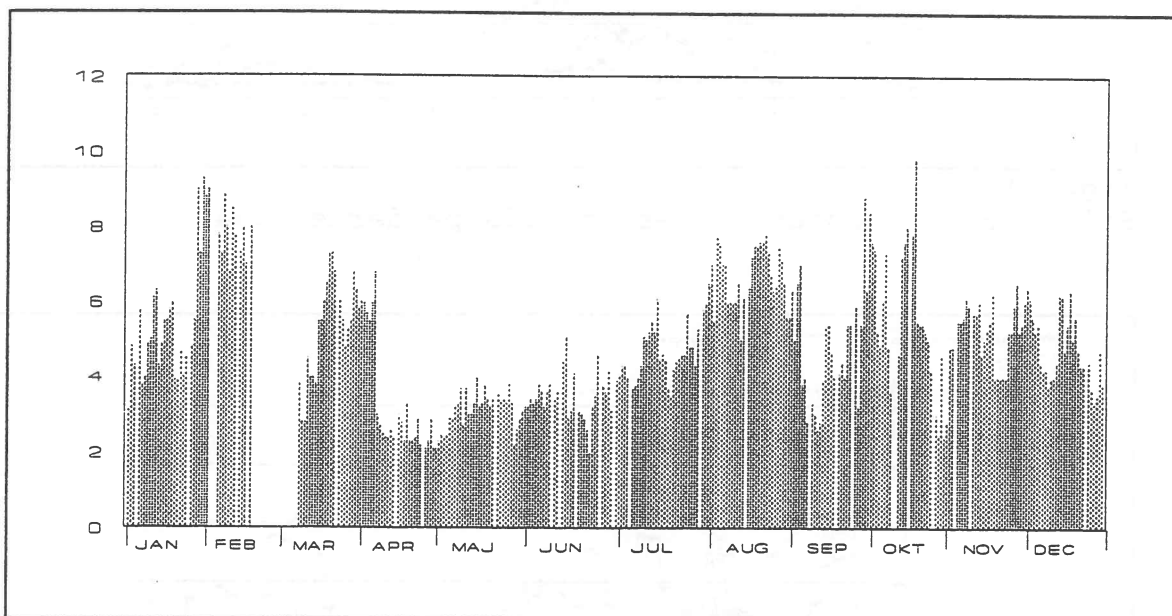
Årets grundvandsmålinger vises for de fem grundvandsmål i figur 9 og 10.

Grundvandstanden var ret stabil fra januar til og med marts. Fra april begyndte den at falde og det stod på helt frem til august, hvor rørene blev fuldstændig tørlagte i forbindelse med den lange tørkeperiode forinden. I øvrigt blev engene fuldstændig tørre i starten af juli. Fra ultimo august steg vandstanden hurtigt, og medio september var grundvandstanden helt oppe på - 5-10 cm, faktisk maksimum for resten af året. Medio oktober var der et mindre fald, ellers lå grundvandsmålingerne på ca - 10 cm.

Salinitet

Hver dag mellem klokken 08.00 og 08.30 måles saltpromillen i fjorden. Målingerne, som bliver taget i Tipperhavnen ved Turistbroen, er vist i figur 11.

Saliniteten i Ringkøbing Fjord afhænger meget af sammenspillet mellem havvandet som lukkes ind i fjorden, og ferskvandet fra åerne med udløb i fjorden. Desuden spiller mængden af nedbør og fordampning en vis rolle.

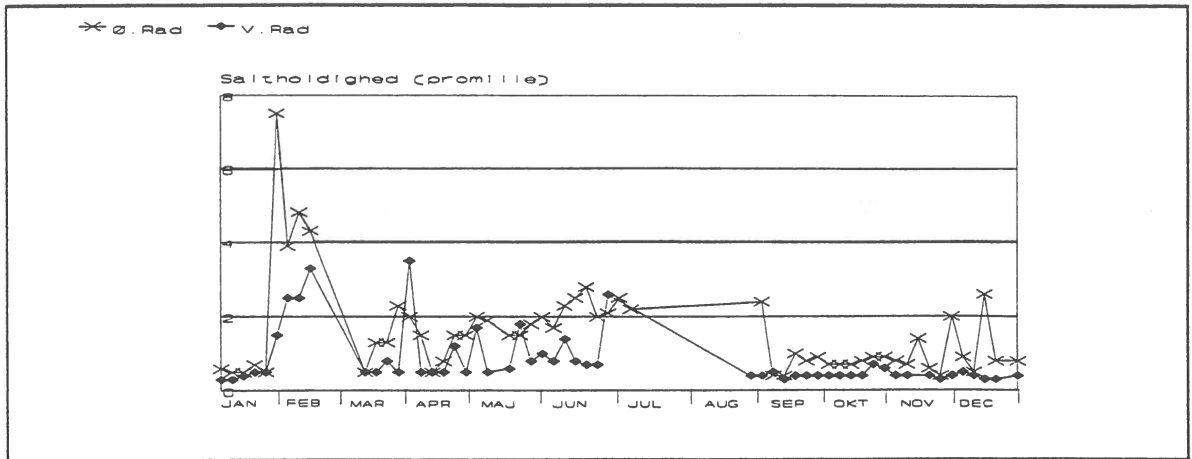

Figur 11.
Salinitet (promille) i Tipperhavnen 1994

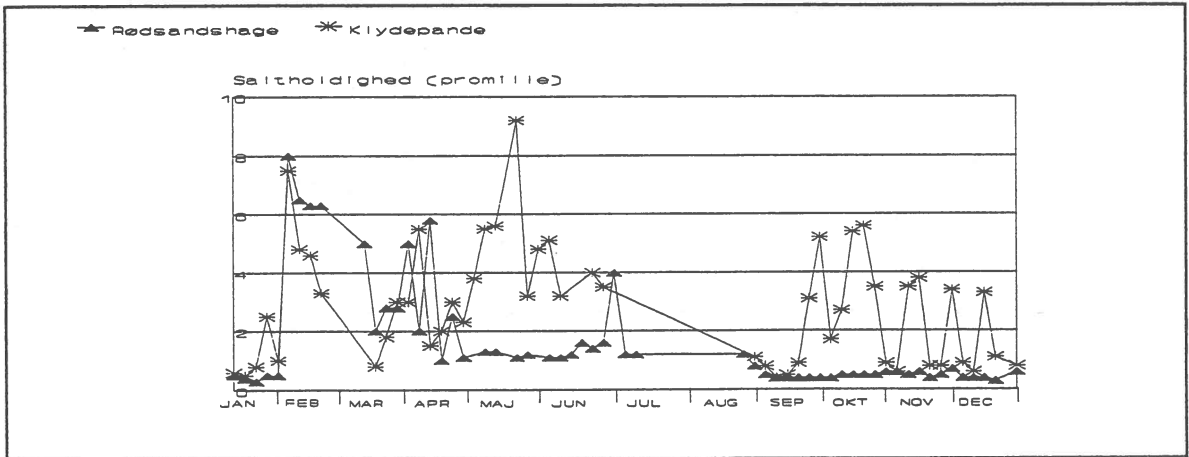
I årets første 3 måneder lå saliniteten et par promille over normalen, som er 3-4 promille på dette tidspunkt. Fra april og frem til juli lå den så under normalen, som er ca 6 i denne periode. Efter højtryksvejr i juli med stor fordampning og ringe vandudskiftning til følge steg den igen til 7-8 promille. Dette holdt sig indtil medio september hvor det ustadige efterårsvejr med megen nedbør, fik promillen til at falde til ca 3. I perioden frem til primo november var der store udsving lige fra 2 til 10 promille. Resten af året lå den som regel mellem 4 og 6 promille, hvilket er normalt.

Udover de saltmålinger der foretages i Tipperhavnen, foretages ligeledes målinger af saltholdigheden forskellige andre steder på Tipperne. Stationerne for disse målinger, som foretages en gang i hver femdagsperiode og i forbindelse med en totaltælling, er afmærket i figur 3, mens resultaterne af disse ses i figurene 12-14.

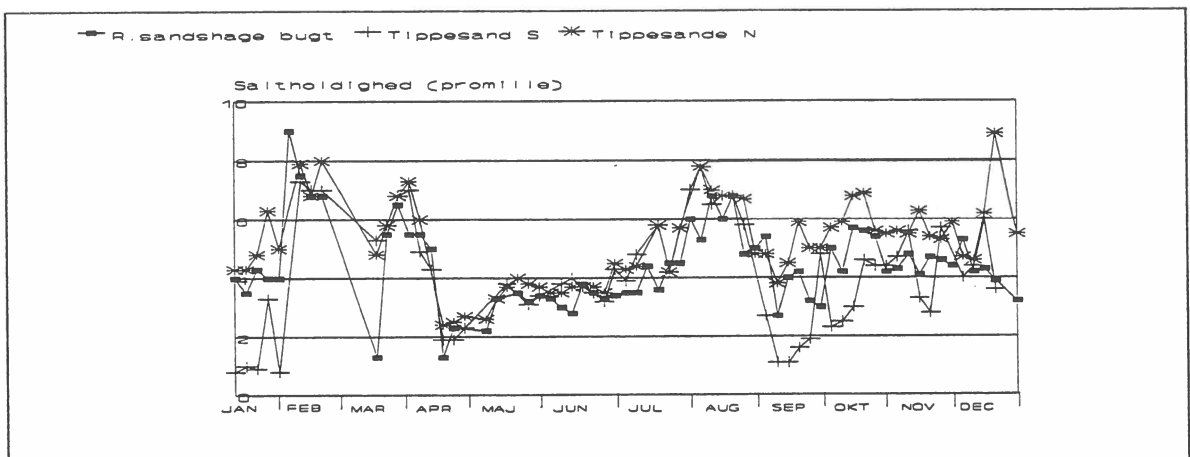
For Tippetande nord, Tippetande syd, syd for Rødsandshage ses, at stort set samme mønster gør sig gældende som for fjorden, mens Klydepanden, Vester Rads panden, Østre Rads panden og Rødsandshagepanden var tørlagte fra medio juli til omkring primo september. Det ses også, at saliniteten svinger meget i Klydepanden (fra 0,5 til 9,0), mens den er forholdsvis mere stabil for de andre pander.

Figur 12.
Saliniteten i Øster og Vester Rads panderne 1994

Figur 13.
Saliniteten i Rødsandshagepande og Klydepanden 1994

Figur 14.
Saliniteten i Tippetande og Rødsandshagebugten 1994

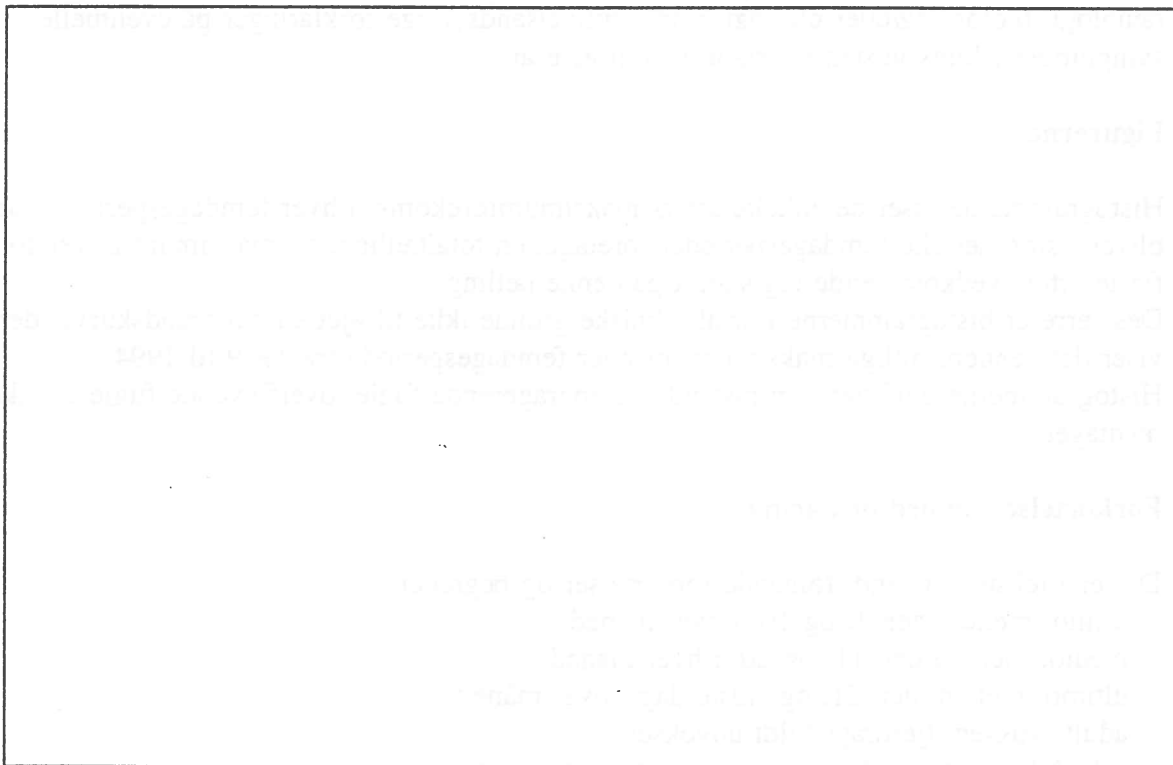
PLEJE

For at opnå optimale forhold for de ynglende og fouragerende strandensfugle, bliver der hvert år foretaget forskellige former for pleje af engene. Plejen udføres af Oxbøl skovdistrikt efter DMUs anvisninger på grundlag af de erfaringer, der er opnået ved naturovervågning af området og under hensyntagen til de økonomiske begrænsninger. Plejen og dens indvirkning på områdets ynglefugle beskrives nærmere i en Arbejdsrapport fra DMU.

Storetipper og Lilletipper ligger hen som et kontrolområde. I dette område har man mulighed for at følge en naturlig succession, da der ikke er blevet slået eller været udsat kreaturer.

Slåning

I perioden ultimo juni til primo juli/første halvdel af juli blev engene på Anholt, Fuglepold, Nordre Rad, den vestlige del af Østre Rad, halvdelen af Rødsandshage, dele af Adamspold og Tipperpold samt poldene i Tippetande og bag Optrøden slået til hø. Se også figur 15.

Figur 15.

Områder med høslæt på Tipperne 1994.

Kreaturgræsning

Kreaturene har mulighed for at græsse på næsten hele reservatet. Afgræsningen foregår dog således at dyrene i starten bliver sat ud de steder, hvor der yngler færrest fugle. Den 17.5 blev de 484 dyr (kvier) sat ud på Vestre Rad og Rødsandshage. Den 14.6 blev 484 dyr flyttet til den sydlige del af Østre Rad, Adamspold og Optrøden.

Den 2.8 blev alle dyr flyttet tilbage til Vestre Rad og Rødsandshage.

Den 16.8 blev 76 dyr hjemsendt. Resten, 408 dyr blev flyttet til Fuglepold, Anholt, Nordre Rad og nordlige del af Østre Rad.

Den 23.9 blev 408 dyr flyttet tilbage til Vestre Rad og Rødsandshage.

Den 7.10 blev alle dyr sendt hjem.

Stigbord

Ved de største loer er der placeret 4 stigbord for at vandet skal blive så længe som muligt på engene om foråret. De blev alle lukket den 1.3 og først åbnet igen i august.

INDLEDNING TIL ARTSGENNEMGANG AF FUGLEOBSERVATIONER

Teksten

I teksten er beskrevet den enkelte arts forekomst i 1994 på Tipperne, og ved enkelte arter er forekomster på Værnengene også nævnt. Desuden kommenteres der ved nogle arter fænologi, biologi og/eller økologi, samt mulige/sandsynlige forklaringer på eventuelle svingninger i forekomsten i forhold til tidligere år.

Figurerne

Histogrammerne viser de enkelte arters maksimumforekomst i hver femdagesperiode. Der bliver i stort set alle femdagesperioder foretaget en totaltælling, og maksimum bliver for de fleste arters vedkommende registreret på denne tælling.

Desværre er histogrammerne i år af tekniske grunde ikke tilføjet en baggrundskurve, der viser det gennemsnitlige maksimum for hver femdagesperiode fra 1979 til 1994.

Histogrammerne omfatter kun rastende og fouragerende fugle, overflyvende fugle er ikke medtaget.

Forkortelser og ordforklaring

Der er i teksten anvendt følgende forkortelser og begreber:

primo: mellem den 1. og 10. i hver måned

medio: mellem den 11. og 20. i hver måned

ultimo: mellem den 21. og sidste dag i hver måned

adult: voksen, fjerdragt fuldt udviklet

subadult: næsten voksen

immatur: ikke voksen

juvenil: ung, fuglen i første ungfuglefjerdragt

pull.: dundragt, fuglen endnu ikke flyvefærdig

Arternes rækkefølge

Artsrækkefølgen er efter K. H. Voous, i den udgave der blandt andet benyttes i Klaus Malling Olsen (1992): "Danmarks Fugle - en oversigt".

RØDSTRUBET LOM *Gavia stellata*

3 fugle blev noteret i 1994. Den 22.1 trak 1 fugl vestover øst for Opgrøden. Her sås også 1 1K 12.11. Sidste fugl blev observeret lige nord for Tipper-halvøen den 22.12.

SORTSTRUBET LOM *Gavia arctica*

1 trak vest over den nordlige del af reservatet den 5.12. En sjælden Tipper-art.

LILLE LAPPEDYKKER *Tachybaptus ruficollis*

1 rastede 14.3 i Tippesande. Det blev forårets eneste. Efteråret gav følgende observationer: 1 1K 25.8, 1 1K 31.8, 1 23.9, 3 24.9, 5 10.10, 1 15.10, 1 17.10 og 3 6.11. Alle fugle i efteråret blev observeret ved havnen.

TOPPET LAPPEDYKKER *Podiceps cristatus*

4 ynglepar.

Årets første par dukkede op den 21.3 ved havnen. I foråret sås arten sjældent, selvfølgelig pga dens meget skjulte levevis i yngletiden. Max-tallet blev kun på 3 fugle.

I efteråret toppede arten den 21.7 med 24 eksemplarer, heraf 5 pulli. og den 3.8 med 22 fugle. Frem til 30.10 med 15 fugle svingede antallet dog en del.

Årets sidste fugl sås 9.12.

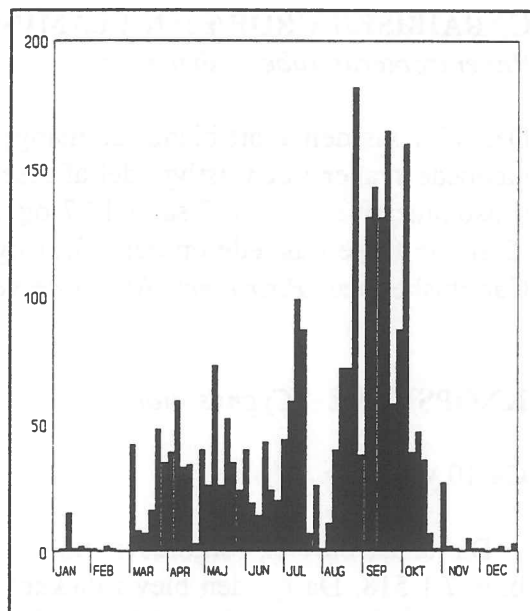
SKARV *Phalacrocorax carbo*

Skarver sås faktisk hele året på reservatet, omend i et lille antal om vinteren. Deres favoritsted på Tipperne er ude på en af poldene bag Opgrøden. Forårsmaxtallet blev 10.5 med 73 fugle. I sommermånederne sås Skarven også konstant med 12.7 99 som det største tal.

I efteråret kulminerede antallet flere gange. De 3 største tal blev 28.8 182, 20.9 165 og 6.10 160. Gennem oktober og november forsvandt fuglene. Herefter var der kun observationer af 1-3 fugle året ud.

RØRDRUM *Botaurus stellaris*

0-1 ynglepar.

Figur 16. Skarv

I foråret hørtes 1 fugl paukende i Optrøden i perioden 30.3-16.4. Den 5.5 sås 2 fugle jage med hinanden på Rødsandsbage. Disse 2 stammer sandsynligvis fra ynglefugle på Værnengene, hvor der yngede 7-8 par.

Efterårets eneste blev 1 fugl set i rørbræmmen ved Store Tipper den 17.9.

SØLVHEJRE *Egretta alba*

Arten blev ikke registreret på selve reservatet, men i perioden 12-17.4 sås denne sjældne fugl raste på Værnengene.

Desuden sås 1 nordtrækkende 18.5 under en ynglefuglegennemgang på Klægbanken.

FISKEHEJRE *Ardea cinerea*

2 gange i januar blev der observeret 18 fugle. Derefter og helt frem til forårskulminationen, den 21.4 med 31 fugle blev der ikke observeret over 11 fugle.

I juni blev op til 105 fugle set, og i hele juli sås mange fugle. Kulminationen lå den 15.7 med hele 204 fugle. I disse sommermåneder sås de fleste fugle raste på Adamspold. I august faldt antallet igen til 51 fugle, hvorefter der optrådte en ny kulmination den 2.9 med 117 fugle. Resten af året lå antallet nogenlunde konstant på 10-20 fugle dog 36 fugle den 15.12.

CARAIBISK/EUROPÆISK FLAMINGO

Phoenicopterus ruber ruber/roseus

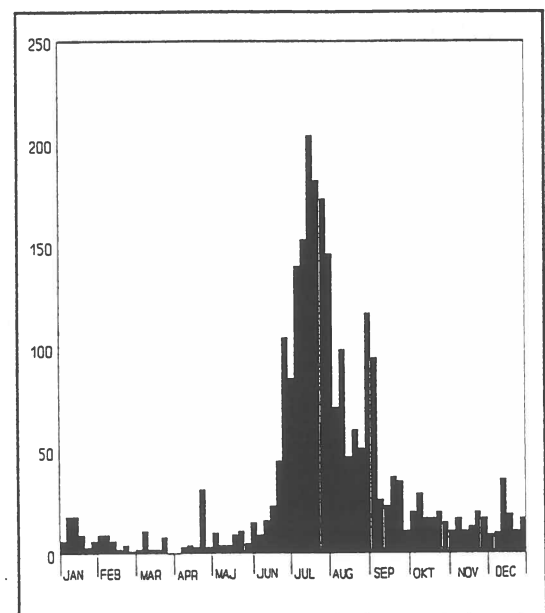
Den 17.1 sås denne art blandt de mange gulnæbbede svaner i den østlige del af reservatet. I sensommeren sås 1 2-6.7 samt 12.7 og 1 16+21.8. Det har nok drejet sig om samme fugl.

2 adulte fugle dukkede op den 20.11 og blev set året ud. Disse viste karakterer af den Caraimiske race (*P.r.ruber*). Alle observerede fugle har nok en fortid i fangenskab.

KNOPSVANE *Cygnus olor*

Ca 10 ynglepar.

Da januar blev en forholdsvis mild måned sås der også mange Knopsvaner, største tal blev 7.1 518. Da fjorden blev isdækket ultimo februar-medio marts forsvandt en del fugle. Op til 178 holdt dog stand i denne barske periode. I resten af forårs- og sommermånederne varierede antallet meget. Dette skyldtes at der i de øvrige dele af Ringkøbing Fjord rastede/fouragerede et stort antal ikke-ynglende fugle (op til 600 set fra Tippetårnet). Nogle

Figur 17: Fiskehejre

gange kom disse på besøg inden for reservatets grænser.

Ellers ankom der i sommermånederne flere og flere adulte fugle med deres unger, men det totale antal af Knopsvaner steg først hen i september (max-tal 20.9 428). I oktober og første halvdel af november lå tallet mellem 299 og 457 fugle indtil kulminationen den 18.11 med 675 fugle.

Den gennemsnitlige ungfugleprocent for perioden 1.8.-31.12. blev 10,1

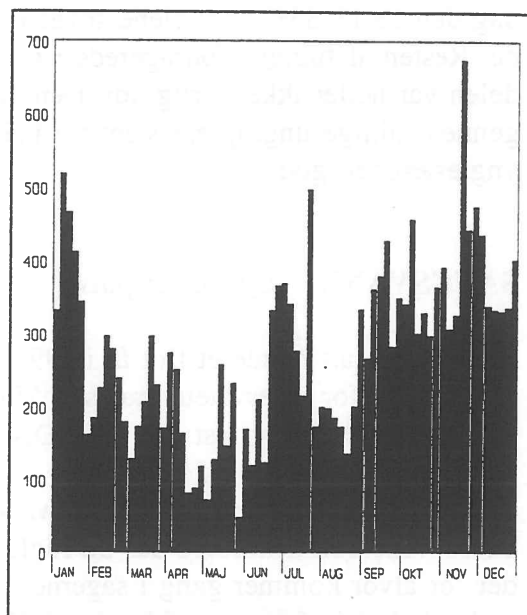
PIBESVANE *Cygnus bewickii*

Et meget flot år for arten. Især blev der i sidste halvdel af året set store forekomster af Pibesvaner.

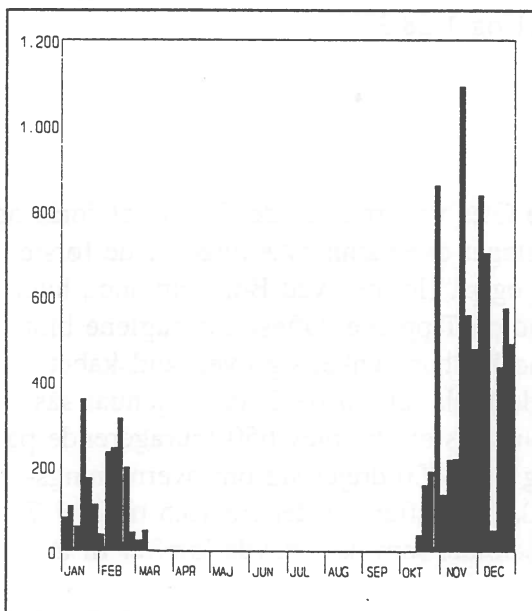
Året startede også fint med nogle halvstore forekomster, bl.a 358 17.1 og 312 18.2. Efter sidstnævnte dato faldt antallet rimelig hurtigt og sidste forårsfugle (3) kunne noteres den 30.3. Antallet af 2K-fugle oversteg ikke 11 fugle, så ynglesæsonen har ikke været god i 1993.

Efterårets første Pibesvaner (3) dukkede op den 14.10. Herefter steg antallet af Pibesvaner meget hurtigt og første kulmination forelå den 30.10 med 860 fugle. Antallet svingede en del resten af året og nye toppe bør nævnes: 1091 18.11 og 837 5.12. Antallet den 18.11 er den 2.største forekomst i Tippeternes historie! Kun overgået af 1233 28.1 1988.

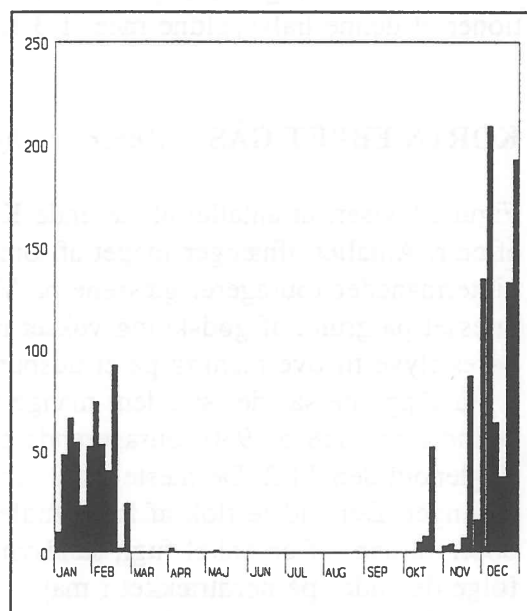
Med til historien hører, at de fleste fugle brugte Tipperne som hvilested og flere gange sås en del fugle bl.a flyve op til Haurvig-grunden for at fouragere. Eksempelvis sås på den

Figur 18: Knopsvane

Figur 19: Pibesvane

Figur 20: Sangsvane

store

dag den 18.11 85% af fuglene sove! Favoritstedet var især lige bag Anholt samt Tippetande. Resten af fuglene fouragerede især lige nord for Tipperhalvøen. Ungfuglean delen var heller ikke særlig høj. Den 18.11. sås f.eks kun 26 juvenile fugle og den gennemsnitlige ungfugleprocent for hele efteråret blev 1,7. Så heller ikke i år blev ynglesæsonen god.

SANGSVANE *Cygnus cygnus*

Også denne art havde et flot år i 1994. I de første vintermåneder blev der jævnligt set fugle inden for reservatets grænser. Max-tallet for første halvdel blev nået, lige da vinteren rigtig havde bidt sig fast: 92 17.2. Disse fugle lå i de få våger i isen. Sidste forårsfugl blev set så sent som den 10.5!

Bare 2 dage efter de første Pibesvaner i efteråret kunne de første Sangsvaner noteres: 3 16.10. Allerede den 26.10 sås 52 fugle, men herefter skal vi helt frem 25.11 (87 fugle), før der for alvor kommer gang i sagerne. I hele december sås mange fugle og max-tallet for anden halvdel af året optrådte den 9.12 med hele 209 fugle. Også den 28.12 med 193 fugle er værd at nævne. Disse fugle sås hovedsageligt fouragere lige nord for Tipperhalvøen. Bundvegetationen i fjorden havde et godt år!

SORT SVANE *Cygnus atratus*

2 fugle af denne undslupne fangenskabsfugl blev set 7.1 i Tippetande.

TUNDRASÆDGÅS *Anser fabalis rossicus*

Arten blev ikke registreret på selve reservatet, men på Værnengene var der fire observationer af denne halvsjældne race: 1 3.1, 1 4.1, 2 9.1 og 1 28.3.

KORTNÆBBET GÅS *Anser brachyrhynchus*

Figur 21 viser, at antallet af rastende Kortnæbbede Gæs varierede en del i løbet af forår og efterår. Antallet afhænger meget af, om der er foretaget overnatningstællinger. I de første vintermåneder fouragerer gæssene på Værnengene og på Holmen ved Bork-området, hvor græsset på grund af gødskning vokser hurtigere end på Tipperne. Oftest kan fuglene blot høres flyve til overnatning på et tidspunkt, hvor mørket har sænket sig over landskabet.

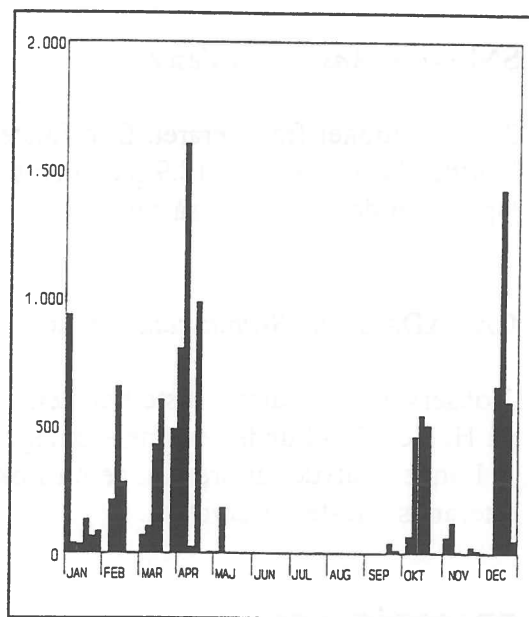
På Tipperne sås der sjældent mange fouragerende fugle. De første 2 dage i januar sås henholdsvis 628 og 930 fouragerende på N.Rad. Næste store tal blev 650 fouragerende på Fuglepold den 11.2. De næste store tal: 5.4 800 og 9.4 1600 drejer sig om overnatningstællinger. Den sidste flok af forårsfugle sås 178 10.5. Herefter var der fra 13.5 til 26.7 7 observationer af en enkel fugl, sandsynligvis den samme, som ikke havde kræfter til at følge de andre på nordtrækket i maj.

De første efterårsfugle fløj over reservatet den 17.9. Store antal af fouragerende fugle sås kun få gange resten af året. Alle observationer med over 500 fugle nævnes: 545 14.10, 506 18.10, 661 15.12 og 1427 21.12. Det er typisk med en mindre kulmination ved juletid.

ALMINDELIG BLISGÅS *Anser albifrons albifrons*

I første halvdel blev arten slet ikke registreret på reservatet.

Anden halvdel af året blev derimod flot med flere store observationer. Den 23.10 sås de første fugle bestående af en familieflok på 6. I december kom det helt store influx sandsynligvis pga sydlige vinde på det tidspunkt, hvor fuglene trækker fra det nordøstlige Tyskland til Holland. Kulminationen optrådte den 14.12 med 165 fugle. Dagen efter sås 95 fouragerende samt 147 trækkende fugle. Den fouragerende flok blev åbenbart i området frem til 26.12, idet der denne dag kunne tælles 91 fugle.

Figur 21: Kortnæbbet Gås

GRØNLANDSK BLISGÅS *Anser albifrons flavirostris*

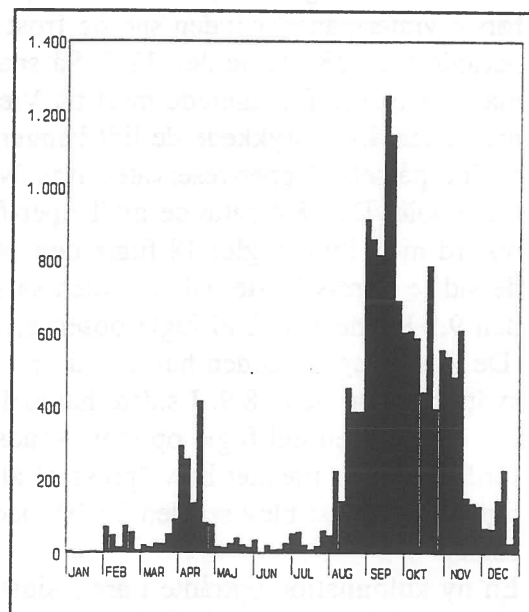
Denne sjældne race blev observeret den 14.1 på Værmengene.

GRÅGÅS *Anser anser*

0-1 ynglepar.

Enkelte Grågæs holdt stand hele vinteren (op til 4 fugle). De første forårgæs dukkede allerede op den 4.2. Sammenhængende forekomster af forårstrækkende Grågæs sås dog først fra primo april. Trækket kulminerede den 16.4 med 415 rastende samt 535 nordtrækkende fugle. Ret hurtigt forsvandt fuglene igen, og igennem maj og juni sås kun ikke-ynglende fugle (op til 41 fugle). I juli begyndte de første trækfugle at dukke op.

Den 7.8 registreredes den første store samling af Grågæs på reservatet, idet 225 sås. Den helt store trækdag noteredes den 11.8, idet 1004 sås trække syd på. 5 dage efter kunne der så noteres 552 fugle på reservatet. Herefter skal vi frem til efter jagtstarten den 1.9, hvor den absolutte kulmination fandt sted den 14.9 med 1254 fugle. Helt frem til medio november sås 400-600 Grågæs, mens resten af året sås jævnlgt 100-220 gæs.

Figur 22: Grågås

INDISK GÅS *Anser indicus*

Den 20.6 sås 1 fugl på Adamspold. Den er sikkert undsluppet fra fangenskab.

SNEGÅS *Anser caerulescens*

2 observationer fra efteråret. Den første dukkede op med nogle af efterårets første Kortnæbbede Gæs den 18.9 på Adamspold. Dernæst sås 1 gå til overnatning øst for Opgrøden den 18.10, også sammen med Kortnæbbede Gæs.

CANADAGÅS *Branta canadensis*

2 observationer i årets første halvdel. 8 sås 17.2 på Tipperne. Endelig sås 1 fugl 16.5 raste på Heide's Pold under en ynglefuglegennemgang i Nymindestrømmen.

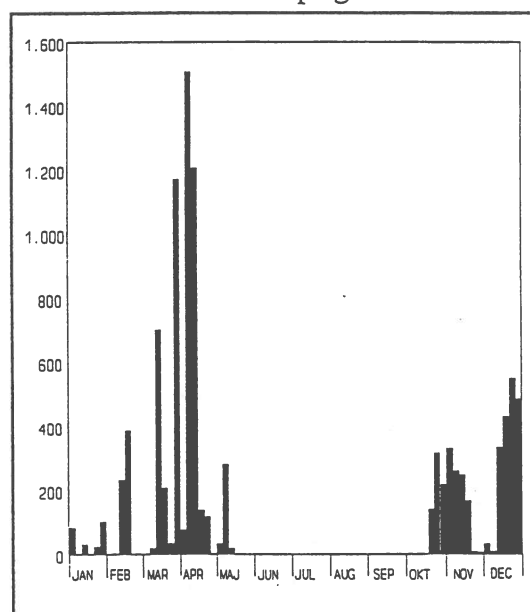
I anden halvdel af året kunne en flok på 16 ses bag Anholt den 25.11. Det blev efterårets eneste observation.

BRAMGÅS *Branta leucopsis*

De første Bramgæs (62) var allerede på plads den 1.1. Herefter sås de jævnlige i de to første vintermåneder inden sne og frost satte ind ultimo februar. Kulminationen i denne periode blev 386 fugle den 18.2. Så snart sneen var smeltet dukkede de op igen medio marts. Fuglene fouragerede mest på Værnengene, men efterhånden rykkede de lidt længere nord på og ind på selv Tipper-reservatet, især N.Rad og Fuglepold. Den 8.4 satte de ny Tipper-forårsrekord med 1506 fugle! 18 fugle den 14.5 blev de sidste i årets første halvdel, men så sent som den 9.5 kunne hele 280 fugle observeres.

De første fugle i anden halvdel af året blev 61 sydtrækkende den 18.9. I sidste halvdel af oktober dukkede en del fugle op igen, sandsynligvis fordi de under trækket blev "presset" af sydøstlige vinde. Flest blev set den 25.10 med 315 fugle.

En ny kulmination optrådte i årets sidste dage med 548 26.12 som højeste tal.

Figur 23: Bramgås

MØRKBUGET KNORTEGÅS *Branta bernicla bernicla*

I de første vintermåneder var arten fåtallig.

Der sås dog en enkel gang 47 fugle den 4.2, men ellers lå antallet mellem 5 og 30. Først den 9.3 kom der et tiltræk af 135 fugle, og efterhånden steg tallet til forårsmax-tallet 1180 8.4. Herefter faldt antallet en del, sandsynligvis fordi fuglene fandt flere steder at fouragere i den sydlige del af Ringkøbing Fjord. Især sås der en del fugle ved Bjerregård og poldene i Nymindestrømmen. En ny kulmination indtraf den 10.5 med 1093 fugle. Kort efter denne tælling forsvandt fuglene. I sommerperioden sås jævnlige 1 fugl, der ikke havde

kræfter til den lange rejse nord på.

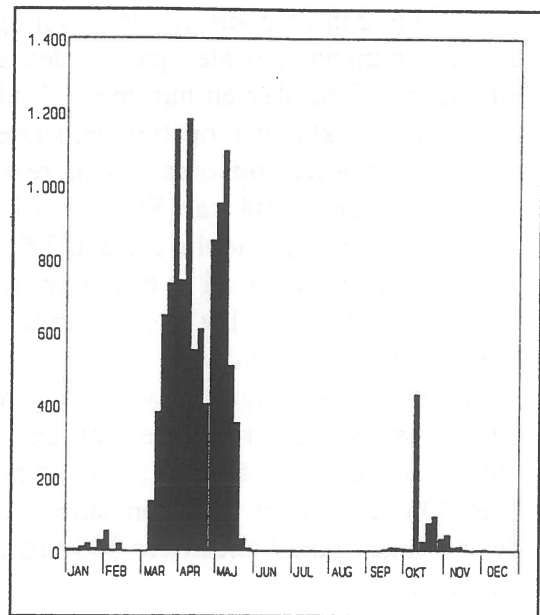
Først medio september dukkede de første fugle op nord fra. Efterårstrækket blev stort efter Tipperforhold. Kulminationen på 430 fugle faldt den 10.10 efter en periode med sydlige vinde. Meget hurtigt faldt antallet til under 100, og primo november var fuglene stort set væk. Sidste fugl sås den 4.12.

LYSBUGET KNORTEGÅS *Branta bernicla hrota*

Igen et flot år, dog ikke på niveau med 1993. Op til 7 fugle sås på 5 datoer i perioden 22.1-4.2. Dernæst bare 2 observationer af 1 13.3 og 1 10.4.

Alle fugle blev set fouragere sammen med de Mørkbugede på både Fuglepold og Nordre Rad.

Efterårets første fugle (4) dukkede allerede op i Tippetande den 28.8. Herefter sås en flok på 18 fugle, der trak syd på den 3.9. Fra midten af september og frem til 26.10 var der 10 observationer af 1-2 fugle i flokken af Mørkbugede Knortegæs. I december dukkede igen fugle op. Max-tallet i denne periode blev på 4 5.12.

Figur 24: Mørkbuget Knortegås

NILGÅS (EGYPTISK GÅS) *Alopochen aegyptiacus*

Denne undslupne fangenskabsfugl sås første gang 12.5 på Værmengene. Dagen efter rastede den så på selve Tipper-reservatet ud for Fuglepold. 16.5 sås sandsynligvis samme fugl på Hans Lønnes Pold i Nymindestrømmen.

RUSTAND *Tadorna ferruginea*

På Værmengene sås 5 1.7. Dette viste sig at være starten på en invasion af over 150 fugle i hele Skandinavien, så disse fugle var sandsynligvis spontane.

GRAVAND *Tadorna tadorna*

? ynglepar.

I de første vintermåneder var arten som sædvanlig talrig med højeste tal på 296, noteret den 4.2. Kong Vinter i perioden fra ultimo februar til primo marts fik næsten alle fugle til at fortrække. Til gengæld ankom fuglene meget hurtigt igen efter at isen var smeltet, idet forårsmaxtallet forelå den 9.3 med 371 fugle.

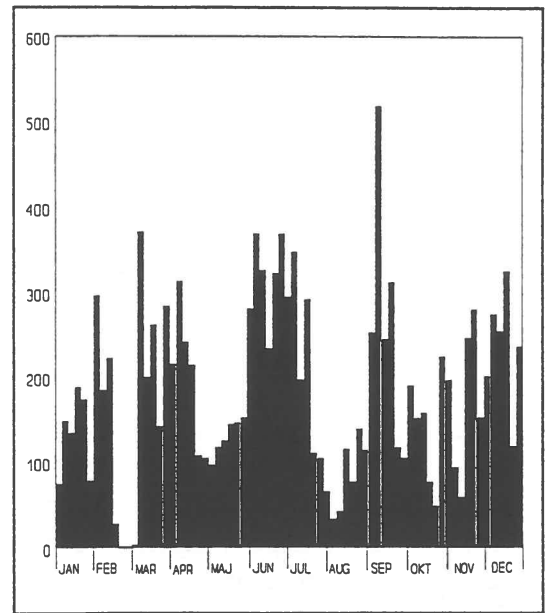
I april sås endnu op til 313, men fra slutningen af måneden og sommeren ud optrådte kun de lokale ynglefugle samt ikke-ynglende fugle.

Allerede den 25.5 sås de første ællinger (11), og maksimumantallet blev på 130 den 28.6. Største pull-flok blev en hun med 41 ællinger.

De store flokke af kropsfjersfældende Gravænder, der normalt opholder sig på reservatet i juni-juli udeblev også i år. Største tal i denne periode blev på 291 adulte set den 7.6.

I september ankom så et tiltræk af nordlige fugle, og dette træk blev overraskende stort med et max-tal på 518 den 11.9.

En del af disse fugle forsvandt dog ret hurtigt, og tilsyneladende ankom nye trækfugle i slutningen af året, hvor antallet af Gravænder lå på over 200 fugle. Lige før Julen satte ind kunne der en enkel gang tælles over 300 fugle, nemlig 326 21.12.

Figur 25: Gravand

PIBEAND *Anas penelope*

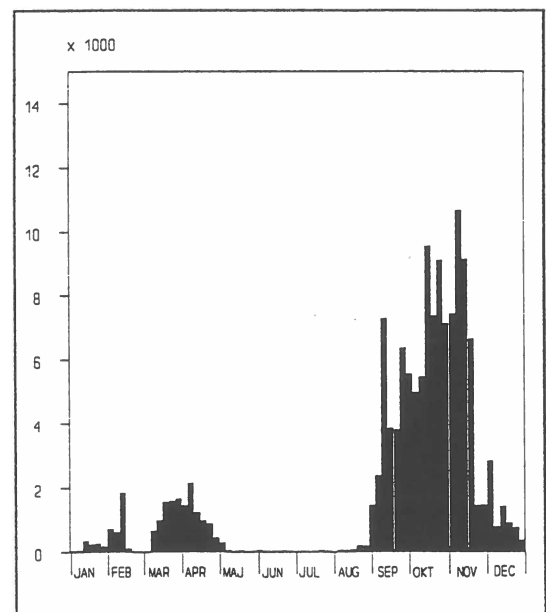
En del fugle sås i de første vintermåneder. Et stort tiltræk af fugle forekom primo-medio februar sandsynligvis pga det forholdsvis milde vintervejr, kulminerede den 12.2 med 1839 fugle! Imidlertid forsvandt mange af disse fugle, da vintervejret fuldstændigt isdækkede Ringkøbing Fjord. På næste tælling den 17.2 sås bare 57 fugle. Men fuglene vendte ret hurtigt tilbage, og den 7.4 kulminerede de med 2133 fugle. Kort efter var fuglene draget bort.

I perioden primo maj-ultimo august sås kun få Pibeænder og overvejende hanner på fældnings-træk. Tiltrækket af efterårsfugle kom først 10 dage efter jagtstarten den 1.9. En foreløbig kulmination nåedes den 11.9 med 7.277 fugle.

Herefter faldt antallet en smule, men en stigning fandt sted igen i oktober og først i november kulminerede arten med 10.670 fugle den 10.11.

Bundvegetationen havde også et fint år. Dette sås også ud fra decembertallene, idet op til 2821 fugle sås primo december. Fuglene holdt stand året ud, dog kun 360 fugle på årets sidste tælling den 28.12.

I september-oktober sås også mange fugle på Havrvig Grunden - f.eks. kunne der tælles over 10.000 fugle den 30.10.

Figur 26: Pibeand

AMERIKANSK PIPEAND *Anas americana*

Denne sjældne amerikaner blev observeret på 10 datoer i perioden 1-30.12. Den lå ofte lige

nord for Tipperhalvøen.

KNARAND *Anas strepera*

5 ynglepar.

Årets første fugle blev 4 (2 par) øst for Opgrøden den 30/3. Herefter sås normalt 2-5 fugle, dog 7 fugle på en tælling den 21.4. Den 7.6 forekom dog et mindre influx med 14 fugle, ellers ikke de store tal resten af sommeren.

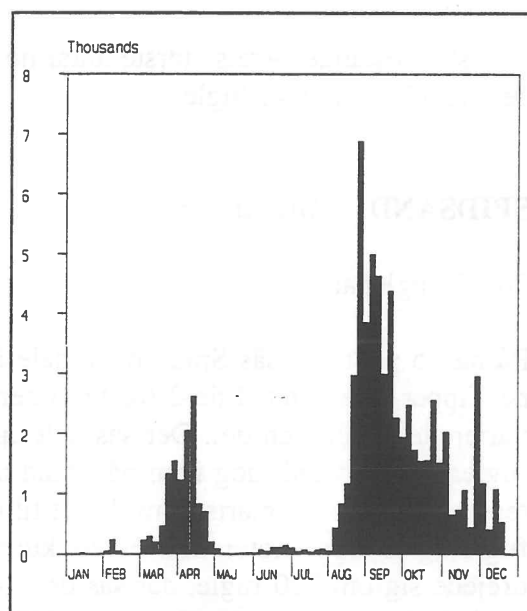
Først i september dukkede lidt trækfugle op. To gange sås 8 fugle, nemlig den 14. og 20.9, ellers kun 1-2 fugle fremover til den 30.10. Ret overraskende sås 1 vinterfugl den 9.12.

KRIKAND *Anas crecca*

I januar sås traditionelt kun få Krikænder (op til 26), men det milde vejr i februar resulterede i flere Krikænder end normalt. Den 7.2 kunne der allerede noteres 236 fugle. Efter isvinteren ultimo februar-primus marts ankom samme antal, men først ultimo marts begyndte fuglene at ankomme i stort tal, og kulminationen nåedes den 16.4 med 2619 fugle. 10 dage efter havde næsten alle ænder forladt reservatet.

I perioden frem til ultimo juni sås få oversomrende fugle. Efterhånden dukkede lidt fældehaner op. Disse kulminerede med 145 2.7.

Efteråret kulminerede ret hurtigt. Som sædvanligt opnås en kraftig stigning omkring jagtstarten den 1.9. Faktisk opnåedes max-tallet for efteråret allerede den 2.9 med 6.883 fugle efter at der på tællingen forinden, 28.8 var 2965. Herefter svingede antallet mellem 1500 og 5000 fugle helt frem til primo november, hvor antallet faldt til 6-700, men ret overraskende steg antallet igen den 1.12 med 2951 fugle - et flot tal for december måned. Mange af disse fugle forsvandt dog hurtigt igen, og resten af måneden sås mellem 400 og 1100 fugle på nær på årets sidste tælling den 28.12, hvor blot 4 fugle kunne noteres.

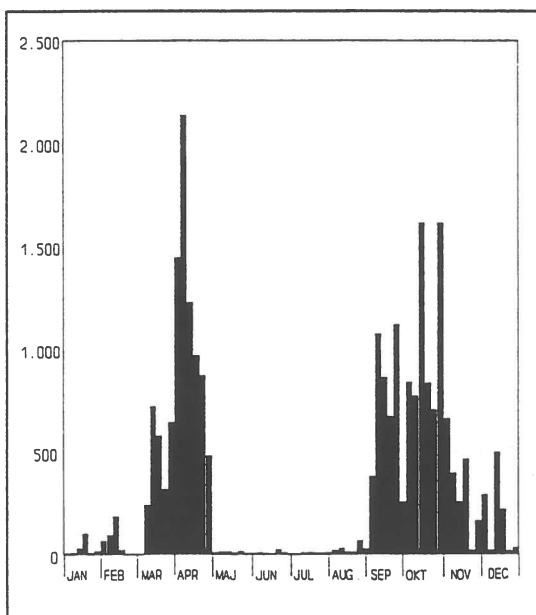

Figur 27: Krikand

GRÅAND *Anas platyrhynchos*

? ynglepar.

I de første 10 pentader sås pæne tal, bl.a helt op til 2716, set den 17.1. Med vinterens indtog forsvandt mange fugle. Blot 11 fugle kunne noteres på en tælling i perioden ultimo

Figur 28: Spidsand

russiske bestande. Årets største antal noterades den 15.12 med 4048 fugle.

SPIDSAND *Anas acuta*

10-17 ynglepar.

På nær 5 pentader sås Spidsanden hele året rundt på Tipper-reservatet. I de 2 første vintermåneder varierede antallet en del. Der sås helt op til 185 fugle. De forsvandt dog igen på grund af isvinteren. Først medio marts kom der et tiltræk af fugle og to toppe noterades. Første kulmination drejede sig om 720 fugle, der sås den 14.3. Næste kulmination blev den 3.4, hvor 822 fugle kunne notes. Ultimo april var trækfuglene stort set væk, og fra da af og frem til august drejede det sig om de lokale ynglefugle.

Efterårstrækket startede godt med 1073 fugle allerede den 11.9. Herefter og frem til november svingede antallet meget - lå dog som regel mellem 400 og 1100 fugle. To gange sås ekstremt mange, den 14.10 med 1615 fugle og den 30.10 med 1614 fugle.

Efter et stort fald i antallet af fugle (helt nede på 18 på en totaltælling) kom der atter en mindre stigning i december med 496 fugle den 15.12. De forsvandt dog hurtigt igen og på årets sidste dag sås kun 15 fugle.

ATLINGAND *Anas querquedula*

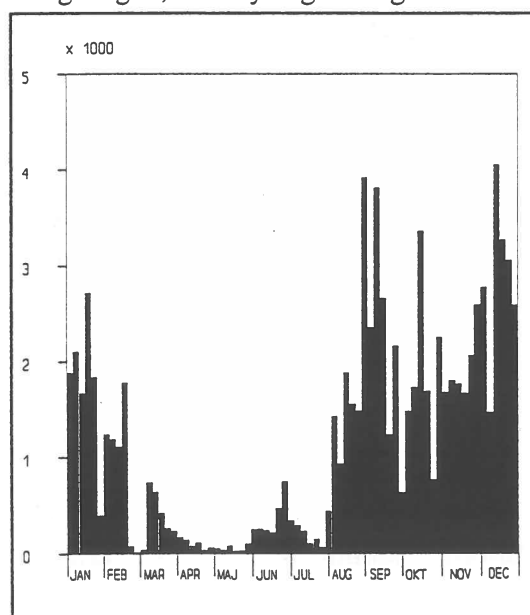
8 ynglepar.

februar-primò marts. Ænderne ankom straks efter at isen forsvandt, og forårskulminationen lå allerede den 9.3 med 739 fugle. En del af disse fugle forlod

stille og roligt reservatet, og i april og maj sås kun de lokale ynglefugle. Ultimo maj startede fældningstrækket af hanner, og dette træk kulminerede den 28.6 med 754 fugle.

Det egentlige efterårstræk startede i august, og kulminerede i flere omgange. Traditionelt sås et pænt tal lige efter jagtstarten den 1.9, nemlig 2.9 3912. Herefter skal vi frem til 14.10, hvor en ny kulmination forelå med 3357 fugle. Efterhånden som det blev køligere i årets sidste måneder steg antallet af fugle igen, sandsynligvis fugle fra de

nordskandinaviske/-

Figur 29: Gråand

Årets første Atlingand - en andrik - dukkede op den 30.3 - en ret normal ankomst. Igennem foråret iagttoges jævnlige 1-6 fugle, dog blev der på en totaltælling den 13.5 observeret 12 fugle. I resten af sommeren kun iagttagelser af 1 fugl - de kan nemt gemme sig i de efterhånden tilgroede pander.

I efteråret kun 2 observationer, først af 2 fugle 13.8 og en meget sen hun/ungfugl, der blev fundet skudt den 14.10 på Adamspold!

SKEAND *Anas clypeata*

9-14 ynglepar.

Op til 3 Skeænder sås i de første 2 vintermåneder på reservatet, men først i marts kom der gang i trækket - dog ikke de store tal. Max-tallet for foråret blev på "sølle" 43 26.4. Frem til august sås kun de lokale ynglefugle, bortset fra 3.6, hvor lidt fældningstræk også sås - i alt blev der denne dag set 22 fugle.

Efterårstrækket blev meget flot med mange fugle i flere omgange. Som regel noteredes 2-270 fugle, men 3 gange kom vi over 300 fugle - dvs 3 klare kulminationer kunne bemærkes med første traditionen tro i august med 358 fugle den 16.8. Næste kulmination blev 364 fugle den 11.9 - i øvrigt en dag med mange svømmeænder i det hele taget. Sidste kulmination faldt så sent som den 30.10 med lige nøjagtigt 300 fugle. Først medio november forsvandt fuglene, og året ud sås kun 1-4 fugle lige bort set fra den 1.12 med 16 fugle.

RØDHØVEDET AND *Netta rufina*

En flot han sås den 10.11 fouragere blandt Pibeænder i Rødsandshagebugten. Det er blot 2.gang arten registreres på reservatet.

TAFFELAND *Aythya ferina*

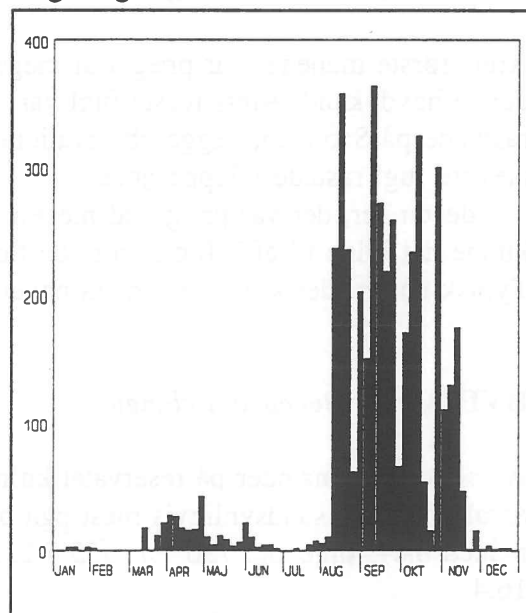
Ingen forårsobservationer. Fra efteråret kun 10 iagttagelser af 26 fugle. Maksimalt sås 8 30.11.

TROLDAND *Aythya fuligula*

Denne lille dykand er forholdsvis fåtallig i de første vintermåneder. Først da isen rigtig bider sig fast og fuglene samledes i nogle våger kom der nogle flotte tal ud af det, bl.a 61 7.3. Ellers fåtallig i resten af foråret. Højeste tal blev 8 16.4.

I sommerperioden bør en enkel observation nævnes, nemlig 16 11.6, sandsynligvis fugle fra Nymindestrømmen, hvor der yngede min.10 par.

I efteråret var arten forholdsvis almindelig med største antal den 12.11 med 16 fugle. I alt noteredes 19 iagttagelser af 73 fugle i tidsrummet 2.9-29.12.

Figur 30: Skeand

BJERGAND *Aythya marila*

3 fugle (2♂♂+1♀) 31.1 og 4 12.2 blev eneste observationer i årets første halvdel.

I årets anden halvdel sås arten første gang den 30.10 med 1 1K/♀. Fra den 6.12 og frem til 26.12 sås arten næsten dagligt. Nogle gode dage blev 11.12 40 og 18.12 30.

Et flot år!

EDERFUGL *Somateria mollissima*

I årets første halvdel sås 3♂♂ 25.5 efter en blæseperiode.

I december sås arten 4 gange inden for reservatets grænser: 12 1.12, 5 5.12, 2 6.12 og 2 15.12.

HAVLIT *Clangula hyemalis*

1994 bød på 1 hun, set fouragere nordvest for Tipper-halvøen den 6+30.10.

SORTAND *Melanitta nigra*

Årets første måneder var præget af megen blæst, og dette medførte hele 4 observationer af denne havdykand. Årets første fugl var 1 ♂ 15.1. Dernæst sås 2 trækkende i fjorden + 1 ♂ rastende på Sandøen, begge observationer den 30.1, 3 (2♂♂+1♀) 4.2 og 1 ♀ 12.2. Sidstnævnte fugl rastede i Tippesande.

I december, der var præget af megen blæst, var der igen mange observationer: hele 6 kunne det blive til af 7 fugle, som de fleste gange lå lige nord for Tipper-halvøen. Typisk en art, der kommer ind fra havet, når vindstyrken er hård.

HVINAND *Bucephala clangula*

Antallet af Hvinænder på reservatet kulminerede allerede i januar og frem til april svingede antallet meget, sandsynligvis mest pga blæst. De enkelte månedsmax frem til sidstnævnte måned blev følgende: 736 7.1, 355 7.2, 333 18.3 og 187 7.4. Sidste fugle i foråret blev 63 16.4.

To sommerobservationer kunne det blive til: 1 25.5 og 3 21.7. Først den 18.10 dukkede de næste fugle (5) op og antallet af Hvinænder steg jævnt mod kulminationen den 21.12 med 1140 fugle. På årets sidste totaltælling 28.12 kunne 471 fugle noteres.

LILLE SKALLESLUGER *Mergus albellus*

4 observationer af 9-11 fugle i årets første halvdel. Hele 8 fugle - 2 hanner og 6 hunner - sås 17.2 indenfor Tipper-reservatet, og dagen efter sås kun 1 hun. Næste fugl var en forårssen hun, der sås 25-26.4 på Adamspold.

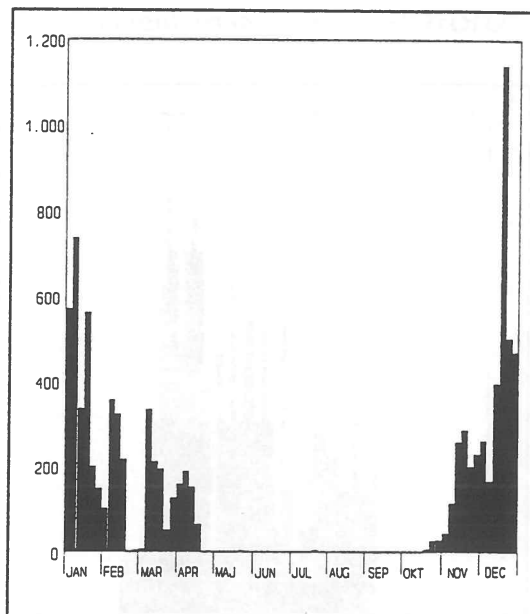
Efterårets første blev 1 1K/♀ 29.11. Måske samme fugl sås yderligere 4 gange frem til 10.12.

TOPPET SKALLESLUGER *Mergus serrator*

2-4 ynglepar.

I de første 2 vintermåneder var der 8 observationer af i alt 29 fugle. Denne periodes max-tal var også årets første observation, nemlig 11 3.1. I april kulminerede det sparsomme forårstræk med 10 7.4 og 11 26.4. Fra maj og frem til medio august sås sandsynligvis kun de lokale ynglefugle.

I sidste halvdel af september begyndte der at komme gang i trækket af fugle nord fra. Første store tal blev 60 25.9. I oktober noteredes 76 6.10 og 92 den 30.10. En del fugle overvintrede på reservatet, idet eksempelvis 19 fugle sås 28.12.

Figur 31: Hvinand

STOR SKALLESLUGER *Mergus merganser*

De største antal i årets første måneder blev 434 5.1. og 624 18.2. Sidste forårsfugle var 2 16.4.

Første efterårsfugl blev 1 10.11 og den 12.11 kunne 15 fugle noteres i dagbøgerne. Nogle få overnatningstællinger i december gav ikke de store tal. Kun 5 gange kunne noteres over 200 fugle. Max-tallet blev derimod hentet på en totaltælling: 21.12 427.

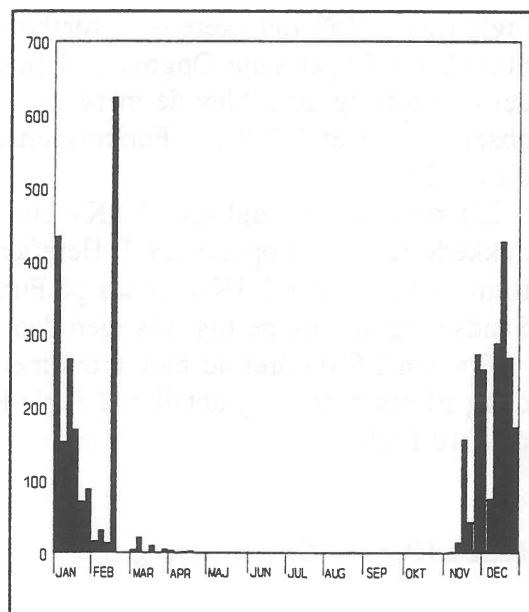
HVEPSEVÅGE *Pernis apivorus*

Kun 2 observationer begge i juli: 1 trækkende nordøst 4.7 og 1 trækkende sydøst 14.7.

HAVØRN *Haliaetus albicilla*

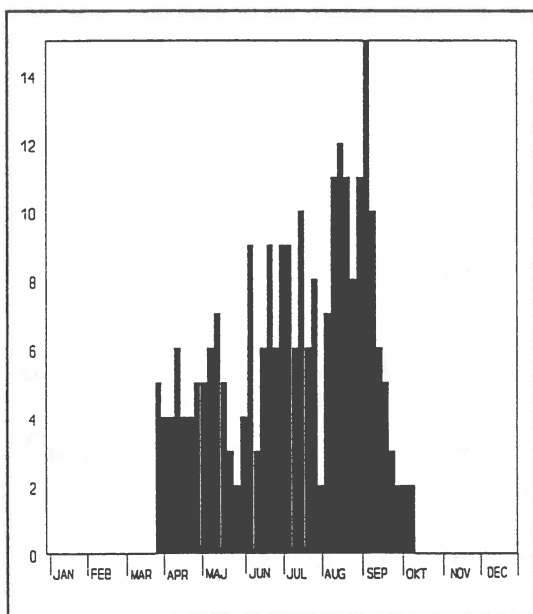
Første halvdel af året gav 6 iagttagelser i perioden 16.1-1.3 af 1 subad-ad Havørn.

Sidste halvdel gav 3 fugle på Reservatet, 2 kortvarigt rastende: 1 2K 21.10 og 1 1K 27.10 samt 1 adult rastende i 3 dage: 5-6.12 samt 30.12. Desuden sås 1 1-2K-fugl 4.11 trække syd på ved Nymindestrømmen. Et godt år for arten!

Figur 32: Stor Skallesluger

RØRHØG *Circus aeruginosus*

Figur 33: Rørhøg

BLÅ KÆRHØG *Circus cyaneus*

Gennem de første vintermåneder sås op til 8 fugle (inkl 2♂♂) fouragere over rørskovene på Store/Lille Tipper samt Opgrøden. I sidste halvdel af marts og april blev de mere fåtallige, kun observationer af 1-2 fugle. Forårets sidste fugl blev 1 25.4.

Efterårets første fugl blev 1 2K+ hun, som dukkede ret tidligt op den 29.7. Herefter skal vi frem til 12.8, hvor 1 1K-fugl sås på Fuglepold. Sandsynligvis samme fugl sås igen den 16.8.

Fra den 2.9 og året ud blev arten mere almindelig på reservatet, og antallet af fugle kulminerede den 30.10 og den 10.11, begge datoer med 10 fugle.

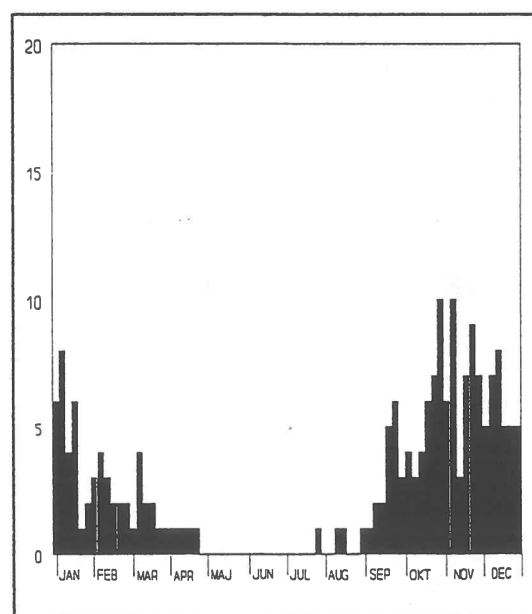
HEDEHØG *Circus pygargus*

1994 blev et flot år for arten med 10 observationer af 10-12 fugle. Årets første blev 1 ♂, der dukkede op på Store Tipper den 29.4. De næste fugle blev 1 brun nordtrækkende 3.5, 1 ♀ 19.5, 1 ♀ 21.5, 1 2K 14+16.6, 1 ♂ 16.6, 1 ♀ 15+17.7. Sidste observationsdag, den 1.8 blev samtidig den bedste dag med 3-4 fugle (1♂+1♀+1-2brune).

DUEHØG *Accipiter gentilis*

2 ynglepar.

Årets første Rørhøge (2) dukkede op den 28.3, og allerede den 30.3 kunne 5 fugle ses på Reservatet. Herefter holdt tallet på totaltællingerne sig mellem 4 og 9 fugle indtil primo juli, hvor de første årsunger sås. I august og september steg antallet af Rørhøge - maksimum blev på 15 fugle den 4.9. Efter denne kulminationen faldt antallet jævnt til 1-3 fugle ultimo september. Sidste 2 fugle observeredes den 11.10.

Figur 34: Blå Kærhøg

Foråret bød kun på 2 observationer: 1 13.3 samt 1 ♂ 11.4.

Derimod bød efteråret på utroligt mange observationer. Alle nævnes: 1 ad hun 7.8, 1 1K han 21.8, 1 1K hun 3-5.9, 2 1K hanner 10-25.9, 1 1K hun 11.10, 1 1K han 4-11.10, 1 1K hun 16.10, 1 1K han 27.10, 1 ad han 29-30.10, 1 ad han 8.11, 1 1K han 10.11, 1 1K hun 16-30.11, 1 han 18.11, 1 1K hun 1.12, 1 1K han 14-15.12, 1 1K hun 15.12, 1 han 26.12 og 1 29.12.

Med alle disse observationer er det selvfølgelig svært at vurdere, hvor mange forskellige individer, der er tale om. Men da køn/alder ændrer sig temmelig meget fra gang til gang er vi tilbøjelige til at mene, at der har været tale om mindst 12 forskellige individer.

SPURVEHØG *Accipiter nisus*

Første halvdel af året bød på 2 vinterobservationer: 1 7.1 og 9.2. I alt 10-14 forårstrækkende fugle kunne iagttages fra den 29.3 (2) til den 8.5 (1).

Første efterårsfugl dukkede op allerede 22.7. Herefter forelå der helt frem til 29.12 32 observationsdage af 40 fugle. Bedste dage blev 3 23.8 og 4 14.9.

MUSVÅGE *Buteo buteo*

Op til 2 Musvåger iagttoges jævnligt i de første vintermåneder. I perioden marts-maj blev der længere imellem observationerne, som sandsynligvis har drejet sig om de lokale ynglefugle syd for Tipperhalvøen.

Den 6.7 sås igen Musvåge på reservatet, og efterhånden som efteråret nærmede sig benyttede flere og flere fugle reservatet. Bedste dage blev 4 fugle både den 20.9, 18.10 og den 28.12. Den 18.10 sås også 2 sydtrækkende fugle.

FJELDVÅGE *Buteo lagopus*

Igennem vinteren og frem til 3.4 kunne jævnligt iagttages 2 fugle på reservatet. Den 7.1 kunne dog 3 fugle ses.

Efterårets første fugl dukkede først op den 9.10. Herefter sås jævnligt 1-2 fugle, dog 4 både den 18.10 og den 12.11.

FISKEØRN *Pandion haliaetus*

Foråret gav 3 fugle med følgende observationer: 1 nordtrækkende 24.4 samt 2 (1 nordtrækkende + 1 rastende) 3.5. Den rastende fugl sås om morgenen fange en stor fisk, hvorefter den fløj ned på Østre Rad for at spise.

Efteråret bød på 3 fugle inden for reservatets grænser: 1 adult sås dagligt spise fisk i perioden 21-26.8 på en pæl på Rødsandshage. Dernæst sås 1 sydtrækkende den 30.8. Sidste fugl på reservatet blev 1 fouragerende syd for Rødsandshage den 10.9. Desuden blev der set 1 fugl ved Nymindestrømmen 23.9.

TÅRNFALK *Falco tinnunculus*

I de første 3 måneder blev arten set jævnlgt, med de bedste dage: 4 3.1, 3 15.1 og 3 13.3. Derefter kun få observationer frem til juli måned.

Det egentlige efterårstræk startede i august med mange gode dage (4-5 fugle), og den absolutte topdag blev den 10.8 med hele 7 fugle. Antallet af fugle faldt herefter, men flere gange i september/oktober sås op til 4 fugle inden for reservatets grænser. I de 2 sidste måneder sås jævnlgt 1-2 fugle.

Et godt Tipper-år for arten.

DVÆRGFALK *Falco columbarius*

1 vinterfugl blev det til, idet 1 adult ♂ sås 5 gange i perioden 15.1-19.2. Derefter skal vi frem til 14.3, hvor første forårsfugl dukkede op. Forårstrækket forløb frem til 16.5, hvor 1 nordtrækkende fugl sås. På de fleste observationsdage sås blot én fugl, men der var også flere datoer med mere end fugl. Disse nævnes: 2 8.4, 2 12.4, 3 21.4, 2 23.4, 2 10+11.5.

Ret overraskende dukkede 1 adult ♀ op den 11.6. Denne fugl sås 10 gange frem til 29.7. Det er første gang Tipperne har oversomrende dværgfalk.

Efterårstrækket startede med 1 adult ♂ den 24.8. Herefter sås arten jævnlgt frem til medio oktober. Dage med mere end 1 fugl blev følgende: 2 4+5.9, 2 7.9, 2 10.9, 2 14.9, 2 18.9, 3 26.9, 2 5.10 og 2 11.10.

Fra medio oktober og frem til 9.12, hvor årets sidste fugl noteredes, var der kun 8 observationer.

JAGTFALK *Falco rusticolus*

I perioden 11-16.4 sås 1 2K hun jage på hele Tipperhalvøen inklusive Værnengene. Flere gange gav falken opvisning ved at slå efter Gråænder, og en enkeltgang sås den slå en Vibe. Den 19.4 så Tipperholdet endnu 1 2K under en gåseaflysningstur til Vest Stadil Fjord. Denne fugl var ikke identisk med førstnævnte fugl på grund af en lysere gråbrunlig dragt. Jagtfalken er åbenbart blevet en mindre sjælden fugl i det vestjyske.

VANDREFALK *Falco peregrinus*

Årets første halvdel gav kun 3 observationer. 18.2 sås 1 overflyvende reservatet. Herefter skal vi helt frem til 10.5, hvor 1 adult ♂ sås slå en Vibe på Østre Rad. Den 13.5 kom så 1 2K syd fra og lavede lidt ravage ude over Tippetande.

Efteråret bød derimod på utroligt mange observationer af sandsynligvis mindst 15 forskellige individer. Alle nævnes:

1 ad hun 27-28.8, 1 1K han 3-4.9, 1 1K han 12.9, 1 1K han 19.9, 1 1K hun 14.9, 1 1K han 29.9+2.10 og 1 1K hun 3-15.10, 1 ad han 4-5.10, 1 ad hun 13.10, 1 1K han 14-15.10, 1 1K 28.10, 1 1K han 30.10, 1 1K han 18-22.11, 1 1K 4.12, 1 ad hun 14.12 og 1 18.12. Se også bemærkninger under Duehøg. Et meget flot år på Tipperne. I det hele taget er der i de senere år observeret flere og flere Vandrefalke over det ganske land.

AGERHØNE *Perdix perdix*

1 ynglepar.

I første halvdel af året sås 4 fugle sammen i perioden 1.1-10.3. De fouragerede/rastede i krattet og den vestlige del af Kontrolområdet. Fra den 11.3 og frem til maj sås 2 fugle sammen (1 ynglepar). Derudover var der sporadiske observationer af yderligere 1-2 fugle i april. Yngleparret fik 5 unger på vingerne. Denne flok på 7 sås jævnligt frem til årsskiftet (blev dog reduceret til 4).

VANDRIKSE *Rallus aquaticus*

Ca. 10 ynglepar.

Den 26.4 hørtes de første gyp fra SØ-hjørnet, hvilket må siges at være usædvanligt sent. I løbet af maj-juni kun få observationer af denne særprægede fugl, der har sit domæne i Opgrøden. De første juvenile fugle observeredes dér den 3.8. I efteråret sås 2 fugle den 16.8, 2 25.9 og 2 14.10. Årets sidste fugl høres nede ved havnen den 15.12.

GRØNBENET RØRHØNE *Gallinula chloropus*

1 ynglepar.

Kun 2 observationer fra reservatet i år: 1 hørt fra fortrappen (Huset) den 9.5 og 1 fra Havnen den 31.8.

Der har sandsynligvis været flere fugle på reservatet, men da arten har en meget skjult levevis, er det vanskeligt at registrere den.

BLISHØNE *Fulica atra*

? ynglepar.

I de første vinter måneder sås op til 128 Blis-høns på reservatet, sandsynligvis pga det varme vintervejr.

Fra ultimo August og frem til ultimo September steg antallet af Blishøns. Maksimumtallet for efteråret blev 3318 25.9. Herefter faldt antallet af Blishøns igen for dog atter at stige kraftigt i sidste halvdel af december med et maksimum den 26.12. på 2980 fugle.

TRANE *Grus grus*

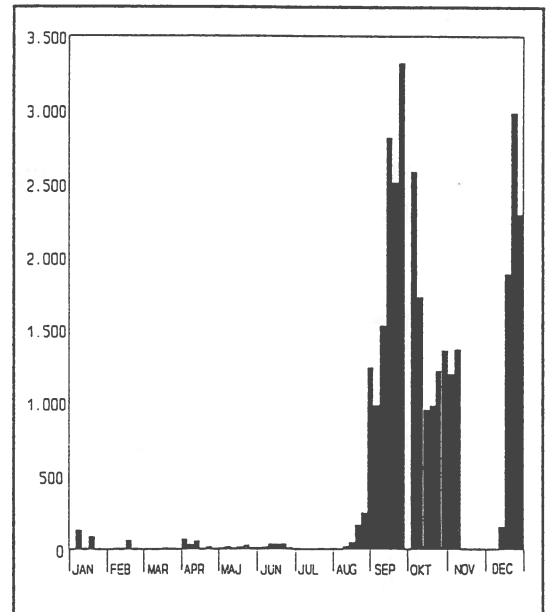
Blot en enkel observation i 1994: 1 sås på trækforsøg ude over Fuglepold den 17.4.

STRANDSKADE *Haematopus ostralegus*

Ca 10 ynglepar.

De første 2 Strandskader dukkede allerede op den 14.2. Dog først fra den 7.3 sås arten jævnlige. En fornemmelse af lidt forårstræk fik vi den 9.3 og 16.4, begge datoer med 39 fugle, hvilket også blev forårsmax. I maj-juni drejer det sig sandsynligvis kun om reservatets ynglefugle. Bedste dage i yngleperioden blev 21 3.5 og 22 11.6.

Fra begyndelsen af juli dukkede efterårsfuglene op. Antallet af rastende fugle kulminerede den 6.7 med 38 fugle. Bedste dag med sydtrækkende fugle blev 25.7 med 71 fugle. Reservatets sidste fugl blev set 4.9.

Figur 35: Blishøne

STYLTELØBER *Himantopus himantopus*

1 ynglepar.

2 fugle blev set første gang på Fuglepold den 19.5. Dagen efter sås kun den ene i Opgrøden og frem til 28.5 foreligger 4 observationer af 2 fugle samme sted. Den 23.5 kunne vi til vores store overraskelse finde en rede med 2 varme æg. Den 25.5 og 28.5 blev der konstateret 3 varme æg i reden, men den 3.6 blev redens fundet præderet, sandsynligvis af måger. Er første fund på Tipperne og første ynglefund i landet.

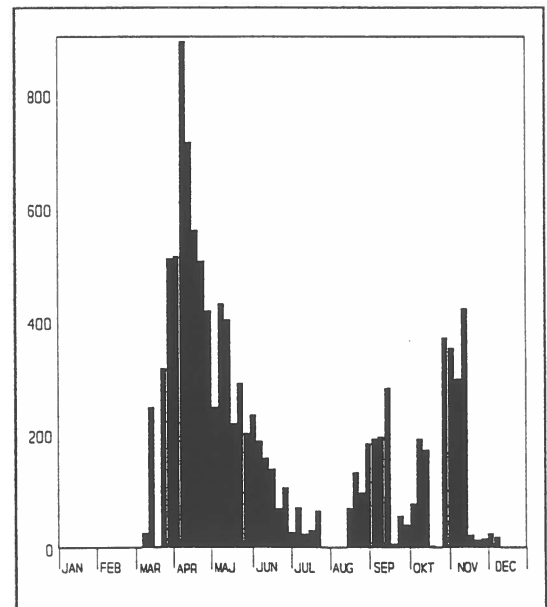
KLYDE *Recurvirostra avosetta*

Ca 100 ynglepar.

Årets første Klyder dukkede op den 9.3 med 25 styks. Herefter steg antallet frem til 7.4, hvor 892 kunne noteres. Alle disse fugle tilhørte sandsynligvis Tippeternes egne ynglefugle. Ca halvdelen af disse fugle forsvandt dog ret hurtigt - sandsynligvis pga forstyrrelser fra ræve samt et tysk filmhold. Disse forstyrrelser fandt sted netop lige midt i parringsspillet på Fuglepold, som er reservatets bedste ynglelokalitet for Klyder.

Fra midten af maj skete der igen en halvering af antallet, og herefter faldt antallet jævnt helt frem til juli, hvor ynglefuglene begyndte at trække bort. Den 2.7 sås f.eks kun 27 individer.

I efteråret sås hele 3 trækkulminationer. I sensommeren skuffede Klyden dog, idet max-tallet for juli-august blev på kun 132 den 21.8.

Figur 36: Klyde

Den 13.9 toppede de igen med 281 fugle, hvorefter vi skal helt frem til 12.11 med 422 fugle, således max-tallet for efteråret. I december var der faktisk hele 4 observationer, og sidste fugl kunne noteres så sent som 21.12.

STOR PRÆSTEKRAVE *Charadrius hiaticula*

Årets første observation foreligger den 12.2. Dernæst skal vi helt frem til 9.3 for at finde den næste. Igen skal vi en hel måned længere frem for at finde de næste fugle; dog ikke de store tal i april (max 5 fugle). Først medio maj kommer der gang i det såkaldte arktiske træk med 38 fugle den 11.5 som det største tal i foråret.

Fra slutningen af maj og frem til medio juli sås arten jævnligt med 1-12 fugle, dog en enkel gang 16 fugle, nemlig den 3.6.

Først i slutningen af juli kommer der gang i efterårstrækket med følgende tal: 19 31.7, 38 3.8 og 52 7.8. Ultimo august indtræder en ny top med største tal 32 28.8. Herefter sås arten uregelmæssigt frem til 25.9, hvor de sidste 15 fugle kan noteres.

HVIDBRYSTET PRÆSTEKRAVE *Charadrius alexandrinus*

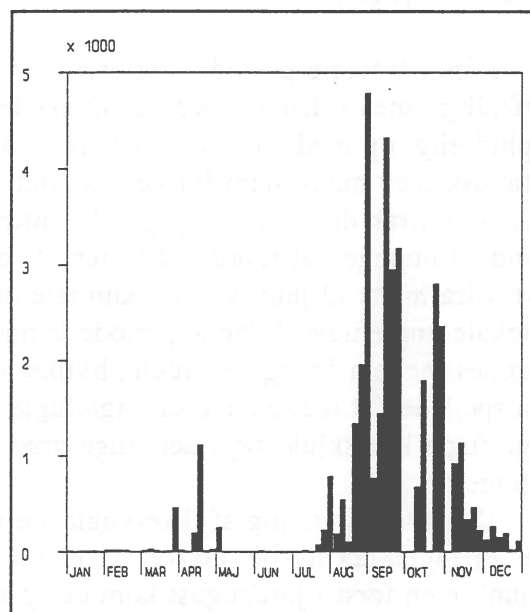
Denne sjældne Tipper-gæst sås med 2 adulte (1 par) 12-13.6 på sandøen i Fuglepoldskanalen. Den 15.7 dukkede igen 2 fugle op, denne gang i Sydøstvigen.

HJEJLE *Pluvialis apricaria*

Årets første observation af Hjejle blev gjort allerede den 3.1 med 4 fugle. I de 2 første vintermåneder sås der i det hele taget jævnligt fugle - max-tallet i denne periode blev på 19, noteret den 4.2. Derefter blev der gjort nogle få observationer indtil 30.3, hvor 463 fugle dukkede op. Max-tallet for foråret blev på 1115 fugle, som sås den 16.4. Forårets sidste Hjejler blev den 3.5, hvor 252 sås fouragere på Adamspold.

En sommerobservation kunne det dog blive til med 9 7.6.

Efterårstrækket startede den 4.7 og herefter steg antallet støt og roligt frem til 2.9, hvor første kulmination optræder med 4790 fugle. Igennem efteråret indtrådte der yderligere en top, nemlig den 26.10 2805. I løbet af november forsvandt de fleste fugle, dog kunne der i december jævnligt ses fugle (op til 265), især på Nordre Rad. De sidste fugle (31) sås den 28.12.

Figur 37: Hjejle

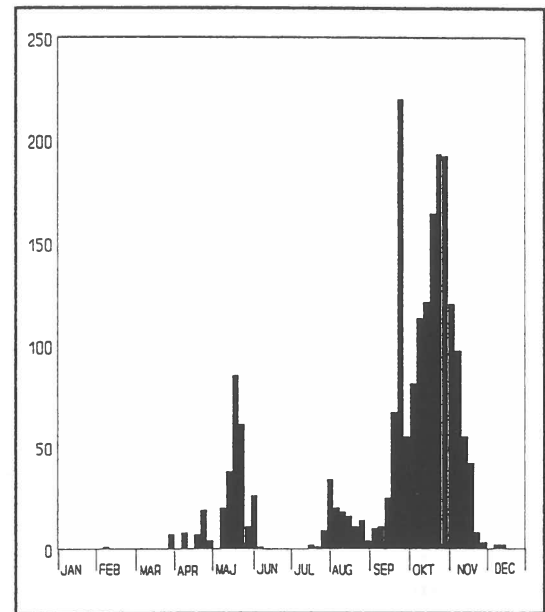
STRANDHJEJLE *Pluvialis sqatarola*

Den 9.2 sås årets første Strandhjejle. Herefter skal vi helt frem til 30.3 for at finde den næste observation med 7 fugle.

I april kom der lidt gang i trækket med 19 fugle den 21.4 som det største tal. Først medio maj kom der gang i det egentlige nordtræk. Største tal i denne periode blev 85 18.5. Sidste forårsfugl sås den 7.6.

Efterårstrækket indledtes den 15.7 med 2 fugle. De adulte fugles returtræk kulminerede den 3.8 med 34 fugle. De første juvenile fugle dukkede op den 29.8. Deres træk kulminerede den 25.9 med 220 fugle (en dag med lave vandstandsforhold). Flertallet af disse fugle forsvandt dog ret hurtigt, men en ny ansamling af fugle forekom i hele oktober med det største tal 193 26.10. Efterhånden trak disse fugle bort, og den 13.12 kunne årets sidste Strandhjejler (2) noteres.

Det bør nævnes, at antallet af Strandhjejler varierer meget med vandstandsforholdene. Fugtige vadeflader er gunstige for artens fouragering.

Figur 38. Strandhjejle

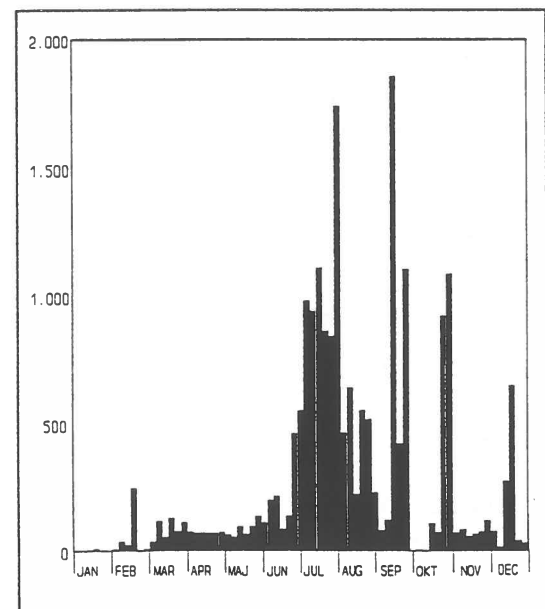
VIBE *Vanellus vanellus*

188-198 ynglepar.

I årets 9 første pentader var arten temmelig fåtalligt, men i den 10. pentade dukkede fuglene pludseligt op med 247 fugle den 18.2, hvilket faktisk blev maksimum for hele foråret. Disse fugle fortrak dog hurtigt sydpå, da vinteren satte ind i slutningen af februar. I resten af foråret, dvs fra marts til juni, var der kun tale om de lokale ynglefugle. I denne periode kunne der tælles mellem 55 og 130 fugle, hvilket dog ikke afspejlede det reelle antal af ynglefugle, da mange fugle kan skjule sig i det lange græs på tællingerne.

Den første samling af ikke-ynglende fugle eller fugle, der havde opgivet, forekom medio juni, men først i juli/august kom der gang i trækket og dette blev starten på et fint efterår. Kulminationen i denne periode blev 1741 fugle den 3.8. Herefter faldt antallet markant, og først

i september optrådte en ny kulmination med efterårets største tal, 1856 den 14.9. Resten af året varierede antallet en del med flere nye toppe. Hvorvidt der har været tale om nye fugle nordfra eller de samme fugle har fløjet en del rundt i området, er svært at sige, men

Figur 39: Vibe

på Værmengene sås dog ikke tal over 600 fugle. To toppe er dog værd at nævne, nemlig 1086 den 30.10 og 648 den 21.12, hvoraf sidstnævnte er mange fugle for årstiden.

ISLANDSK RYLE *Calidris canutus*

Et år med mange observationer, men også et år med små tal.

En enkel vinterobservation: 1 fugl den 7.2.

Kulden primo marts kunne også animere 2 fugle til at flyve syd på den 4.3. Ellers sås forårstræk i perioden 3.4-7.6. Bedste dage blev 22 21.4 og 19 4.6, hvor sidstnævnte observation hovedsageligt bestod af 2K-fugle.

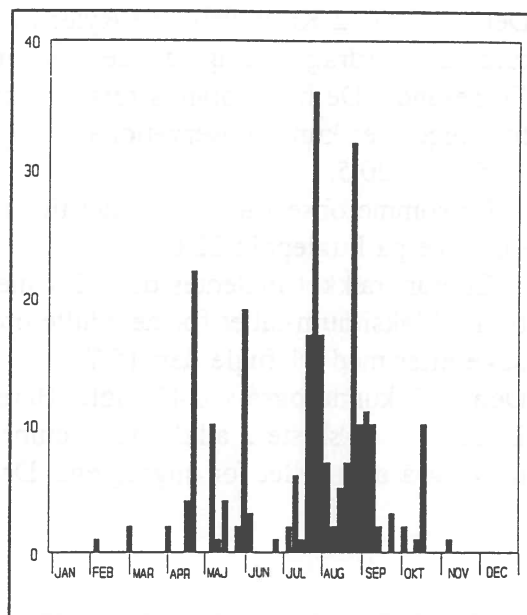
En oversomrende fugl sås den 28.6.

Efterårstrækket startede også tidligt, den 5.7 med 2 fugle. Maksimum-tallet for de adulte fugle blev 36 28.7 og for ungfuglene 32 27.8. Sene observationer var 10 21.10 og 1 8.11.

SANDLØBER *Calidris alba*

Foråret bød kun på en observation den 7.5 af 7 fugle, som fouragerede i Tippesande.

I efteråret registreredes arten 8 gange på reservatet; første gang den 20.7 med 3 adulte fugle og sidste gang med 3 1K-fugle den 13.9. De mellemliggende observationer er følgende: 5 adulte 21+25.7, 1 7.8, 2 1K 27.8, 5 1K 28.8 og 2 1K 29.8. Efterårsfuglene blev overvejende set fouragere i Tippesande.

Figur 40: Islandsk Ryle

DVÆRGRYLE *Calidris minuta*

Forårets første fugle var 1 den 25.4. Dernæst er der 8 iagttagelser frem til 25.5. De største tal er 8 11.5 og 9 18.5. Fuglene sås overvejende fouragere i Tippesande sammen med Alm.Ryler.

1 oversomrende fugl sås 12.6 på Fuglepold og 17.6 på Adamspold (sandsynligvis samme fugl).

Efterårstrækket blev meget sparsomt. Det indledtes den 12.7 med 2 fugle. Max-tallet for henholdsvis de adulte og de juvenile fugle blev 14 3.8 og 11 8.9.

Sidste fugle (3) blev observeret den 14.10.

Et meget ringe år.

TEMMINCKSRYLE *Calidris temminckii*

Forårets observationer faldt forholdsvis sent med 1 fugl, der fløj over Fløes-dæmningen

den 16.5. Næste fugle var 1 18.5, 4 20.5 og 6 21.5. Sidstnævnte fugle fouragerede både på Fuglepold og i Opgrøden. Forårets sidste fugle blev 1 25.5 og 1 30.5.

Efteråret gav kun en enkel observation, nemlig 1 13.7 set på Fuglepold.

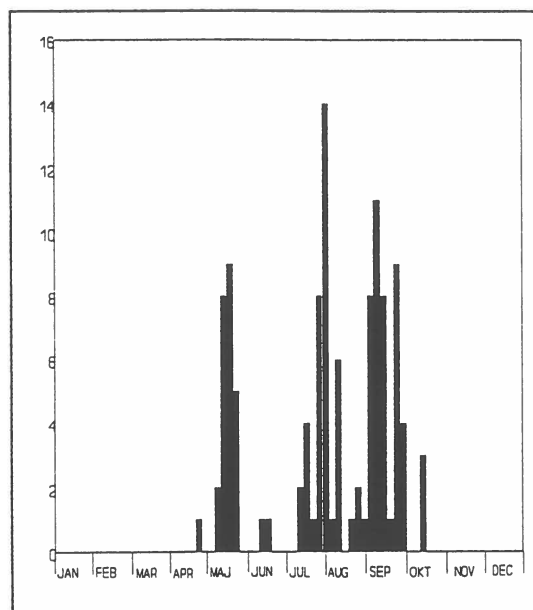
KRUMNÆBBET RYLE *Calidris ferruginea*

Den 11.5 sås 2 Krumnæbbede Rylere i næsten fuld sommerdragt fouragere i den østlige del af Tippetande. De blev forårets første. Dernæst foreligger der kun 2 observationer i maj med 3 16.5 og 1 20.5.

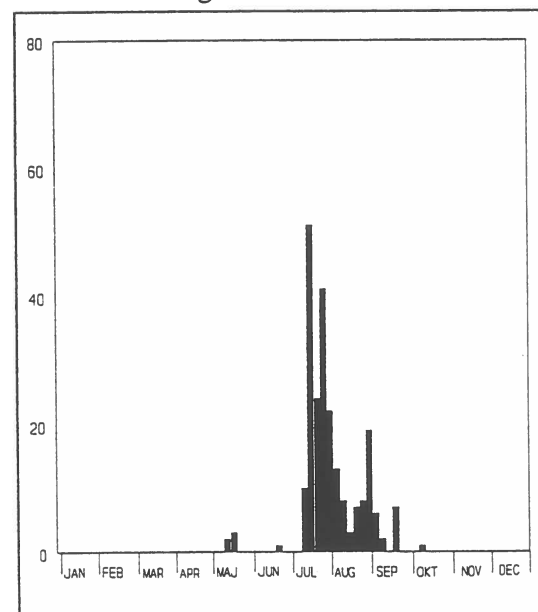
En sommerobservation blev det til i år, da 1 sås raste på Fuglepold 22.6.

Efterårstrækket indledtes den 12.7 med 3 fugle. Maksimum-tallet for de adulte optræder få dage efter med 51 fugle den 15.7.

Den 26.7 kunne også ses 41 fugle. Herefter faldt antallet af adulte fugle jævnt frem til 29.8, hvor de sidste 2 adulte sås sammen med 17 juvenile fugle. Sidstnævnte observation blev også max-tallet for ungfuglene. Den 11.10 sås årets sidste fugl.

Figur 41: Dvärgryle

Figur 42: Krumnæbbet Ryle

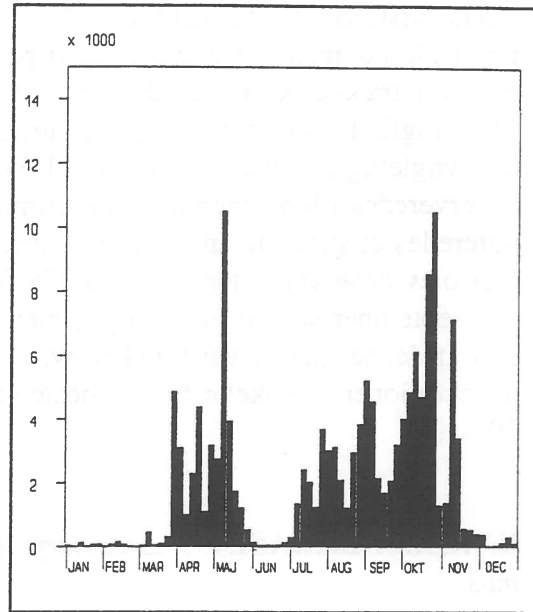
ALMINDELIG RYLE *Calidris alpina*

60-67 ynglepar.

Også i 1994 var der spredte iagttagelser af overvintrende fugle, som regel 70-80 fugle. 2 gange kom tallet dog over 100. Fra 30.3 og til medio maj sås der mange fugle på reservatet. Der sås flere trækbølger - antallet varierede ofte med vandstandsforholdene i Tippetande. Den 30.3 sås 4851 fugle, men den absolutte topdag blev den 8.5 med 10.500 fugle! Flertallet af disse benyttede dog blot Tipper-reservatet som hvilested på den lange rejse mod nord, idet kun 10% af denne flok fouragerede.

I juni sås kun de lokale ynglefugle, og i juli/august begyndte der at ankomme adulte fugle nordfra. To tællinger, der er værd at nævne er følgende: 3684 26.7 og 5225 2.9. I resten af efteråret sås igen mange fugle - denne gang især ungfugle - med en klar kulmination den 26.10 med 10.516 fugle. Disse mange fugle forsvandt dog hurtigt igen, da høj vandstand i Tippetande tvang dem væk, men for en kort stund den 10.11 dukkede der igen mange fugle op, nemlig 7151, - mange på så sent et tidspunkt!

Resten af året sås som regel 100-500 fugle.

Figur 42: Almindelig Ryle

KÆRLØBER *Limicola falcinellus*

En sjælden forårstrækgæst, men alligevel blev 2 fugle set 13.5 fouragere sammen med Alm.Ryler i den østlige del af Tippetande.

Første returtrækker sås allerede 5.7 med 1 adult. Dernæst foreligger følgende observationer af sandsynligvis yderligere 3 forskellige adulte fugle: 1 12.7, 1 13.7, 2 14.7 og 1 25.7. Mindst 3 forskellige 1K-fugle dukkede op i slutningen af august med følgende observationer: 1 27.8, 2 28.8 og 1 29.8. Alt i alt et godt år for arten med mindst 9 fugle. Alle fugle blev observeret i den østlige del af Tippetande bortset fra 1 12.7 og 1 28.8, begge Sydøsthjørnet.

PRÆRIELØBER *Tryngites subruficollis*

1 adult fugl kunne nydes på Fuglepold i perioden 16.7-11.8. Det er det tredje fund på Tipperne.

BRUSHANE *Philomachus pugnax*

82-86 ynglehunner.

Årets første Brushaner (2) blev set den 12.2. Først ultimo april registreredes et stigende antal, og forårstrækket kulminerede den 10.5 med 1118 fugle. Herefter trak fuglene hurtigt væk, og kun ynglefuglene var tilbage. Op til 59 fugle observeredes i juni, men allerede primo juli noteredes et stigende antal og maksimum i efteråret blev observeret den 3.8 med 378 fugle.

I september sås op til 71 fugle, men i slutningen af denne måned var trækket ovre - kun få observationer af enkelte fugle. Sidste sås den 10.11.

ENKELTBEEKKASIN *Lymnocyptes minimus*

Kun 2 fugle i foråret er meget normalt: 1 3.4 og 1 7.4.

Efteråret gav 9 observationsdage af 12 fugle: 1 14.9, 2 20.9, 2 2.10, 1 6.10, 1 10.10, 2 14.10, 1 2.11 og 1 10.11. Fordelingen af observationerne på Tipperne i 1994 er følgende:

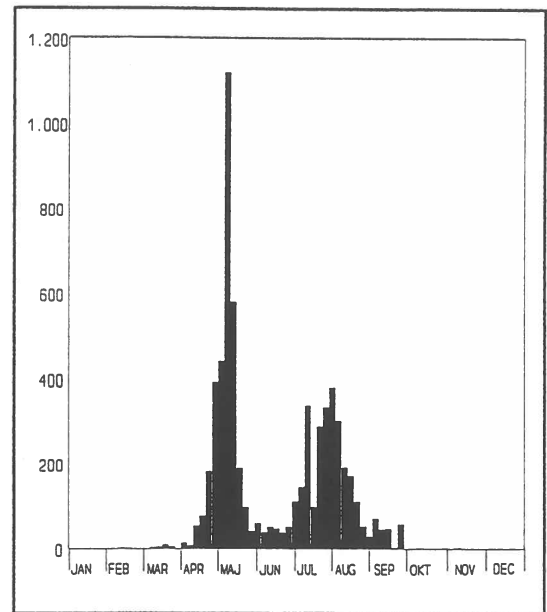
Adamspold/Fløes	8
Opgrøden	1
Sydøst-hjørnet	1
N.Rad v/Sandøen	3

DOBBELTBEEKKASIN *Gallinago gallinago*

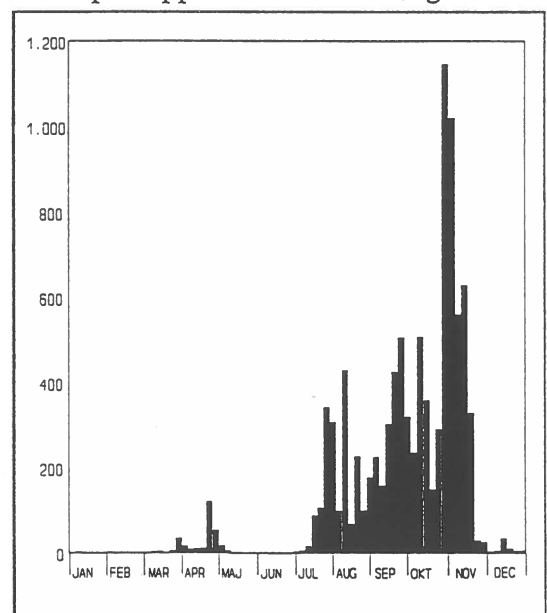
8-10 ynglepar.

Kun 2 observationer af en enkel fugl idet 2 første vintermåneder. Først i marts og april kom der gang i forårstrækket. Max-tallet nåedes den 21.4 med 121 fugle. Primo maj til medio juli træffedes stort set kun reservatets ynglefugle.

Medio juli steg antallet til forholdsvis pæne tal (op til 342 fugle ultimo juli), og hele efteråret sås normalt 100-500 fugle. Det bør nævnes, at der ikke blev gået linietakseringer i perioden 1.8-14.10. Derfor har der sikkert været flere fugle end de førnævnte 100-500 i denne periode, da denne art som regel skal "trædes op" for at komme i notesbøgerne. Kulminationen i efteråret lå den 30.10 med 1145 fugle, hvoraf de fleste sås på Rødsandshage og bag Opgrøden. Langsomt faldt antallet af fugle, og i årets sidste måned sås op til

Figur 44: Brushane

Figur 45: Dobbeltbekkasin

34 fugle.

SKOVSNEPPE *Scolopax rusticola*

Forårstrækket gav følgende 3 observationer: 1 27.3, 1 9.4 og 1 11.4. Efterårstrækket var lige så sparsomt med 2 1.11 og 1 13.11. Alle observationer var fra Tipper-krattet.

STOR KOBBERSNEPPE *Limosa limosa*

149-161 ynglepar.

Årets første kobbersneppe sås den 18.3 - en ret normal ankomst. Reservatets ynglefugle ankom herefter ret hurtigt, idet 69 fugle (heraf 56 i én flok på Adamspold) sås på næste tælling den 26.3. Max-tallet for foråret sås den 7.4 med 137 fugle, hvilket passer nogenlunde med antallet af ynglefugle, dvs der har ikke været ret mange gennemtrækkere på reservatet. I maj-juni sås normalt 60-105 fugle. Efter yngletiden samledes en del fugle i småflokke i juni og primo juli, og en kulmination forekom den 6.7 med 116 fugle.

Resten af året blev meget specielt. I det sene efterår (oktober-november) var der 4 observationer af op til 2 fugle. Desuden var der 7 observationer af op til 3 fugle i december, og disse sås eksempelvis på årets sidste dag! Det er de første vinterforekomster på Tipperne!

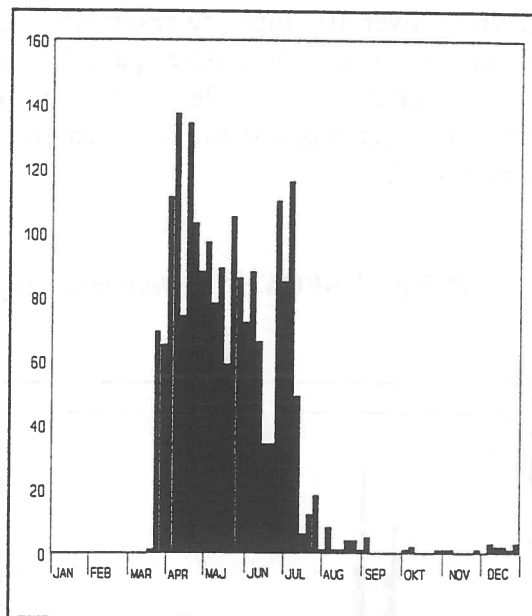
LILLE KOBBERSNEPPE *Limosa lapponica*

Årets første var 3, der dukkede op i henholdsvis Tippetande (2) og SØ-hjørnet (1) den 9.3. Bort set fra en mindre forekomst den 30.3 med 43 fugle var det dog først fra ultimo april, der kom en stigning i antallet af fugle. Forårsmax-tallet nåedes den 3.5, da 969 fugle kunne tælles. Flertallet af disse fugle observeredes bag Opgrøden. Efter ca 10 dage faldt antallet af fugle igen, og i juni var der 5 observationer af op til 12 fugle. 2 fugle havde åbenbart valgt at oversomme på reservatet, idet de sås så sent som den 18.6.

Returtrækket startede så småt primo juli, og langsomt steg antallet af fugle helt frem til 30.10, hvor 196 fugle kunne noteres - mange fugle på så sent et tidspunkt. Herefter faldt antallet igen, og årets sidste Små Kobbersnepper kunne lige som for Stor Kobbersneppe's vedkommende observeres med 3 fugle på årets sidste dag!.

LILLE REGNSPOVE *Numenius phaeopus*

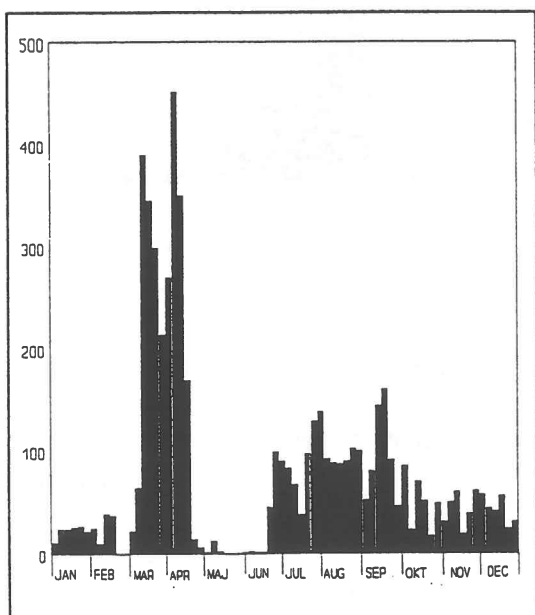
Forårstrækket forløb i perioden 26.4-29.5. I alt foreligger 13 observationer af i alt 56 fugle, og maksimumtallet blev på 24 fugle den 9.5.

Figur 46: Stor kobbersneppe

Efterårstrækket indledtes som sædvanligt primo juli med de første fugle (20) den 4.7. Fra medio juli (efter høslæt) til primo august sås jævnlgt over 100 fugle på reservatet, og max-tallet for hele efteråret bliver på 230 fugle den 26.7. I august faldt antallet en del. Fra september foreligger 3 observationer af en enlig fugl; sidste sås 13.9.

STOR REGNSPOVE *Numenius arquata*

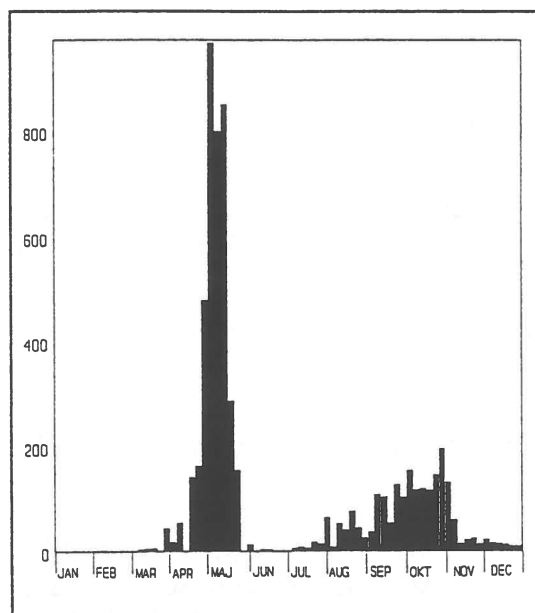
Figur 49: Stor Regnspeve

Op til 39 storspover havde åbenbart valgt at overvintrere. Isvinteren i slutningen af februar fik dog fuglene til at fordufte, og først i marts-april sås jævnlgt over 200 fugle. En enkel dag kom vi over 400 fugle, nemlig den 12.4 med 451 fugle. I midten af april stak de nord på, og resten af foråret sås op til 12 fugle - normalt kun 1-6 fugle.

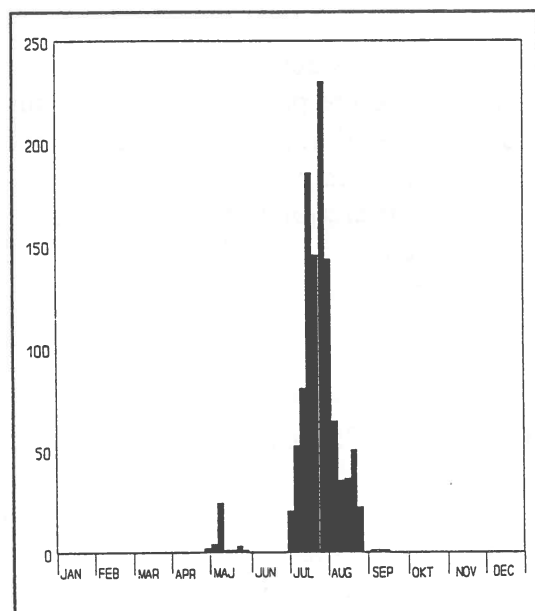
Ultimo juni steg antallet af fugle - især af adulte hunner nordfra. Kulminationen for disse tidlige fugle var den 3.8 med 138 fugle. Herefter fulgte hannernes og ungfuglernes træk, der kulminerede den 20.9 med 160 fugle.

Resten af året sås der på totaltællingerne altid over 17 fugle - de fleste gange ca 50 fugle. En tælling den 21.12 gav 56 fugle - absolut et tal der er værd at nævne tidspunktet taget i betragtning.

SORTKLIRE *Tringa erythropus*

Figur 47: Lille Kobbersneppe

Figur 48: Lille Regnspeve

Trækket af Sortklire startede den 30.3. En stigning i antal sås først fra ultimo april, og forårstrækket kulminerede den 3.5 med 78 fugle.

Returtrækket af især adulte hunner startede som sædvanligt medio juni, og dette træk kulminerede den 6.7 med 67 fugle. Herefter fulgte trækket af hanner, og max-tallet for disse fugle nåedes den 3.8 med 27 fugle.

Gennem resten af august og september ankom ungfuglene, og disses træk toppede den 2.9 med 39 fugle. Den sidste fugl observeredes den 30.-10, og frem til denne dato var der kun små spredte forekomster.

RØDBEN *Tringa totanus*

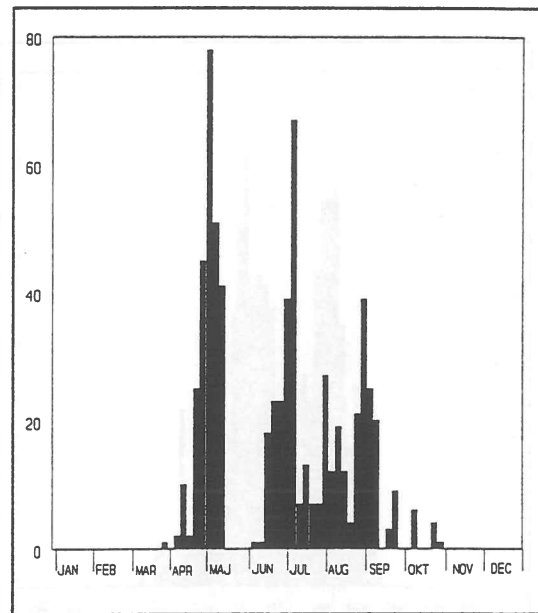
Ca 500 ynglepar

Ingen vinteriagttagelser. Forårets første (2) sås den 9.3, men først fra ultimo marts kom det første store tiltræk af fugle. Ultimo april og primo maj nåedes toppen og forårsmaksimum blev den 26.4 med 543 fugle. Senere i maj faldt antallet af fugle til kun 2-300, hvilket ikke afspejler det reelle antal ynglefugle. Dette skyldtes sandsynligvis en periode med høje vandstande, hvilket fik flertallet af fuglene til at "gemme sig" på engene i stedet for at fouragere i Tippetande.

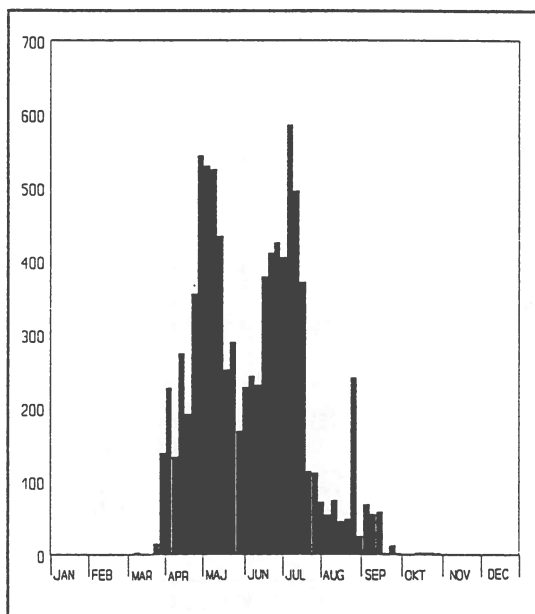
Fra medio juni begyndte antallet at stige igen, sandsynligvis fordi der begyndte at komme fugle nordfra og fordi de fugle, der opgav at yngle på reservatet blev mere synlige. Flest fugle i sensommeren sås den 6.7 med 585 fugle.

Langsomt faldt antallet af fugle til hen i august, hvor en mindre kulmination nåedes af nordskandinaviske fugle på 240 fugle den 28.8.

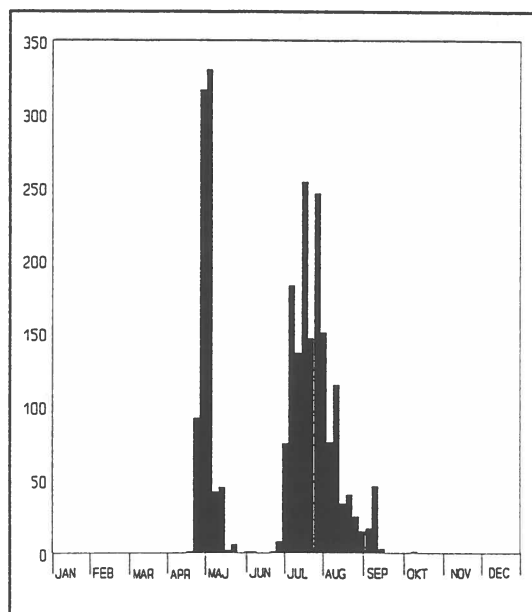
Sidste Rødben blev set den 30.10.

Figur 50: Sortklire

Figur 51: Rødben

Figur 52: Hvidklire

HVIDKLIRE *Tringa nebularia*

Årets første dukkede op den 16.4. Herefter opholdt der sig omkring månedsskiftet april-maj meget store koncentrationer på reservatet med 2 totaltællinger på 316 26.4 og 330 3.5 (de største forårstal nogensinde på reservatet). Det bør også nævnes, at der på samme tidspunkt blev talt op til 170 Hvidklirer i Værnsande. På de næste tællinger sås kun lidt over 40 fugle, og den 25.5 observeredes de sidste forårsfugle.

En sandsynlig 2K-fugl blev set 3 gange i juni, og 28.6 dukkede de første returtrækkere (8 fugle) op.

På 2 totaltællinger den 15.7 og den 26.7 registreredes henholdsvis 254 og 246 fugle - hovedsageligt adulte fugle på førstnævnte dato. I august sås et færre antal ungfugle, bl.a kunne en totaltælling den 10.8 fremvise 115 fugle. Et pænt tal i september blev 46 fugle den 11.9. Sidste fugl blev 1 den 11.10.

I tabellen nedenfor er vist forårs- og efterårsmaksimumstallene for de sidste 10 år. Mens efterårsmaksimumtallene som regel ligger mellem 2-300, ses der en stigning af forårsmax-tallene i de seneste par år. En del Hvidklirer er åbenbart ved at skifte forårsrastepladser.

/ÅR	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
FOR-ÅR	10	99	24	87	44	91	48	62	238	330
EF-TER-ÅR	231	500	359	213	151	180	290	279	206	254

TINKSMED *Tringa glareola*

Et sparsomt forårstræk observeredes i perioden 3.-14.5. Det største tal blev kun på 2 fugle!

Efterårstrækket indledtes den 3.7 med 2 fugle. Dagen efter sås 4 fugle, hvilket blev efterårets største forekomst sammen med 16.8, også 4 fugle. 4 gange sås dog 3 fugle, nemlig den 25.7, 7.8, 27.8 og 4.9. Sidste fugl sås sent som den 25.9. Et dårligt år for arten.

MUDDERKLIRE *Tringa hypoleucos*

Mudderklirens forårstræk registreredes fra den 25.4 til den 19.5. Dage med over 3 fugle blev 8 1.5, 7 9.5 og 16 11.5.

Første efterårsbebudere blev 2 fugle, der sås den 6.7. Herefter yderligere 10 observationer af 28 fugle frem til 29.8. Kulminationen lå den 21.7 og 26.7, begge datoer med 7 fugle.

STENVENDER *Arenaria interpres*

To vinterobservationer kunne det blive til i første halvdel af 1994, idet 6 fugle blev set 26.1 ude på Fuglepold og 1 samme sted 4.2. Herefter skal vi helt frem til maj for at se de næste fugle.

3 fugle den 3.5 indledte et flot forårstræk, som kulminerede den 7.5 med hele 23 fugle og den 9.5 med 14 fugle. 2 andre gode dage blev den 11+13.5 med 12 fugle. Sidste forårsfugl var 1 den 5.6.

Et sparsomt efterårstræk indledtes den 14.7 med 1 fugl. Flest adulte fugle blev set den 26.7 med 9 fugle. Ungfugletrækket toppede den 28.8 med kun 12 fugle. Sidste fugl sås den 14.9.

ODINSHANE *Phalaropus lobatus*

Et flot år for Tipperne med 13-15 fugle! Ingen forårsfugle på reservatet, men et sommerfund blev det til på Værnengene med 1 hun 16-17.6. Efteråret gav mange observationer på selve reservatet: 1 10.8, 2 1K 12.8, 2 1K 16.8, 1 24.8, 1 1K 28-29.8, 5 1K 4.9, 1 1K 12.9, 1 1K 13-15.9 samt absolut sidste 1 1K 26.10. Sidstnævnte fugl er en af de seneste, der er observeret i landet, og den blev fotograferet. På selve topdagen den 4.9 sås 4 fouragere sammen i en pande på V.Rad, mens den femte fugl fouragerede alene ude bag Opgrøden.

STORKJOVE *Stercorarius skua*

Denne sjældne Tipper-fugl blev eneste kjovert, der blev observeret på reservatet i 1994. Fuglen sås flyve omkring Tipper-halvøen den 30. og 31.8. På sidstnævnte dato gik fuglen også til rast på fjorden efter at have jaget alle svømmeænder op i Rødsandshage-bugten.

DVÆRGMÅGE *Larus minutus*

Første fugle blev 3 adulte, der trak nord på ud over Tippesande den 7.4. Herefter skal vi frem til 7.5 for at finde de næste fugle (4). Efter denne dato og helt frem til 10.7 sås udelukkende 2K-fugle, der havde valgt at oversomme på Tipperne. Dage med over 10 fugle blev 28 17.5, 28 25.5, 17 28.5, 17 6.6 og til sidst 10 20.6. Disse fugle blev oftest set på Fuglepold, Adamspold og i Tippesande.

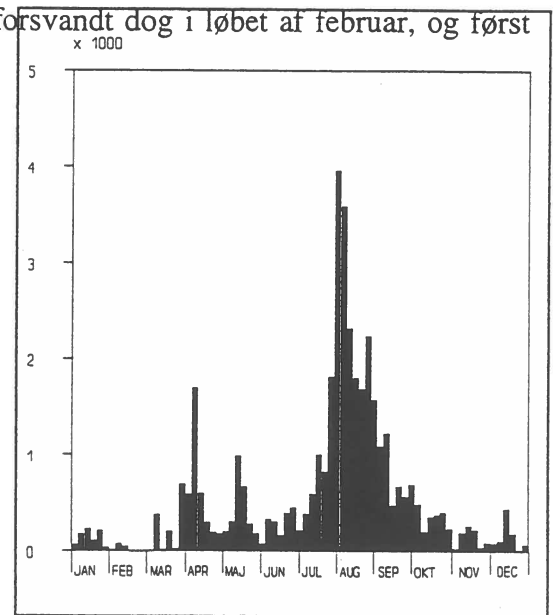
Første 1K-fugl dukkede allerede op den 30.7. Den 6.8 sås 2 1K-fugle, og i perioden 23-30.8 sås næsten dagligt 1 1K-fugl fouragere hovedsageligt i Tippesande. Efterårstrækket toppede den 4.9 med 3 1K-fugle, som også blev de sidste fugle på reservatet i 1994.

HÆTTEMÅGE *Larus ridibundus*

11-15 ynglepar.

Igennem januar observeredes op til 227 fugle, de forsvandt dog i løbet af februar, og først hen i marts og til hen i april kom der gang i forårstrækket. Max-tallet for foråret noteredes den 7.4 med 1697 fugle. Et mindre influx fandt sted i medio maj med 990 fugle den 13.5. I sommermånederne observeredes op til 450 fouragerende fugle, sandsynligvis med en del fugle fra de nærliggende kolonier i Nymindestrømmen og Klægbanken.

Medio juli ankom de første trækfugle, og antallet steg frem til kulminationen den 3.8, hvor 3959 fugle noteredes på kortene. I resten af måneden faldt antallet til ca 500 fugle, og året ud sås ikke de store tal.

Figur 53: Hættemåge

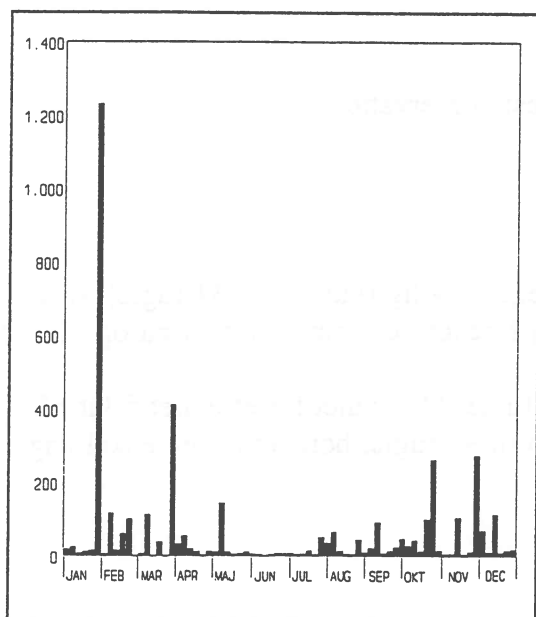
STORMMÅGE *Larus canus*

1 ynglepar.

Stormmågen sås hele året rundt, omend i noget svingende antal. Årets største antal sås den 26.1 med 1230 fugle, hvorefter antallet faldt til under 100 fugle. En mindre kulmination registreredes dog den 30.3 med 411 fugle.

I løbet af sommeren sås omstrejfende fugle, formentlig fra de omkringliggende kolonier.

Efterårstrækket var moderat. Først i slutningen af oktober ankom en del fugle, og antallet af fugle svingede en del resten af året. To toppe er værd at nævne: 263 26.10 og 275 29.11.

Figur 54: Stormmåge

SILDEMÅGE *Larus fuscus*

Årets første Sildemåge sås den 26.3. Hele foråret ikke de store tal - max-tallet blev 15 fugle den 28.5.

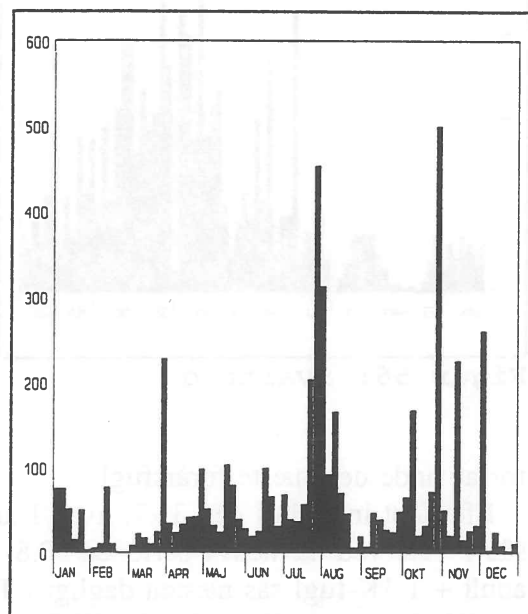
Fra medio juni og frem til primo august var der pæne tal af immature/adulte fugle, hovedsageligt rastende i Tippesande. De 3 største tal er 75 17.6, 113 28.6 og 70 26.7. Herefter var arten mere fåtallig, dog var der en mindre kulmination i september på to datoer: 29 11.9 og 27 25.9. I oktober kun 4 iagttagelser og sidste fugl blev 1 den 30.10.

SØLVMÅGE *Larus argentatus*

Arten kan træffes på reservatet hele året, og området bliver sjældent benyttet til andet end overnatning og rastepads. Antallet lå som regel mellem 10 og 100 fugle. Den 27.3 sås dog 227 fugle.

Efter yngletiden ankom flere fugle til reservatet i perioden ultimo juli-primo august. Max-tallet i denne periode blev på 453 den 26.7.

Herefter skal vi helt frem til årets sidste 2 måneder for at finde tal over 200 fugle. I forbindelse med blæsende vejr taltes mindst 500 fugle til overnatning den 1.11.

Figur 55: Sølvmåge

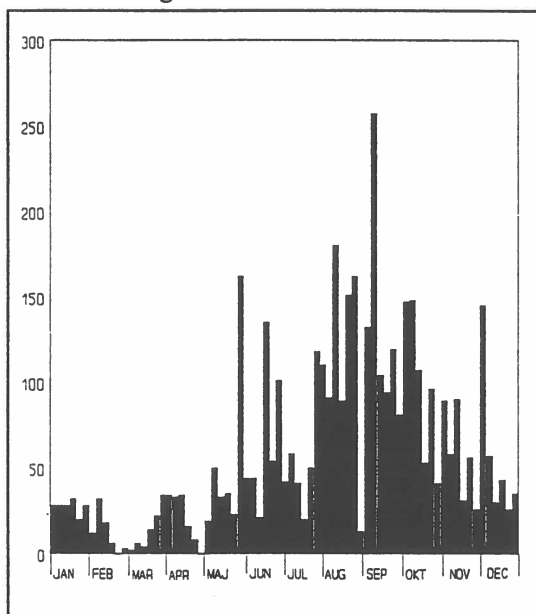
GRÅMÅGE *Larus hyperboreus*

1 adult fugl rastende i Tippetande den 7.4 blev eneste observation.

SVARTBAG *Larus marinus*

I første halvdel af året var arten som sædvanlig meget fåtallig (kun op til 34 fugle), selv om den næsten sås i alle pentader. Kun ultimo maj forekom en mindre influx på op til 162 fugle.

I anden halvdel af året sås generelt mange flere fugle. Max-tallet for efteråret faldt på den 11.9 med 257 fugle. I slutningen af året sås op til 90 fugle, bort set fra en enkel dag med 145 fugle den 5.12.

Figur 56: Svartbag

RIDE *Rissa tridactyla*

Kun 2 observationer i 1994. En blæsevejrperiode i januar gav 1 2K-fugl den 31.1. Næste observation blev 1 1K den 11.9.

ROVTERNE *Hydroprogne caspia*

2 fugle i foråret er usædvanligt, mens mindst 5 fugle i sensommer/efterår er normalt.

Allerede den 3.4 dukkede den første fugl op øst for Opgrøden. Samme fugl (kunne kendes ved at have ring på det ene ben) blev set 3 gange frem til 12.4. Herefter skal vi frem til den 3.5

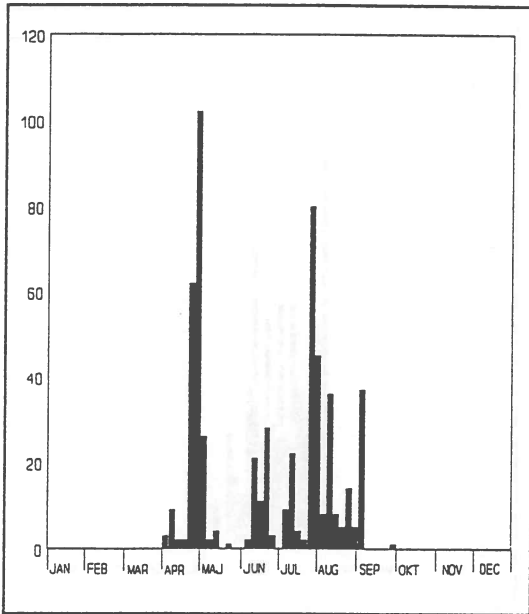
for at finde den næste forårsfugl.

Efteråret indledtes den 31.7, hvor 1 adult fugl rastede i Tippetande frem til 5.8. Herefter sås 1 19.8 ved havnen. I perioden 30.8-14.9 sås sandsynligvis kun 3 forskellige fugle. 1 adult + 1 1K-fugl sås næsten dagligt i Tippetande, mens der den 9+11.9 yderligere blev set 1 adult fugl.

SANDTERNE *Gelochelidon nilotica*

Denne efterhånden sjældne fugl blev kun observeret en enkel gang, nemlig den 6.7, da 3 adulte fugle trak nord på forbi Tipperhuset og ud over Ringkøbing Fjord.

SPLITTERNE *Sterna sandvicensis*

Figur 57: Splitterne

Den 3.4 sås de første 3 Splitterner. Forårstrækket forløb frem til 25.5. Ellers kulminerede trækket i april med følgende max-tal: 102 26.4. Allerede i juni starter efterårstrækket sandsynligvis af adulte fugle, der har måttet opgive at yngle. Eksempelvis sås 21 den 11.6 og 28 20.6. Selve efterårstrækket blev dårligt i 1994, sandsynligvis pga høje vandstande i Tippetande i det meste af august. Max-tallet i efteråret blev på kun 80 den 29.7. Sidste fugle blev 37 den 4.9.

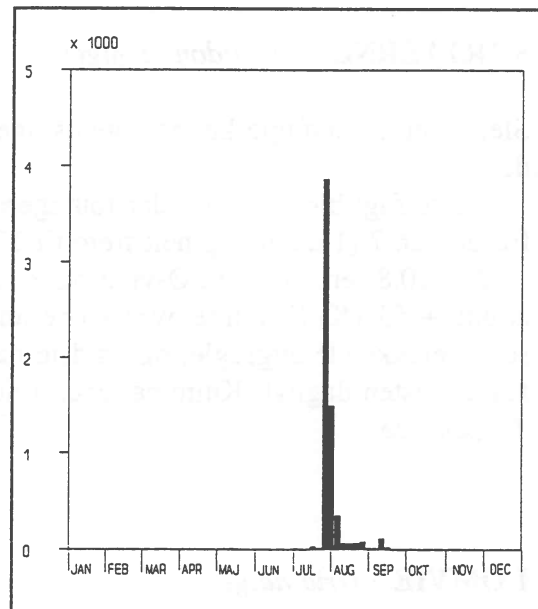
FJORDTERNE *Sterna hirundo*

0-1 ynglepar.

På en ynglefuglegennemgang på poldene i Nymindestrømmen sås årets første Fjordterner (3 fugle) den 26.4. På Tipperne dukkede den første op den 3.5. Ikke det store forårstræk, maksimum blev 3 13.5 og 3 22.6.

Første større forekomst af Fjordterner var den 25.7, da mindst 2700 sås flyve til overnatning i Tippetande. Dagen efter kulminerede antallet af rastende Fjordterner på reservatet, idet 3865 fugle kunne noteres. Derudover sås yderligere 223 Hav-/Fjordterner, hvor hovedparten sandsynligvis også drejede sig om denne art. Fra denne dag faldt antallet jævnt frem til medio august, hvor ikke over 100 fugle blev registreret. Sidste fugl blev 1 6.10.

Et godt år!

Figur 58: Fjordterner

HAVTERNE *Sterna paradisea*

62-68 ynglepar.

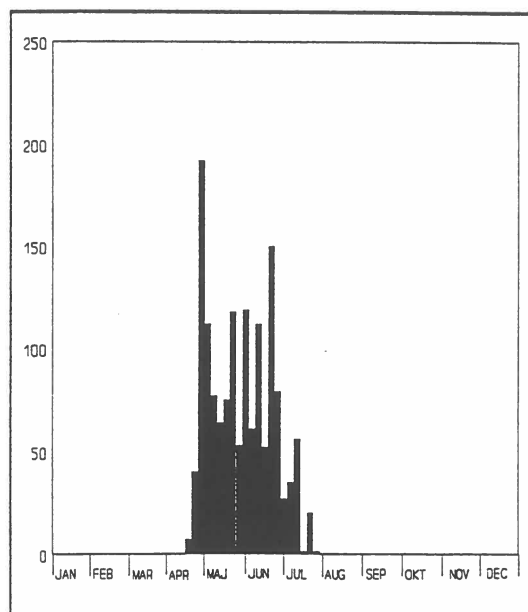
7 Havterner den 16.4 blev årets første. Noget tydeligt forårstræk registreredes ikke. Største forekomst i foråret blev 192 26.4. Herefter sås jævnligt 100-150 fugle på totaltællingerne frem til ultimo juni. Alle disse fugle drejede sig sikkert om reservatets ynglefugle. På to datoer, nemlig den 6.6 og den 13.6 sås 1 2K-fugl raste på reservatet. Sidste store tal blev 149 20.6 og den sidste fugl sås allerede den 26.7.

DVÆRGTERNE *Sterna albifrons*

Der blev i år observeret usædvanligt mange fugle af denne art i første halvdel af maj. Den 3.5 sås de 2 første fugle, og 2 dage efter kunne noteres 12 fugle. 2 fugle registreredes igen den 7-8.5, hvorefter kulminationen lå den 10.5 med hele 14 fugle. De forsvandt dog ret hurtigt da der den 11.5 sås kun 4 fugle og dagen efter ingen fugle.

Herefter skal vi helt hen til 20.6 for at finde den næste fugl. Frem til 6.7 var der yderligere 3 observationer af max 2 fugle.

I sidste halvdel af juli var der 5 observationer af 11 fugle med max 4 (2ad+2 1K) 17.7 og 4 (3ad+1 1K) 26.7. Sidste fugl blev set den 28.7.

Figur 59: Havterne

SORTTERNE *Chlidonias niger*

Slet ingen forårsfugle kunne noteres, mens efteråret blev forrygende - det bedste nogensinde.

Første fugl blev 1 adult, der fouragerede i SØ-vigen den 4.7. Selve efterårstrækket forløb fra den 26.7 (1 adult) og helt frem til 17.9, hvor 3 1K-fugle sås.

Den 10.8 (en dag med Ø-vind og let regn) kulminerede trækket med hele 80 fugle (25 adulte + 55 1K) flyvende over Tippetande. Disse fugle forsvandt dog samme dag. Herefter sås udelukkende ungfugle, og i sidste halvdel af august og første halvdel af september sås fugle næsten dagligt. Kulminationen i denne periode blev den 13.9 med 26 fugle i Tippetande.

LOMVIE *Uria aalge*

Den 4.2 blev 1 død fugl fundet i Opgrøden.

ALK *Alca torda*

Denne sjældne Tipper-art blev set med 1 eksemplar, der trak forbi Fuglepold den 26.1.

RINGDUE *Columba palumbus*

I årets første halvdel var der 12 observationer af 1-2 fugle i perioden 2.1-13.5. Derefter dukkede der først 1-2 fugle op i perioden 4.7-26.8. Heraf hørtes den ene fugl synge flere gange.

I efteråret kun 4 observationer: 1 14.9, 1 21.9, 1 2.10 og 1 7.11.

TYRKERDUE *Streptopelia decaocto*

Årets første fugl dukkede op 17.4. Dernæst var der følgende observationer: 2 22.4, 1 30.4 og 3 24.5.

TURTELDUE *Streptopelia turtur*

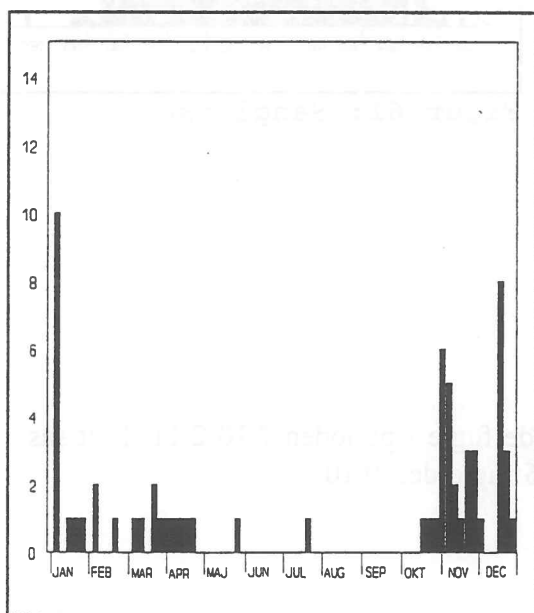
Den 8.9 rastede 1 1K-fugl kortvarigt i krattet.

GØG *Cuculus canorus*

Årets første Gøg sås 7.5. Derefter sås de næsten dagligt frem til medio juni med største tal 3 14.5 og 4 23.5. Årets sidste Gøg sås 7.8.

SKOVHORNUGLE *Asio otus*

Årets eneste blev 1 fugl, der hørtes tude i krattet den 23.5. Måske var det samme fugl, der ofte hørtes og sås i april-maj i Værnsandekrattet syd for reservatet.

Figur 60: Mosehornugle

MOSEHORNUGLE *Asio flammeus*

Året startede flot med 10 fugle 8.1. Derefter var der 19 observationer af 1-2 fugle i perioden 20.1-22.4.

I yngletiden sås 1 26.5 og 1 20.7, det kan dreje sig om ynglefugle fra Værnengene, hvor der sandsynligvis yngede et par.

Efterårets første fugl dukkede op på Vestre Rad den 18.10 og ialt var der 16 iagttagelser fra årets sidste 3 måneder. Kulminationen på årets anden halvdel blev 6 fugle 6.11, 5 8.11 og 8 21.12, alle observeret i Kontrolområdet. Et flot år!

MURSEJLER *Apus apus*

Årets første Mursejler dukkede op den 12.5. Herefter 19 observationsdage af 221 fugle med følgende gode dage: 82 trk 19.5, 26 21.6, 29 4.7 og 26 18.7. Årets sidste blev 5 rastende sammen med mange svaler den 15.9.

VENDEHALS *Jynx torquilla*

Forårets observationer af denne særprægede fugl blev i perioden 23.4-8.5. 8 fugle blev registreret, hvoraf de 6 blev ringmærket. Alle observationer nævnes: 1 23.4, 1 25.4, 1 29.4, 1 30.4, 1 3.5, 1 5.5, 1 7.5 og 1 8.5. Ingen efterårsfugle blev registreret.

HEDELÆRKE *Lullula arborea*

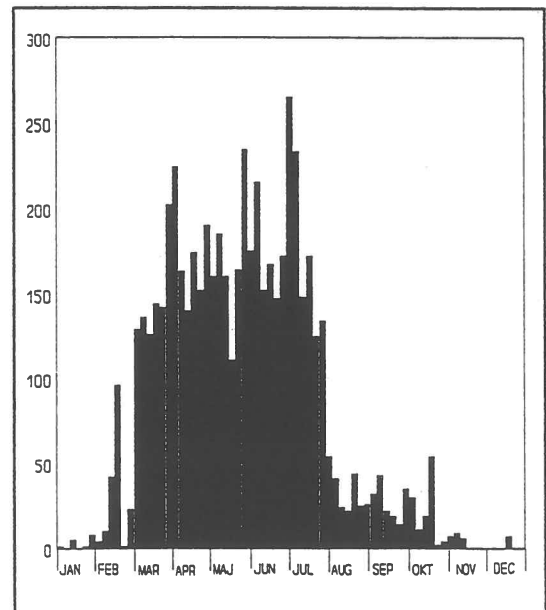
1 sås overflyvende den 4.3.

SANGLÆRKE *Alauda arvensis*

? ynglepar.

Allerede den 3.1 sås den første Sanglærke. Herefter sås op til 8 fugle i januar. 9.2 høres de første syngende fugle (10) og allerede den 18.2 sås 96 fugle, heraf 38 syngende. Kulden ultimo februar-primò marts fik dog Lærkerne til at forsvinde.

De kom dog meget hurtigt igen. De største tal fra foråret blev 224 3.4 og 234 28.5. I sommermånederne var max-tallet 265 2.7. I august og september faldt antallet af Sanglærker markant, antageligt også fordi linietakseringerne ikke blev foretaget i perioden 1.8-14.10. Først i oktober kommer der gang i lidt træk af fugle nordfra. Den 18.10 sås 54 rastende samt 83 overflyvende. Årets sidste fugle (7) sås den 21.12.

Figur 61: Sanglærke

BJERGLÆRKE *Eremophila alpestris*

Overhovedet ingen forårsobservationer!

I efteråret overvejende observationer af overflyvende fugle i perioden 7.10-2.11. I alt sås 45 fugle på 11 observationsdage. Maksimalt sås 16 fugle den 9.10.

DIGESVALE *Riparia riparia*

Den første digesvale blev set den 3.5. Herefter foreligger yderligere 3 observationer af 5 fugle.

Fra den 13.7 (1 fugl) starter efterårstrækket af Digesvaler og det fortsætter frem til 16.9 med 2 fugle. Efterårsmaksimum ligger den 24.7 med 20 fugle.

LANDSVALE *Hirundo rustica*

4-5 ynglepar

Landsvalen ankom til Tipperne den 22.4 med 3 fugle. Herefter registreredes de næsten dagligt indtil den store forårskulmination den 19.5 med 150 fugle. Frem til medio juli drejede det sig udelukkende om de lokale ynglefugle, men derefter kom der så gang i efterårstrækket med følgende store tal: 60 24.7, 70 10.8, 65 19.8, 109 2.9 og 300 15.9. Sidste fugl blev 1 den 27.10 - faktisk halvsent.

BYSVALE *Delichon urbica*

Fra den 4.5, hvor Bysvaler for første gang sås i 1994, og til den 18.6 observeredes 12 fugle på 8 datoer.

Fra 3.7 med 2 fugle og frem til 15.9 med 6 fugle var der 13 observationer af i alt 39 fugle. Bedste dag blev 19.8 med 14 fugle.

STORPIBER *Anthus richardi*

Denne sjældne gæst ses efterhånden næsten årligt på Tipperne, også i 1994 med 1 kortvarigt rastende den 3.11 lige nord for Tipper-krattet.

MARKPIBER *Anthus campestris*

Den 23.9 trak 1 enkel eksemplar af denne art forbi Tipper-huset og videre syd på.

SKOVPIBER *Anthus trivialis*

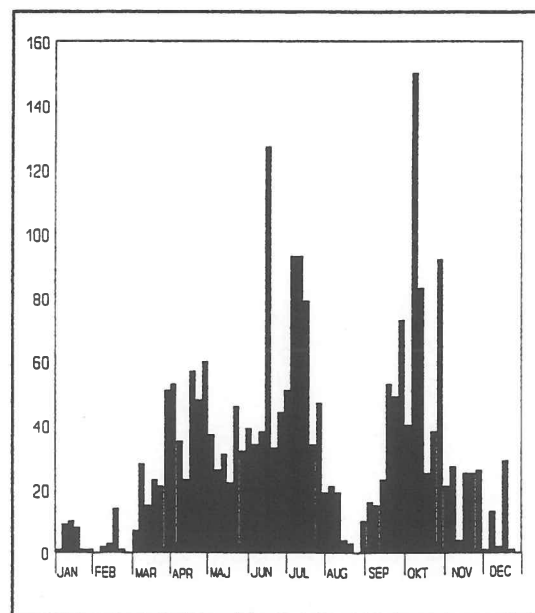
Forårstræk registreredes fra 25.4 til 15.5 med i alt 12 fugle; maksimum blev den 3.5 med 4 fugle.

Efterårstrækket startede allerede den 5.8 og fortsatte frem til den 25.9 med i alt 19 fugle. Flest fugle medio september.

ENGPİBER *Anthus pratensis*

? ynglepar

Gennem januar og februar blev op til 14 fugle set, og først fra primo marts startede forårstrækket samt ankomsten af de lokale ynglefugle. Hele foråret sås dog ikke over 60

Figur 62: Engpiber

fugle. I juni kom der dog en pæn lille stigning i antallet af fugle på en enkel tælling, 127 den 17.6.

Herefter skal vi helt hen til medio oktober før en del fugle dukkede op på reservatet igen. Max-tallet for denne periode er fra den 11.10 med 150 fugle. Gennem årets sidste 2 måneder observeredes op til 29 fugle, og årets sidste fugl kunne komme i notesbøgerne den 26.12.

SKÆRPIBER *Anthus spinoletta*

På totaltællingerne i de to første vintermåneder sås en enkelt gang 7 fugle (3.1) - ellers sås normalt 1-2 fugle.

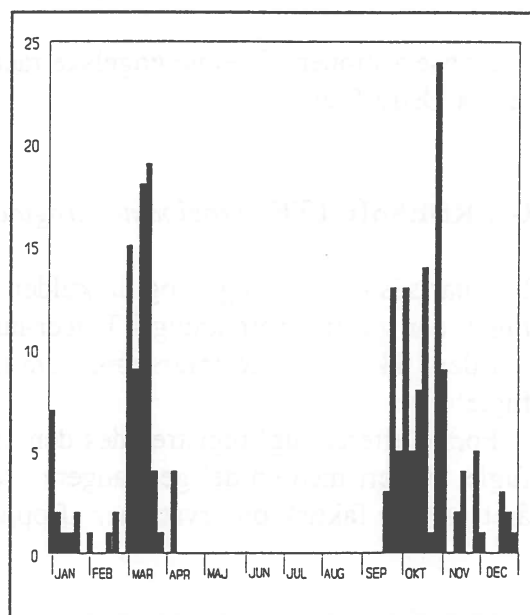
Som sædvanlig kom der først gang i trækket i marts måned, og forårsmax blev 19 fugle den 18.3. Sidste forårsfugle blev 4 den 7.4.

Første efterårsfugle bliver 3 19.9. Efterårsmaksimum blev 24 30.10. I årets sidste måned observeres op til 5 fugle.

ALM. GUL VIPSTJERT *Motacilla flava flava*

20-28 ynglepar.

Årets første dukkede op 24.4. Dernæst 2 26.4 og først hen mod midten af maj dukker ynglefuglene op. I resten af maj og hele juni sås blot 23 fugle som maksimum. I juli til primo August så vi så de første familieflokke og antallet af fugle steg markant til 63 3.8. Derefter og frem til den 20.9, hvor de sidste fugle noteredes (19), var der sandsynligvis også trækfugle nordfra på spil. Maksimum for denne periode var 42 den 4.9.

Figur 63: Skærpiber

NORDLIG GUL VIPSTJERT *Motacilla flava thunbergi*

Denne race blev kun set med sikkerhed på to datoer i maj.

Den 8.5 sås 1 fugl ved krattet og den 11.5 sås hele 72 - spredt over hele reservatet. Det bør nævnes, at der denne dag blev set 11 Alm. Gul Vipstjert samt yderligere 40, der ikke blev racebestemt, men hvoraf flertallet sandsynligvis også har drejet sig om *M.f.thunbergi*.

BJERGVIPSTJERT *Motacilla cinerea*

2 observationer af denne sjældne Tipper-fugl, nemlig 1 trækkende fugl på henholdsvis den 23.9 og den 10.10.

ALM. HVID VIPSTJERT *Motacilla alba alba*

2 ynglepar.

Årets første Alm.Hvide Vipstjert sås den 6.3. Herefter sås max 4 fugle i hele foråret.

I august og september sås jævnlige op til 8-11 fugle, bort set fra 2 datoer, 7.8 og 28.8 med henholdsvis 21 og 13 fugle. Fra medio september dalede antallet og sidste fugl observeredes den 11.10.

SORTRYGGET HVID VIPSTJERT *Motacilla alba yarrellii*

2 observationer af denne engelske race kunne Tipperne byde på: 1 12.3 og 1 3.4, begge set på Østre Rad.

GÆRDESMUTTE *Troglodytes troglodytes*

I januar sås op til 5 fugle, og da kulden bed sig fast ultimo februar sås en enkelt gang 7 fugle, der gik til overnatning i Tipper-husets stråtag!

Ellers ikke det store forårstræk frem til 14.5 - ingen observationer med mere end 2 fugle!

Første efterårsfugl registreredes den 19.9. Frem til medio november noteredes ialt 65 fugle, sikkert med en del gengangere i tallene. Bedste træk dag blev 5 den 30.10. I resten af året var der faktisk observationer af op til 5 fugle.

JERNSPURV *Prunella modularis*

Ingen vinterobservationer. Forårstrækket blev iagttaget fra den 6.3 til den 25.4 med i alt 22 fugle.

Jernspurvens efterårstræk registreredes fra 16.9 til 18.11. I alt registreredes 21 fugle på 15 observationsdage. Bedste dag blev 4 10.10.

RØDHALS *Erithacus rubecula*

I årets første 2 måneder var der 17 observationer af sandsynligvis samme fugl. Først i begyndelsen af marts kom der gang i trækket og næsten dagligt noteredes arten frem til 30.4. En klar kulmination lå i dagene 20-25.4 med i alt 75 fugle (max 23.4 med 19 ringmærkede fugle).

Efterårstræk registreredes fra den 4.9 (2 fugle) og forløb frem til 18.11. Herefter blev 1-2 Rødhalse jævnlige observeret året ud, sås f.eks på årets sidste dag. Bedste efterårsdage blev 10 den 10.9 og 12 3.11.

BLÅHALS *Luscinia svecica*

En forårssen hun blev observeret den 31.5 ved Tipper-vejen. Det blev eneste fund på Tipperne i år.

HUSRØDSTJERT *Phoenicurus ochruros*

Et godt år for arten. Et koncentreret forårstræk blev registreret med 9-10 fugle i perioden 28.3-7.4. Yderligere 1 blev observeret den 21.4.

I efteråret blev kun 3 registreret. En 1K-fugl dukkede utroligt tidligt op, nemlig den 4.7.

Sandsynligvis samme fugl blev observeret yderligere 3 gange frem til 15.7. Den 25.7 og 2.10 dukkede endnu 1 op i krattet.

RØDSTJERT *Phoenicurus phoenicurus*

En han blev set den 23.4 - den blev årets første. Herefter blev yderligere 33 fugle registreret frem til 24.5 med et koncentreret træk den 15.5 (9 fugle).

I efteråret mere fåtallig - kun 9 fugle blev noteret i perioden 5.-19.9.

BYNKEFUGL *Saxicola rubetra*

En han blev observeret den 30.4 - den blev årets første. I alt blev 47 fugle på 13 dage noteret frem til 31.5. Suverænt bedste dag blev den 15.5 med 17 fugle, også en dag med mange Stenpikkere. Disse sås især langs med Tipper-vejen og på grænsen mellem V.Rad og Kontrol området.

Den 13.8 blev efterårets første noteret. Især fra den 28.8 og frem til den 21.9 blev arten set næsten dagligt langs med Tipper-vejen. Bedste dage blev 11 1.9 og 12 15+16.9. Sidste fugl blev 1 den 27.9.

SORTSTRUBET BYNKEFUGL *Saxicola torquata*

En han blev observeret dagligt omkring Tipperhuset i perioden 6-20.3. Dernæst sås en hun 7.4 raste på Storetipper tæt ved Tipper-vejen.

I efteråret blev 1 1K han ringmærket den 15.10. Fuglen fangedes i Krattet.

SIBIRISK SORTSTRUBET BYNKEFUGL *Saxicola torquata maura/stejnegeri*

Denne sjældne sibiriske race af ovennævnte art blev set den 22.9 på Værmengene, blot 400 m syd for reservat-grænsen. Fuglen var en hun.

ALMINDELIG STENPIKKER *Oenanthe oenanthe*

En han sås ved Tipper-vejen den 31.3-2.4 - den blev forårets første fugl. Dernæst skal vi helt frem til 20.4 for at finde den næste fugl, hvorefter arten sås næsten dagligt frem til 1.6 med 2 fugle, som blev forårets sidste. Det blev til mange store observationsdage i foråret med først og fremmest en forrygende dag den 15.5 med hele 55 fugle på reservatet. Andre dage med over 8 fugle blev 15 8.5, 16 12.5, 9 14.5 og 9 31.5.

Den 26.6 kunne den første efterårsfugl, 1 juvenil fugl ses ved Tipper-huset. Derefter skal vi helt frem til 12.8 før det egentlige efterårstræk starter, og fra denne dato er der også daglige observationer frem til 12.10. Bedste efterårsdag blev 15.9 med 30 fugle. Sidste fugl sås så sent som den 28.10!

GRØNLANDSK STENPIKKER *Oenanthe oenanthe leucorhoa*

1 eksemplar af denne race blev ringmærket den 8.5.

RINGDROSSEL *Turdus torquatus*

Årets første dukkede allerede op 31.3. Dernæst registreredes arten næsten dagligt i perioden 16.4-10.5. I alt registreredes 25 fugle i foråret og max-tallet blev 5 29.4.

I efteråret blev kun 5 fugle noteret: 1 7.9, 1 1.10, 2 31.10 og 1 meget sen fugl kunne konstateres den 12.11 nede ved Eriks skur.

SOLSORT *Turdus merula*

I januar og februar kun observationer af en enkelt fugl. I marts kom der gang i trækket - de 2 største tal bliver 11 4.3 og 13 23.3. Sidste forårsfugl sås den 5.5.

Første efterårsfugl dukkede op den 30.9, og et egentligt efterårstræk sås frem til primo december. De bedste dage blev 25 31.10 og 35 1.11. I resten af december sås kun 1 fugl.

SJAGGER *Turdus pilarus*

I første halvdel af året observeredes arten 30 gange fra 17.1 og frem til den 3.5 (de fleste gange kun 1-2 fugle). Bedste forårsdag blev den 22.4 med 15 fugle.

Fra efteråret foreligger i alt 28 observationsdage med 173 fugle i perioden 30.9-14.12. Bedste dage var 37 8.11 og 18 19.11.

SANGDROSSEL *Turdus philomelos*

Sangdroskens forårstræk sås i perioden fra den 2.3 til 29.4. Bedste dage blev 23+25.4, begge dage med 9 fugle.

Efterårstrækket startede den 20.9 med en enkel fugl. Bedste dag i efteråret blev 18 30.9. En god trækdag blev den 10.10 med 5 rastende samt 40 trækkende fugle. Sidste fugle sås den 8.11.

VINDROSSEL *Turdus iliacus*

Den første fugl sås den 8.3. 11 fugle den 29.3 blev max-tallet for foråret. Sidste forårsfugl forlader os den 24.4.

Vindroskens efterårstræk starter den 25.9. Et stort træk af denne drosselfugl sås i dagene 10-11.10 med 150 på den første dag og 90 på sidste. Max-tallet for rastende fugle blev den 1.11 med 62 fugle. Årets sidste fugl sås den 26.12.

Et godt år for arten på Tipperne.

MISTELDROSSEL *Turdus viscivorus*

Misteldroskens forårstræk kunne ses fra den 22.2 til den 8.5. I alt sås 18 fugle i foråret og max-tallet blev på 5 den 22.2.

Om efteråret kun 1 observation med 1 fugl den 20.9.

GRÆSHOPPESANGER *Locustella naevia*

0-2 ynglepar.

Denne sjældne Tipper-art overraskede positivt i 1994. Årets første hørtes 29.4 ved Havnen. Dernæst hørtes 1 9.5 i den midtvestlige del af Kontrolområdet. Dagen efter sad der 2 i Kontrolområdet. Fuglen fra den midtvestlige del af Kontrolområdet hørtes igen 25.5 og den 28.5.

I efteråret kunne 1 fugl ringmærkes den 21.9. Det var blot anden gang arten blev ringmærket på Tipperne og de 3 fund er blot 4.-6. fund på Tipperne.

SAVISANGER *Locustella luscinioides*

Denne rørskovsart dukkede ikke op på selve reservatet, men ved Værnsande lige syd for reservatet kunne 2 fugle høres: 1 Værnsande nord 18.4-juni og 1 Værnsande syd 23.5.

SIVSANGER *Acrocephalus schoenobaenus*

49-52 ynglepar.

Den 26.4 kunne årets første fugl høres i Opgrøden, som er den dominerende Sivsangerlokalitet på Tipperne. På totaltællingerne hørtes kun ved to lejligheder mere end 15 fugle i ynglesæsonen, nemlig 17 10.5 og 21 6.7. En natfuglegennemgang i juni gav over 45 syngende fugle. Det blev årets største tælling.

Helt frem til 3.8 kunne høres/ses 11 Sivsangere i Opgrøden og SØ-hjørnet. Herefter domineres observationerne mere og mere af ringmærkede fugle. I alt blev der ved spejlnet i havnen ringmærket 23 fugle i perioden 23.7-20.9 med et maksimum på 4 1.8.

KÆRSANGER *Acrocephalus palustris*

1 sad i krattet og imiterede andre fuglestemmer den 7.6. Det blev årets eneste observation.

RØRSANGER *Acrocephalus scirpaceus*

20-25 ynglepar.

Årets første Rørsanger dukkede op den 3.5 i Opgrøden. Også for denne nataktive sanger hørtes max 9 fugle på totaltællingerne i maj-juli.

Observationerne i efteråret blev domineret af ringmærkningstal fra havnen, hvor der i perioden 23.7-24.9 blev fanget 98 fugle. Bedste dage blev 9 19.8, 9 31.8 og 8 4.9.

GULBUG *Hippolais icterina*

0-1 ynglepar.

2 Gulbuge blev ringmærket den 19.5. De blev årets første. I maj måned registreredes yderligere 5 fugle. Derefter skal vi helt frem til perioden 25.6-17.7, hvor 1 sad og sang næsten dagligt i krattet.

Efterårets første sydtrækkende fugl fangedes i nettet nede ved havnen den 28.7. Den var i øvrigt ringmærket på samme dato på Tipperne året forinden. Dernæst fanges yderligere 4 fugle frem til 25.8.

GÆRDESANGER *Sylvia curruca*

1-2 ynglepar.

I foråret blev 34 fugle registreret i perioden 24.4-14.6. Kulminationen lå i dagene 3-4.5 med 8 fugle. I resten af juni og juli drejede observationerne sig sandsynligvis kun om de lokale ynglefugle.

I perioden fra 28.7-4.9 blev der i alt registreret 16 fugle. Sidste fugl den 4.9 må siges at være en "tidlig" sidste fugl.

TORNSANGER *Sylvia communis*

2 ynglepar.

Den 30.4 dukkede årets første Tornsanger op - ret normal ankomst. Herefter registreredes 60 fugle frem til 14.6. De 3 bedste dage i foråret blev 10 8.5, 9 15.5 og 7 23.5.

I efteråret var arten mere fåtallig med kun 14 registrerede fugle. Ingen dage med mere end 1 fugl. Sidste fugl sås 19.9.

HAVESANGER *Sylvia borin*

På årets første havesangerdag 8.5 registreredes hele 4 fugle. Andre gode dage blev 5 19.5 og 4 23.5. I alt observeredes 20 fugle i perioden 8.5-3.6.

Første fugl for efteråret dukkede op den 12.8. Dernæst registreredes 8 fugle helt frem til 10.10, hvor en meget sen fugl kunne tages ud af nettet.

MUNK *Sylvia atricapilla*

Årets første Munk dukkede allerede op den 7.4. Herefter skal vi helt frem til 21.4 for at finde den næste fugl. I perioden fra 7.4 og frem til forårets sidste fugl 23.5 blev ialt 10 fugle registreret på 9 dage.

I efteråret blev arten mere talrig med ialt 45 fugle i perioden 2.9-25.11.

SCHWARZ' LØVSANGER *Phylloscopus schwarzi*

Denne sjældne asiatiske sanger blev den 8.10 fanget i et af nettene i Krattet. Det er første fund for Tipperne og kun det 11. i landet.

SKOVSANGER *Phylloscopus sibilatrix*

Blev kun registreret i maj måned med 2 8.5 og 1 15.5.

GRANSANGER *Phylloscopus collybita*

Allerede den 12.3 blev den første fugl ringmærket, og det blev starten på et flot forår med 30-40 forskellige fugle. Kulminationen ligger i dagene 14-15.4 med 8 fugle. Absolut sidste forårsfugl blev 1, der sang i Kontrolområdet den 14.6!

Kun 8 registrerede fugle i efteråret, hvoraf 2 meget sene fugle bør bemærkes: 1 set og ringmærket 1.12 og den 3.12 dukkede 1 ny fugl op med karakterer af nedennævnte asiatiske race/type, men den blev desværre ikke fanget!

SIBIRISK GRANSANGER *Phylloscopus collybita tristis*

Denne sjældne sibiriske *tristis*-race af Gransanger blev fanget den 22.10 i et net ved havnen. Racen kan kun bestemmes med sikkerhed i hånden.

LØVSANGER *Phylloscopus trochilus*

Løvsangerne ankom til normal tid i 1994, nemlig den 23.4 med 3 fugle. Også et flot forår med 102 registrerede fugle frem til 2.6. Bedste dage blev 10 25.4, 12 3.5, 10 12.5, 11 15.5 og 8 23.5.

Meget fåtallig i efteråret med kun ca 25 fugle. Arten har sandsynligvis haft en dårlig ynglesæson. Første fugl dukkede op 25.7. Bedste dag bliver den 18.8 med 4 fugle. Sidste fugl blev 1 ringmærket den 31.10, hvilket er utroligt sent.

FUGLEKONGE *Regulus regulus*

Den 12.3 kunne årets første Fuglekonge ringmærkes. Frem til 11.5 kunne yderligere 30 fugle registreres på forårstræk.

Efterårstrækket blev bemærket fra den 20.9 (4 fugle) og frem til den 19.11 (3 fugle). I

alt registreredes ca 70 fugle. Kulminationen lå i dagene 10-11.10 med 19 fugle.

RØDTOPPET FUGLEKONGE *Regulus ignicapillus*

2 fugle blev registreret i 1994, hvilket er ganske flot for denne halvsjældne art. En flot han sad og sang i krattet den 23.4. I efteråret blev 1 1K han ringmærket den 2.9. Denne fugl blev set frem til 11.9.

GRÅ FLUESNAPPER *Muscicapa striata*

Årets første 2 Grå Fluesnappere dukkede op den 8.5. I resten af maj registreredes yderligere 7 fugle med 3 ringmærkede den 19.5 som den bedste dag.

I efteråret blev det kun til 3 registrerede fugle fra følgende datoer: 5.9, 6.9 og 20.9.

BROGET FLUESNAPPER *Ficedula hypoleuca*

Arten blev set fra 24.4 og frem til 27.5. I alt registreredes 27 fugle i denne periode. Trækket var især koncentreret til perioden 11.-15.5 med 16 fugle.

Om efteråret var arten mere fåtallig med kun 9 fugle i perioden 12.8-20.9.

SKÆGMEJSE *Panurus biarmicus*

2-4 ynglepar.

Som en opfølgning på det gode efterår i 1993 kunne der fra årets start ses Skægmejser, bl.a 11 15.1. Fra da af og helt frem til juni sås max 8 fugle den 21.4 i SØ-hjørnet. Ynglesuccessen blev sandsynligvis ikke stort, da der i perioden juli-september kun sås max 7 fugle.

Først i oktober-december steg antallet af fugle i SØ-hjørnet sandsynligvis på grund af omstrejfende fugle. Bedste dage var 35 18.10, 23 1.12 og 23 21.12.

SORTMEJSE *Parus ater*

Arten blev som sædvanlig kun set om efteråret på Tipperne. En enlig fugl blev set så tidlig som den 28+30.8. Dernæst blev den første flok bestående af 10 fugle set den 8.9. De andre observationer var følgende: 2 6.10, 4 9.10 og 3 22.10.

BLÅMEJSE *Parus caeruleus*

I første halvdel af året fra den 2.1 og frem til den 24.4 sås jævnligt 1-2 fugle. Kun en enkelt dag kunne 3 ses, nemlig den 5.1. Et dårligt forår for arten må man sige.

Efteråret blev derimod det største nogensinde på Tipperne med ialt 491 fugle (i alt 162

ringmærkede) set i en intens trækperiode fra den 21.9 og frem til 18.11. Resten af året sås af og til en flok bestående af op til 15 fugle raste i Kontrolområdet. Bedste efterårsdage blev 54 11.10, 42 5.11 og 64 18.11. Store efterårstal bemærkedes bl.a. også på Blåvand Fuglestation.

Et rekordår!

MUSVIT *Parus major*

Årets første Musvit dukkede op den 22.1. I slutningen af februar og marts kom der så lidt gang i trækket med max 3 fugle den 15+17+22.3. Sidste forårsfugl var 1 30.3.

Efterårets første fugl sås den 20.9. Der foreligger 18 observationsdage med 27 fugle. Bedste dag var 3 21.10. Årets sidste fugle var 2 15.12.

PUNGMEJSE *Remiz pendulinus*

Hele 12 fugle blev observeret i 1994 af denne sjældne Tipper-art. Den 25.7 sås 8 fugle raste et par sekunder ved havnen, hvorefter de trak syd på. Dagen efter sås så 2 ungfugle samme sted. Den 18.10 sås 1 i SØ-hjørnet og endelig så sent som den 22.10 kunne 1 ungfugl ringmærkes ved havnen.

PIROL *Oriolus oriolus*

1 2K han sad den 31.5 og sang i krattet. Det er blot det 3.fund siden 1983.

RØDRYGGET TORNSKADE *Lanius collurio*

I 1994 blev det til 2 observationer. Den første gjaldt 1 hun den 23.5. 5 dage senere dukkede så 1 han op. Begge blev set i Kontrolområdet.

STOR TORNSKADE *Lanius excubitor*

Hele 3-4 fugle kunne det blive til i 1994 og alle set i Kontrolområdet. Den første fugl, 1 sandsynlig immature fugl, dukkede op den 23.7. Den blev set helt frem til 2.9. Næste fugl var 1 adult set i perioden 20-23.9. Herefter skal vi helt frem til den 10.10 for at finde næste observation. Igen dukkede 1 adult op i 2 dage, 6+7.11.

SKOVSKADE *Garrulus glandarius*

Den 10.10 kunne 1 eksemplar ses og ringmærkes. Det blev eneste observation på reservatet på trods af en større invasion fra det nordlige Skandinavien.

ALLIKE *Corvus monedula*

I foråret kun 5 observationer af 6 fugle i perioden 29.3-5.6.

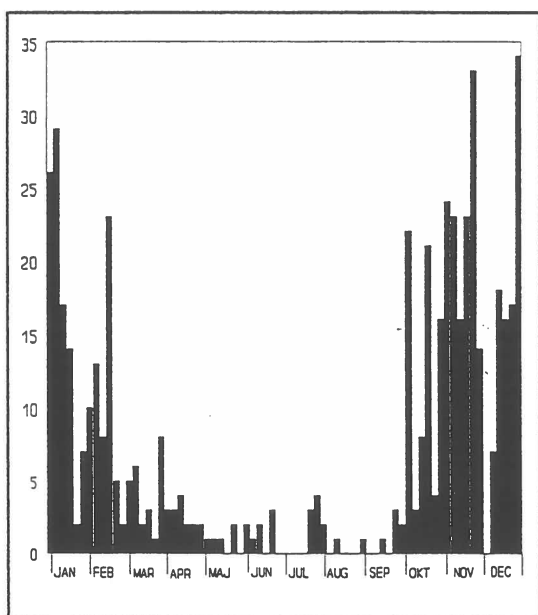
I efteråret blev der set mange sydtrækkende fugle fra den 5.10 til den 1.12. Langs med Holmsland Klit kunne man den 18.10 se et stort kuldetræk af kragefugle, og nogle af disse strøg også ud mod øst for at ramme Rødsandshage. I alt sås denne dag 221 sydtrækkende Alliker inden for reservatets grænser - ganske flot. Årets sidste blev 6 sydtrækkende den 1.12.

RÅGE *Corvus frugilegus*

Kun iagttagelser fra efteråret af sydtrækkende fugle. Alle observationer nævnes: 2 11.10, 27 16.10 og 48 18.10 (se bemærkninger under Allike).

SORTKRAGE *Corvus corone corone*

Kun 3 observationer af 4 fugle kunne det blive til i 1994: 1 25.4, 1 14.5 og 2 17.6.

Figur 64: Gråkrage

Først i juni kom der gang i første del af ungfugletrækket. Dette træk blev utroligt stort med en kulmination den 28.6 med 8.500 fugle. Helt frem til medio september var max-tallet i hver pentade altid over 1000 fugle! En mindre kulmination bemærkedes også den 1.9 med 4000 fugle.

Ikke de store mængder resten af året.

GRÅSPURV *Passer domesticus*

GRÅKRAGE *Corvus corone cornix*

Der sås rastende Gråkrager hele året rundt på Tipper-reservatet - dog mere tilfældigt i sommermånederne. I første halvdel af året sås flest i januar og februar og max-tallet blev 29 7.1.

Bedste dage i sidste halvdel af året med rastende fugle blev 25.11 med 33 fugle og 28.12 med 34 fugle. Desuden sås også den 18.10 et stort kuldetræk med 193 fugle (se bemærkninger under Allike).

STÆR *Sturnus vulgaris*

Året startede flot med hele 710 fugle den 3.1. Forårstrækket kulminerede i slutningen af marts med største tal den 21.3 med 1600 fugle.

4 observationer i årets første halvdel af sand-synligvis 3 forskellige fugle: 1 hun 7-8.4, 1 han 11.4 samt 1 hun 17.4. Alle fugle sås i Tipperkrattet.

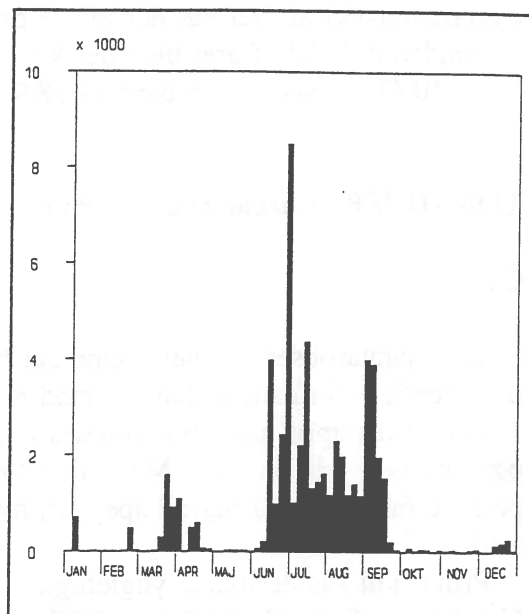
SKOVSPURV *Passer montanus*

Arten blev kun iagttaget om efteråret, i perioden fra 17.9-23.11. Alle observationer nævnes: 1 17-20.9, 3 21.9, 1 3.11, 5 22.11 og 1 23.11.

BOGFINKE *Fringilla coelebs*

Årets første Bogfinke blev 1 22-23.2. Herefter kom der lidt forårstræk i perioden 12.3-23.5. Ialt blev der kun noteret 24 fugle på 10 datoer. Max-tallet blev på 10 25.3.

Efterårstræk noteredes fra den 6.9 (1) til den 3.12 (1). I alt blev der noteret 74 fugle på 43 observationsdage. Efterårsmaksimum blev 9 21.9.

Figur 65: Stær

KVÆKERFINKE *Fringilla montifringilla*

I foråret sås kun lidt træk. Årets første blev 1 22.3. Yderligere 5 fugle sås frem til 15.5. Efteråret bød på 22 fugle på 11 datoer i perioden 25.9-3.11. Max-tallet blev på 5 10.10.

GRØNIRISK *Carduelis chloris*

Et sparsomt forårstræk sås mellem 17.3 og 25.4. Største tal blev 11 25.3.

Efterårstrækket blev derimod forrygende. Det forløb fra 20.9 og året ud. Der blev ialt noteret 1015 fugle på 63 dage. Især i november og december sås de næsten dagligt raste i Tipperkrattet. Bedste dage blev 95 25.11, 68 5.12 og 60 28.12. Ringmærkning tydede på en stor udskiftning af flokke i denne periode.

STILLITS *Carduelis carduelis*

De eneste observationer i første halvår gjordes i januar: 1 sås 15.1 ude over Fuglepold og 3 ved krattet 4 dage senere.

I sidste halvdel var der 7 observationer af 21 fugle fra 20.9 (1) til 2.12 (1). De øvrige observationer blev 1 21.10, 2 28.10, 6 3.11, 1 7.11 og 9 22.11.

GRØNSISKEN *Carduelis spinus*

I første halvdel af året var der blot 3 observationer, nemlig 5 15+16.2 og 1 9.3.

I anden halvdel af året blev der kun noteret 56 fugle på 12 observationsdage fra 17.9 (3) til 22.10 (1). Bedste dage blev 14 18.9, 16 25.9 og 10 10.10.

TORNIRISK *Carduelis cannabina*

Ca 20 par.

Hele to januarobservationer kunne det blive til, nemlig 1 1.1 og 1 19.1. Herefter startede det egentlige forårstræk den 9.3 med 8 fugle.

I perioden april-juni observeredes ikke de store tal under totaltællingerne, sandsynligvis pga artens skjulte levevis. Max-tallet for foråret blev på 15 3.5. Derimod blev der i samme periode fanget ca 40 fugle i spejlnet, hvilket indikerer at mange ynglefugle har været til stede.

Primo juli sås de lokale ynglefugle i småflokke, og der blev set op til 43 fugle den 6.7. Herefter og frem til ultimo august, hvor efterårstrækket startede, sås kun få fugle. En god efterårsdag blev 51 20.9. Årets sidste fugle blev 3 29.10.

BJERGIRISK *Carduelis flavirostris*

Denne vinterart sås kun 1 gang i foråret, nemlig den 9.3 med 28 fugle.

I efteråret blev der noteret 115 fugle på 10 observationsdage fra 10.10 (8) til 9.12 (17). Bedste dag blev 3.11 med 52 fugle, der fløj øst på forbi Tipperkrattet.

GRÅSISKEN *Carduelis flammea*

0-1 ynglepar.

Fra den 7.4 og frem til 28.6 sås 10 gange 1-3 fugle i Tipper-krattet og Kontrolområdet. Ved disse besøg blev 5 fugle ringmærket. Disse fugle drejede sig med sikkerhed om racen *cabaret*, Lille Gråsisken.

Efteråret bød på 54 fugle på 14 observationsdage i perioden 11.8-13.12. Alle fugle bortset fra august-forekomsterne drejede sig om den nordlige race *flammea*. Bedste dag blev 14 19.11, alle blev sågar ringmærket!

HVIDSISKEN *Carduelis hornemanni*

På årets sidste dag, 31.12 sås 1 ♀/1K raste kortvarigt i Tipperkrattet. En sjælden Tipper-art.

LILLE KORSNÆB *Loxia curvirostra*

Den 3.1 sås 1 enkel fugl i krattet, og det blev også årets eneste observation.

DOMPAP *Pyrrhula pyrrhula*

Blev kun observeret i efteråret med 5 forskellige fugle. Alle observationer nævnes: 1 11.10 og 2 1.11 og 2 2-4.11. De sidste 2 blev ringmærket og drejede sig med sikkerhed om den nordlige race, *P.p pyrrhula*.

LAPLANDSVÆRLING *Calcarius lapponicus*

Et meget dårligt år for arten, især svigtede efteråret.

I første halvdel af året 4 observationer. Alle nævnes: 1 29.1, 1 18.2, 2 3.4 og 1 12.4.

I anden halvdel bare 3 observationer af 4 fugle. Alle nævnes: 1 9.10, 1 10.10 og til sidst 2 overflyvende reservatet den 11.10.

SNESPURV *Plectrophenax nivalis*

Bort set fra 1 28.3 blev alle fugle i årets første halvdel observeret i de første 2 vintermåneder. Disse nævnes: 2 3.1, 6 15.1, 19 17.1 og 1 11.2.

Den første efterårsfugl dukkede allerede op den 14.9 på Rødsandshage. Dagen efter blev sandsynligvis samme fugl set ved Tipperhuset. Den søgte ly for regnen under stationens bil. I resten af året blev kun yderligere 4 fugle noteret. Flest blev 2 4.11.

Et bund-år!

GULSPURV *Emberiza citrinella*

En vinterobservation blev det til: 1 9.1. 4 fugle på 4 observationsdage blev noteret på forårstræk i perioden 26.4-1.5.

I efteråret 9 observationer af blot 11 fugle i perioden 9.10-22.11.

HORTULAN *Emberiza hortulana*

Denne fugl bærede Tipperne med et enkelt besøg. En han rastede kort tid i krattet den 8.5.

RØRSPURV *Emberiza schoeniclus*

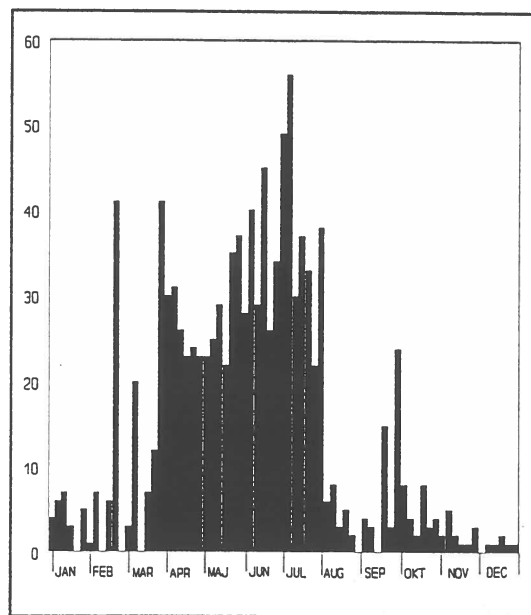
Første observation af Rørspurve blev 4 3.1. Den næste 1½ måned sås op til 7 fugle. Trods isvinter sås der overraskende 41 fugle den 24.2. Disse fugle forsvandt imidlertid ret hurtigt og først i marts kom der gang i forårstrækket og ankomsten af de lokale ynglefugle. Max-tallet på totaltællingerne blev 41 30.3, og resten af foråret holdt tallet sig nogenlunde mellem 25-41 fugle.

I sidste halvdel af juni og første halvdel af juli steg tallet igen i forbindelse med, at der

dukker ungefamilier op. F.eks sås 49 2.7 og 56 6.7. En ny top den 3.8 med 38 fugle, sandsynligvis også lokale ynglefugle. Herefter og frem til medio september sås kun få fugle. Lidt efterårstræk bemærkedes medio september-primio oktober. Max-tallet blev på 24 2.10. Resten af året sås kun få fugle (1-8 fugle), og årets sidste fugl kunne noteres den 28.12.

KORNVÆRLING *Miliaria calandra*

Denne sjældne Tipper-art rastede kortvarigt i Krattet/på Nordre Rad den 30.4.

Figur 66: Rørspurv

RINGMÆRKNING

På Tipperne ringmærkes der hvert år unger af ynglende vadefugle, måger og tern. Ringmærkningen foregår dog i meget varierende omfang fra år til år. Endvidere ringmærkes der visse år spurvefugle m.m. i Tipperkrattet+rørskoven ved havnen ved fangst med spejlnet. Ringmærkningen er dog foretaget ret usystematisk, da den ikke er en del af den rutinemæssige overvågning på reservatet. Nedenstående tabeller giver en oversigt over ringmærkningen fra 1973 til 1994.

Ringmærkning af spurvefugle m.m., især fanget i spejlnet.

	1994		i alt	1973-1994
	forår	efterår		i alt
Gravand		1	1	1
Rørhøg		1	1	1
Spurvehøg	-	-	-	2
Havørn	-	-	-	2
Tårnfalk	-	-	-	1
Stor Præstekrave	-	-	-	3
Dobbeltbekkasin	-	2	2	5
Skovsneppe	-	-	-	2
Sandløber	-	-	-	1
Krumnæbbet Ryle	-	-	-	4
Almindelig Ryle	-	-	-	12
Rødben	-	1	1	1
Hvidklire	-	-	-	1
Agerhøne	-	1	1	1
Gøg	1	-	1	4
Vendehals	6	-	6	83
Stor Flagspætte	-	-	-	1
Isfugl	-	-	-	1
Sanglærke	16	-	16	116
Landsvale	6	25	31	683
Bysvale	-	1	1	7
Skovpiber	7	5	12	73
Engpiber	14	26	40	206
Gul Vipstjert (<i>flava</i>)	-	-	-	19
Gul Vipstjert (<i>thunbergi</i>)	-	-	-	7
Gul Vipstjert (<i>ssp.</i>)	-	-	-	7
Hvid Vipstjert	2	2	4	55
Vandstær	-	-	-	1
Gærdesmutte	6	45	51	198
Jernspurv	13	16	29	382
Rødhals	128	96	224	1641
Blåhals	-	-	-	7
Husrødstjert	2	1	3	23
Rødstjert	31	8	39	379
Bynkefugl	4	6	10	241
Sortstrubet Bynkefugl	-	1	1	2
Stenpikker	7	3	10	50
Grønlandsk Stenpikker	1	-	1	8
Ringdrossel	5	1	6	45

Solsort	33	75	108	657
Sjagger	1	-	1	5
Sangdrossel	12	42	54	365
Vindrossel	4	46	50	154
Græshoppesanger	-	1	1	2
Sivsanger	1	23	24	96
Kærsanger	-	-	-	5
Rørsanger	3	98	101	444
Gulbug	8	3	11	65
Høgesanger	-	-	-	3
Gærdesanger	20	11	31	129
Tornsanger	44	12	56	324
Havesanger	17	10	27	213
Munk	10	38	48	327
Schwarz Løvsanger	-	1	1	1
Fuglekongesanger	-	-	-	1
Hvidbrynet Løvsanger	-	-	-	2
Skovsanger	1	-	1	17
Gransanger	24	5	29	173
Sibirisk Gransanger	-	1	1	2
Løvsanger	90	18	108	1125
Fuglekonge	23	52	75	803
Rødtoppet Fuglekonge	-	1	1	3
Grå Fluesnapper	8	2	10	81
Lille Fluesnapper	-	-	-	1
Broget Fluesnapper	23	8	31	424
Topmejse	-	-	-	2
Sortmejse	-	8	8	46
Blåmejse	-	162	162	304
Musvit	4	13	17	95
Skægmejse	-	3	3	60
Rødrygget Tornskade	-	-	-	3
Rødhovedet Tornskade	-	-	-	1
Skovskade	-	1	1	1
Gråkrage	-	-	-	7
Stær	7	8	15	62
Gråspurv	-	-	-	7
Skovspurv	-	3	3	20
Bogfinke	12	4	16	142
Kvækerfinke	3	2	5	33
Grønirisk	9	107	116	405
Grønsisken	-	3	3	20
Tornirisk	34	24	58	222
Gråsisken	5	17	22	31
Hvidsisken	-	-	-	1
Bjergirisk	-	-	-	1
Lille Korsnøb	-	-	-	3
Stor Korsnøb	-	-	-	1
Dompap	-	5	5	11
Gulspurv	1	2	3	12
Rørspurv	27	42	69	489
Dværgværling	-	-	-	1

I alt	673	1092	1765	11.619
-------	-----	------	------	--------

Ringmærkning af ynglende "ikke-spurvefugle" og deres unger på
Tipperne, poldene i Nymindestrømmen og Klægbanken.

	1994 sommer	1973-1994 i alt
Rørhøg	-	9
Tårnfalk	-	31
Grønbenet Rørhøne	-	1
Blishøne	-	1
Strandskade	-	35
Klyde	8	927
Vibe	8	387
Almindelig Ryle	104	467
Brushøne	2	58
Dobbeltbekkasin	-	7
Stor Kobbersneppe	2	91
Rødben	24	111
Hættemåge	-	2811
Stormmåge	-	371
Sildemåge	-	2
Sølvmåge	100	2050
Havterne	6	135
Fjordterne	-	28
I alt	254	7.522

VÆRNTÆLLINGER

Nedenstående tabel giver en oversigt over optællingerne på Værnengene. Tællinger forsøges lagt mellem den 10. og den 20. i hver måned, men 2 gange blev tællingerne dog placeret udenfor denne periode, nemlig den 21.5 og den 21.11. I skemaet forekommer kun de almindeligere arter.

Dato ----- Art	15. Jan	16. Feb	16. Mar	18. Apr	21. Maj	17. Jun	11. Jul	19. Aug	19. Sep	13. Okt	21. Nov	13. Dec
Rørdrum <i>Botaurus stellaris</i>				3	1	1	1					
Fiskehejre <i>Ardea cinerea</i>	10	32	13	12	59	41	104	48	15	17	38	12
Knopsvane <i>Cygnus olor</i>	50		21	9	15	7				27	35	105
Pibesvane <i>Cygnus colombianus</i>											7	
Grågås <i>Anser anser</i>	23	348	225	166	29		73	195	2	42	7	11
Alm. Blisgås <i>Anser albifrons</i>	13	47	13									
Kortnæbbet Gås <i>Anser brachyrhynchus</i>	896	1508										
Mørkbuget Knortegås <i>Branta bernicla bernicla</i>	1				28						9	
Bramgås <i>Branta leucopsis</i>	145	595	1270	200	2	2						
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	260		80	56	66	32	84		25	37	1	53
Pibeand <i>Anas penelope</i>	240		297	344		5	1	4	12	25	191	35
Krikand <i>Anas crecca</i>			87	2093	5	13		1044	2	5		
Gråand <i>Anas platyrhynchus</i>	260		33	29	35	160	45	393				4
Spidsand <i>Anas acuta</i>	106		359	82	2	1		2	7	147	103	45
Atlingand <i>Anas querquedula</i>				5	1							
Skeand <i>Anas clypeata</i>				36	9							
Hvinand <i>Bucephala clangula</i>	1		120								1	6
Stor Skallesluger <i>Mergus merganser</i>	9		41	7								84
Rørhøg <i>Circus aeruginosus</i>				8	6	8	7	14	3			
Blå Kørhøg <i>Circus cyaneus</i>	13	3	6						4	11	14	16
Duehøg <i>Accipiter gentilis</i>						1			2		1	1

Dato ----- Art	15. Jan	16. Feb	16. Mar	18. Apr	21. Maj	17. Jun	11. Jul	19. Aug	19. Sep	13. Okt	21. Nov	13. Dec
Spurvehøg Accipiter nisus		1						2	2		4	1
Musvåge Buteo buteo	3	3	4	1			1	1		5	6	2
Fjeldvåge Buteo lagopus	1	2								1	3	2
Tårnfalk Falco tinnunculus	8	2	1			1	9	5	3	3	3	
Dværgfalk Falco colombarius		1							1			
Vandrikse Rallus aquaticus				1								
Blishøne Fulica atra		1		3	3	2	6					
Strandskade Haematopus ostralegus			2	4	5	10	12					
Klyde Recurvirostra avosetta				6	32	26	9					
Hjejle Pluvialis apricaria			215	800	18		9	160	17	15	292	477
Strandhjejle Pluvialis squatarola						1		4	6	32		
Vibe Vanellus vanellus		123	29	101	129	76	291	407	269	131	51	229
Almindelig Ryle Calidris alpina	14	21	275	1	53	3	2	20	304	358	16	72
Brushane Philomachus pugnax				6	240	19	126	7	2			
Dobbeltbekkasin Gallinago gallinago				10			17	13	34	5		2
Stor Kobbersneppe Limosa limosa				40	39	148	84	4				
Lille Kobbersneppe Limosa lapponica					73				32	3		
Lille Regnspove Numenius phaeopus							29	15				
Stor Regnspove Numenius arquata			7	244	6	16	22		1			
Rødben Tringa totanus			1	79	91	109	37	1	13		1	
Hvidklire Tringa nebularia					6		102	11	4			
Svaleklire Tringa ochropus							3					
Tinksmed Tringa glareola							10					
Hættemåge Larus ridibundus	1275		17	201	213	89	912	260	5	265	251	

Dato ----- Art	15. Jan	16. Feb	16. Mar	18. Apr	21. Maj	17. Jun	11. Jul	19. Aug	19. Sep	13. Okt	21. Nov	13. Dec
Stormmåge Larus canus		286	3	360	14	19		11			14	
Sildemåge Larus fuscus				5		1						
Sølvmåge Larus argentatus				8	19	9	2	24		2	8	
Svartbag Larus marinus	4				12			9			2	1
Sortterne Chlidonias niger									24			
Krage Corvus corone	33	34	19	3	11	3	13		7	14	53	11
Stær Sturnus vulgaris		270	450	162	138	4534	1224	873	129	33	41	

REGISTRERING AF JAGTEN PÅ VÆRNENGENE

I jagttiden (fra den 1. september til den 31. december) blev der foretaget 5 skudtællinger, sædvanligvis fra to timer før til to timer efter solopgang eller solnedgang.

Observatørerne var under skudtællingerne placeret ved Eriks Plads, som ligger nogle hundrede meter nord for reservat-grænsen.

I 1994 var det på Værnengene tilladt at gå på jagt på alle ugens dage. I årene 1991-93 har det kun været tilladt at gå på jagt fra fredag til og med mandag.

Her følger antal skud og vejrdata for de skudtællinger, der er foretaget i 1994:

Torsdag d. 1.9.	04.33-08.33	3308 skud, ØNØ 5, 8/8, tørt.
Søndag d. 9.10.	04.46-08.41	136 skud, SSØ 2, 4/8, tørt.
Lørdag d. 15.10.	15.25-19.25	73 skud, NV 5, 4/8, tørt.
Søndag d. 6.11.	05.43-09.43	67 skud, Ø 3, 8/8, tørt.
Fredag d. 9.12	06.44-10.29	10 skud, VSV 2, 7/8, regn.

Desuden blev alle observationer af skudte/anskudte fugle registreret og noteret i Tippeternes jagtjournal. Følgende er en oversigt over skudte/anskudte fugle, der blev observeret af observatørerne i 1994. De fremhævede arter var jagtfredede i 1994:

	Skudte	Anskudte
Kortnæbbet Gås	2	2
Grågås	52	19
Gås sp	3	
Pibeand	1	
Krikand	12	
Gråand	3	
Skeand	1	
Atlingand	1	
Svømmeand sp	2	1
Dobbeltbekkasin	4	
Stor Regnspove		1
Hvidklire	1	
Hættemåge	1	
Sølvmåge		1

OBSERVATIONER AF ANDRE DYR

Foruden fugle ses også en række pattedyr, krybdyr og padder på Tipperne. Her følger en oversigt over de arter, der er truffet på Tipperne 1994.

RÅDYR

I første halvdel af året sås jævnligt 3 eksemplarer (1 buk+2 råer). Den 31.7 sås et lam for første gang, så dyrene har formentlig ynglet på reservatet. Fra den 25.9 sås jævnligt 4 dyr.

PINDSVIN

Der blev i løbet af året set Pindsvin 3 gange på følgende datoer: 21.5, 6.9 og 14.9.

HARE

Sås jævnligt gennem hele året. Største antal blev på 3.

MARKMUS

Er meget almindelig i Kontrolområdet.

HALSBÅNDSMUS

Er almindelig, holder især til omkring huset i vintertiden.

SPIDSMUS

Findes i Kontrolområdet, men høres og ses sjældent.

DVÆRGSPIDSMUS

1 død blev fundet i Kontrolområdet.

MOSEGRIS

Er meget almindelig.

ROTTE

???

RÆV

Ses regelmæssigt og yngler da også på reservatet med 2-3 kuld.

GRÆVLING

Spor af dette dyr blev en enkel gang observeret på Lille Tipper.

HERMELIN

Et par ynglede ved huset. De blev set i perioden 23.3-20.5.

BRUD

Den 1.7 blev et enkelt dyr set ved krattet.

STRANDTUDSE

Høres ofte i panderne på Tipperne og Væmngene.

SPIDSSNUDET FRØ

Høres også almindeligt fra panderne.

BUTSNUDET FRØ

Høres også almindeligt fra panderne.

FIRBEN

En enkel sås den 16.4.

HUGORM

De første 6 slanger sås den 12.3. Største tal sås 29.3 med 8 eksemplarer - et af de laveste tal i mange år. Forårets sidste blev 20.5. Årets sidste blev 2 den 11.9.

BUNDDYRPRØVER

Fødegrundlaget for en stor del af Tippeternes fugle, først og fremmest vadefugle og måger, er de invertebrater, der lever i vadefladerne og i engene.

For at kunne relatere fugleforekomsterne til tætheden af disse invertebrater, er der siden 1987 foretaget prøvetagninger af bunddyrene hvert forår og efterår.

Vadefladerne

Prøverne på vadefladerne er taget med en smørstikke med en diameter på 10 centimeter ned til en dybde på cirka 20 centimeter, hvorefter dyrene er sigtet fra med en sigte med en maskevidde på 0,6 millimeter. Der blev taget 5 prøver ved hver station. Prøverne blev indsamlet den 22.3-6.4 og 24.9.-12.10. Stationernes beliggenhed er følgende: Station A ligger i Rødsandshagebugten, station B ligger vest Storetipper, station C ligger nord for Nordre Rad, station D ligger i Tippetande vest, station E ligger i Tippetande øst, og station F ligger øst for Opgrøden.

Følgende er en oversigt over årets prøveresultater med angivelse af antal samt våd- og tørvægt i gram pr. m².

Forår:

Station		A	B	C	D	E	F
Børsteorm	antal	2242	2024	1987	4127	777	1248
	vådvægt	36,43	84,84	102,27	79,67	32,61	81,99
	tørvægt	5,71	13,57	16,61	13,05	5,31	16,36
Slikkrebs	antal	687	1345	917	3898	917	1554
	vådvægt	1,96	3,88	3,64	17,68	3,75	7,36
	tørvægt	0,54	0,95	0,79	3,77	0,92	1,73
Rød Ledorm	antal	2752	3312	4662	739	2140	1248
	vådvægt	2,45	3,72	4,25	0,33	1,41	0,74
	tørvægt	0,61	0,58	0,71	0,13	0,51	1,36
Dyndsnegl	antal	2471	2051	4713	255	293	561
	vådvægt	6,85	5,84	5,05	-	0,39	1,00
	tørvægt	4,38	3,62	1,86	-	-	0,79

Efterår:

Børsteorm	antal	2548	4509	2624	2701	4000	2472
	vådvægt	85,55	106,10	113,45	73,68	77,61	40,71
	tørvægt	12,54	14,45	21,08	13,55	14,80	5,86
Slikkrebs	antal	2548	3057	3834	3210	8841	14446
	vådvægt	-	-	2,31	4,94	12,79	14,80
	tørvægt	-	-	0,79	1,15	2,52	3,26
Rød Ledorm	antal	1172	4076	3618	2038	3363	6955
	vådvægt	1,38	2,34	2,80	1,91	2,06	5,38
	tørvægt	0,20	0,41	0,62	0,31	0,36	0,76
Dyndsnegl	antal	3770	11338	3401	127	2013	4178

vådvægt	15,80	32,87	9,55	-	4,94	9,76
tørvægt	10,00	20,89	5,05	-	3,06	6,14

ENGPRØVER

Engene

Engprøverne tages på fire stationer på Nordre Rad, hvor de nordligste stationer ligger højest, og sydligste er mest saltpåvirkede.

Prøverne har en diameter på 15 centimeter, og kun græstørven (ikke klæglaget underneden) bliver undersøgt. Tørven er normalt 3-4 centimeter tyk, men afvigelser forekommer dog. Der blev taget 5 prøver på hver station. Prøverne blev indsamlet den xxx.

Nedenstående tabeller giver en oversigt over årets resultater med angivelse af antal pr. m² samt våd- og tørvægt i gram pr. m² i de tilfælde, hvor vejning kunne foretages.

Forår:

Station		1	2	3	4
Stankelbenlarve	antal	158	57	68	136
	vådvægt	12,88	5,14	5,75	4,99
	tørvægt	1,12	0,27	0,50	0,32
Uglelarve	antal	-	-	-	11
Edderkop	antal	45	45	102	102
	vådvægt	-	-	0,20	-
	tørvægt	-	-	0,33	-
Rovbille	antal	23	34	-	-
Rovbillelarve	antal	23	-	-	-
Blødvingelarve	antal	11	-	-	-
Løbebille	antal	11	23	45	45
	vådvægt	0,21	-	0,33	-
	tørvægt	0,09	-	0,11	-
Vandkalvelarve	antal	34	45	-	-
Galgemyggelarve	antal	-	-	113	-
Styltefluellarve	antal	34	11	11	57

Efterår:

Station		1	2	3	4
Stankelbenlarve	antal	11	68	11	45
	vådvægt	-	0,09	-	-
	tørvægt	-	0,02	-	-
Regnorm	antal	-	-	34	-
	vådvægt	-	-	2,81	-
	tørvægt	-	-	0,46	-
Rovbille	antal	-	-	57	11
Løbebille	antal	125	91	-	11
Edderkop	antal	260	23	-	23
Smælderlarve	antal	181	68	11	-
	vådvægt	2,22	0,11	-	-
	tørvægt	1,18	0,02	-	-
Myg	antal	68	91	91	79
Styltefluelarve	antal	102	-	-	11
Vandkalvelarve	antal	-	11	11	23
Regnormkokon	antal	-	11	-	-
Lille Flue	antal	-	-	-	11
Grashoppe	antal	-	-	-	11
Vandkær	antal	-	-	-	11

LINIETAKSERING AF DAGSOMMERFUGLE

Linietakseringsruten ligger lige syd for Vesterlund og længden er ca 1,5 km. Linietakseringsruten gennemgås mindst 1 gang ugentligt og så vidt muligt med jævne intervaller.

Vejrmæssigt er der følgende krav, som **skal** være opfyldt for at ruten kan gennemgås. Disse er:

- observationerne skal foretages mellem kl. 11.00 og 16.00 dansk sommertid
- er temperaturen over 17°C foretages observationerne altid.
- er temperaturen 13-17°C, observeres der ved højst 2/5 skydække
- vindhastigheden - på ruten! - må ikke være over 5 m/s, dvs. let vind, styrke 3, hvor græs og blomster bevæger sig hele tiden.

I 1994 blev linietakseringen kun gået 4 gange. Desuden blev bredpanderne ikke noteret og bestemt.

ART/DATO	3.7	20.7	28.7	31.7
<i>Pieris rapae</i>	-	25	-	8
<i>Pieris napi</i>	-	-	-	1
<i>P. rapae/napi</i>	-	-	-	22
<i>Aglais urticae</i>	1	-	-	3
<i>Inachis io</i>	-	-	-	8
<i>Fabriciana niobe</i>	27	19	1	4
<i>Hipparchia semele</i>	-	1	-	20
<i>Maniola jurtina</i>	4	15	-	2
<i>Aphantopus hyperantus</i>	6	10	1	2
<i>Coenonympha pamphilus</i>	4	10	2	5
<i>Lycaena phlaeas</i>	-	1	1	3
<i>Polyommatus icarus</i>	1	-	-	-
<i>Plebejus idas</i>	6	2	1	1
<i>Plebejus argus</i>	-	-	2	-
<i>P.idas/argus</i>	10	3	8	6

ORKIDEOVERVÅGNING

Ved Tipperhavnen ligger et orkidéovervågningsfelt, der indgår i det landsdækkende net af orkidéovervågningslokaliteter.

Her er antallet af blomstrende orkidéer årligt blevet optalt omkring maksimumblomstringstidspunktet siden 1987. Optælling foretaget vha samme metode som i 1990-beskrivelsen. Der er optalt fra den 14. til den 20.juni. Der blev skelnet mellem tre slags orkidéer: "Vestlig Maj-Gøgeurt", og Kødfarvet Gøgeurt, som blev opdelt i typerne *hyphaematodes* og ikke-*hyphaematodes*.

Vestområdet:

Vestlig majgøgeurt: 3
Kødfarvet gøgeurt: 15 (heraf 6 sterile)
Hyphaematodes-type: 8 (heraf 1 steril)

Midtområdet:

Vestlig majgøgeurt: 21 (heraf 1 steril)
Kødfarvet gøgeurt: 38 (heraf 21 sterile)
Hyphaematodes-type: 11 (heraf 5 sterile)

Østområdet:

Vestlig majgøgeurt: 6
Kødfarvet gøgeurt: 9
Hyphaematodes: 8

Ialt 119, hvoraf knap 29 procent var sterile

Øvrige kommentarer:

En fertil *hyphaematodes* knækket i midtområdet

En vestlig majgøgeurt plukket i østområdet

I østområdet er der ikke fundet sterile orkideer, men det hænger måske sammen med, at bestanden er knyttet til et område med skjaller, og orkideerne derfor er ret konkurrencefri mht lys.

Det virker som om, orkidéerne har svært ved at klare konkurrencen fra den anden vegetation, hvor især mjødurten er dominerende. Langt de fleste står i umiddelbar nærhed af stierne eller er koncentreret om de meget få områder med lav vegetation. Endvidere er der mange sterile orkideer, hvoraf de fleste sikkert er overset pga den øvrige vegetation, men også mange af de blomstrende har dårligt udviklede blomsterstande.

Antallet er ikke imponerende til forhold andre år.

ORKIDÉ-OVERVÅGNING PÅ TIPPERNE 1986-1994

Vestlig Maj Gøgeurt (*Dactylorhiza majalis occidentalis*)

		86	87	88	89	90	91	92	93	94
Vest	Bestand			1	1	1	1	1	4	3
	Sterile									
	Slået mm.									
Midt	Bestand				8	21	38	45	55	21
	Sterile						2		6	1
	Slået mm.							2		
Øst	Bestand					7	18	3	20	6
	Sterile						2	2		
	Slået mm.						3			
Ialt	Bestand			1	9	29	57	49	79	30
	Sterile						4	2	6	1
	Slået mm.						3	2		

Kødfarvet Gøgeurt (*Dactylorhiza incarnata*)

		86	87	88	89	90	91	92	93	94
Vest	Bestand			12	27	34	12	28	30	23
	Heraf Hyph.				1	1	1		10	8
	Sterile									7
Midt	Bestand			122	137	113	135	87	75	49
	Heraf Hyph.			8	19	18	19	39	19	11
	Sterile						5		4	26
Øst	Bestand			24	24	41	54	33	23	17
	Heraf Hyph.			8	3	15	16	13	7	8
	Sterile						3	4		
Ialt	Bestand	122	126	161	188	188	201	148	128	89
	Heraf Hyph.	-	-	16	23	34	36	52	36	27
	Sterile						9	4	4	33
	Slået mm.			3				40		

BESØGENDE PÅ RESERVATET

Reservatet er åbent for publikum hver søndag året rundt. I vinterhalvåret (1. september til 31. marts) fra klokken 10 til 12, og i sommerhalvåret (1. april til 30. august) fra klokken 05 til 10. Derudover gives der mange besøgstilladelser på hverdage til ekskursioner fra blandt andet skoler og foreninger. Antallet af mennesker, der besøger Tipperne, har de sidste 4 år ligget mellem 4.716 (1993) og 7.223 (1992). I år blev reservatet besøgt af 5.366 personer.

Nedenstående tabel viser den procentvise fordeling af de besøgende på Tipperne i 1994.

Søndagsturister	3180	59 %
Skoler	358	7 %
Andre foreninger	1144	21 %
Naturforeninger	30	1 %
Kursister (højskoler m.m.)	361	7 %
Højere læreanstalter	65	1 %
Jagtforeninger	130	2 %
Besøgende udenfor den tilladte besøgstid	98	2 %

I alt	5.366	100 %
-------	-------	-------

LITTERATURLISTE

- Clausen, M. & Knudsen, H., 1994: Tipperne - årsrapport over observationer 1991.
Skov- og Naturstyrelsen.
- Jensen, J.S. 1984: Tipperne - årsrapport over observationer 1983. Fredningsstyrelsen.
- Kjeldsen, J.P. 1988: Tipperne - årsrapport over observationer 1987.
Skov- og Naturstyrelsen.
- Kjeldsen, S. 1990: Tipperne - årsrapport over observationer 1989.
Skov- og Naturstyrelsen.
- Lilleør, O. 1989: Tipperne - årsrapport over observationer 1988.
Skov- og Naturstyrelsen.
- Olsen, K.M. 1992: Danmarks fugle - en oversigt.
Dansk Ornitologisk Forening, København.
- Olsen, H. & Petersen, J., 1989: Tipperne - årsrapport over observationer 1986.
Skov- og Naturstyrelsen.
- Thorup, O. 1987: Tipperne - årsrapport over observationer 1984.
Skov- og Naturstyrelsen.

